

Grundlæggerne

*- en arbejdsplads i Danmark,
hvor man ikke kan komme for sent
eller gå for tidligt*

Erfaringer og resultater med et aktiveringsprojekt for de mest socialt udsatte voksne i København.

Udarbejdet af Socialforvaltningen, Københavns Kommune 2009.

INDHOLD

<u>Kapitel 1</u>	<u>Opsamling og hovedkonklusioner</u>	
	6	
1.1	<u>Resultater kort</u>	7
1.2	<u>Refleksioner og input til den fremtidige indsats</u>	9
<u>Kapitel 2</u>	<u>Forsøgsprojektet og evalueringen</u>	
	12	
2.1	<u>Projekt Social Aktivering – ramme om Grundlæggerne</u>	12
2.2	<u>Forsøgsprojektets formål og organisering</u>	12
2.3	<u>Rapporten og evalueringen</u>	13
2.4	<u>Læsevejledning</u>	14
<u>Kapitel 3</u>	<u>Forsøgsprojektets forløb</u>	
	15	
3.1	<u>Forsøgsprojektperioden</u>	15
3.2	<u>Hverdag i Grundlæggerne</u>	17
3.3	<u>Netværk og brobygning til andre "systemer"</u>	19
3.4	<u>Opgaver, omsætning og indtjening</u>	20
<u>Kapitel 4</u>	<u>Deltagerne</u>	
	22	
4.1	<u>Den potentielle målgruppe og de faktiske deltagere</u>	22
	<u>Alder og køn</u>	22
4.2	<u>Opsamling på deltagerne i relation til den potentielle målgruppe</u>	27
<u>Kapitel 5</u>	<u>Deltagernes hverdagsliv og livsvilkår</u>	
	28	
5.1	<u>Deltagernes materielle livsvilkår</u>	28
	<u>Bolig og hjemløshed</u>	28
	<u>Sundhed og helbred</u>	29
5.2	<u>Deltagernes sociale livsvilkår</u>	29
	<u>Venner og kammerater</u>	30
	<u>Familie</u>	30
	<u>Struktur på hverdagen</u>	30
	<u>Følelsen af at høre til i samfundet</u>	30
	<u>Uddannelse</u>	30
	<u>Kriminalitet</u>	31
5.3	<u>Deltagernes eksistentielle livsvilkår</u>	31
	<u>Selvværd</u>	31
	<u>Mangel på kontrol over egne livsomstændigheder</u>	31
	<u>Forbrug og afhængighed af alkohol og stoffer</u>	32
5.4	<u>Opsamling på deltagernes hverdagsliv og livsvilkår</u>	32
<u>Kapitel 6</u>	<u>Rekruttering og motivation af deltagerne</u>	
	33	
6.1	<u>Rekruttering af deltagerne</u>	33
6.2	<u>Hvordan indsluses og fastholdes?</u>	34
6.3	<u>Erfaringer med motivation og rekruttering</u>	35
<u>Kapitel 7</u>	<u>Deltagelse og fremmøde</u>	
	36	
7.1	<u>Deltagerantal, mønstre og frekvenser</u>	36
7.2	<u>Opsamling på deltagelse og fremmøde</u>	38
<u>Kapitel 8</u>	<u>Praksis og metoder i Grundlæggerne</u>	
	39	
	<u>Kvalitetsspørgsmål i forhold til metoderne</u>	39
8.1	<u>Hvordan bliver arbejdet meningsfuldt?</u>	40
	<u>Hvordan skabes oplevelsen af arbejdets nytteværdi?</u>	40
	<u>Hvordan sikres og formidles kvalitet i opgaveløsningen?</u>	40
	<u>Hvordan får den enkelte indflydelse og ejerskab?</u>	41
	<u>Hvad betyder meningsfuldt arbejde for deltagerne?</u>	42
8.2	<u>Hvordan håndteres frivillighed i deltagelsen?</u>	43

	Hvad betyder frivillighed for deltagerne?	43
8.3	Hvordan gøres Grundlæggerne til et frirum og alternativ?	44
	Hvad betyder et frirum for deltagerne?	44
8.4	Hvordan etableres gode sociale relationer og et positivt fællesskab	45
	Relationen mellem ansatte og deltagere	45
	Arbejdsfællesskabet	45
	Sociale relationer, samvær og fællesskab	46
	Hvad betyder det sociale fællesskab i Grundlæggerne for deltagerne?	46
8.5	Hvordan sikres deltagerinddragelse?	46
	Hvad betyder deltagerinddragelse og tilbud om indflydelse for deltagerne?	47
8.6	Hvordan skabes struktur i Grundlæggernes hverdag?	48
	Hvad betyder strukturen for deltagernes hverdag?	48
8.7	Hvordan anerkendes, bruges og udvikles deltagernes kompetencer?	48
	Hvad betyder anerkendelse og udvikling af nye kompetencer for deltagerne?	49
8.8	Hvordan tilbydes individuel støtte, rådgivning og brobygning?	49
	Hvad betyder støtte, rådgivning og brobygning for deltagerne?	50
8.9	Hvordan håndteres løn og andre goder?	51
	Hvad betyder løn og andre goder for deltagerne?	51
8.10	Opsamling på metoderne	52
Kapitel 9	Projektets virkning på deltagerne	
	54	
9.1	Forandringer i livskvalitet – den materielle dimension	55
	Bolig	55
	Bedre økonomi	55
	Bedre helbred	55
9.2	Forandringer i livskvalitet – den sociale dimension	56
	Venner og kammeratskaber	56
	Familie	57
	Struktur i hverdagen	57
	Følelse af at høre til i samfundet	58
	Uddannelse og nye faglige færdigheder	58
	Kriminalitet	59
9.3	Forandringer i livskvalitet – den eksistentielle dimension	59
	Deltagernes selvværd	59
	Personlig udvikling og personlige kompetencer	59
	Følelsen af at have kontrol over eget liv og livsomstændigheder	60
	Forbrug og afhængighed af alkohol og stoffer	60
	Planer for fremtiden	60
9.4	Opsamling på forandringer i deltagernes hverdagsliv og livssituation	61
	Lidt mere om datakilderne	
	64	
	Links til bilag	66

Evaluators forord

Denne rapport er ikke kommet ud af intet.

Helt oplagt står den i gæld til Socialforvaltningen, der har taget initiativ til projektet, til Socialministeriet, der fandt pengene og til Aktivitetscentret på Sundholm, der påtog sig opgaven med at omsætte de mange ord til et forsøgsprojekt med højt til loftet og mod til at gå nye veje.

Men frem for alt står den i gæld til Grundlæggerne, ansatte og deltagere, der har gjort projektet sprællevende.

Det har været en fantastisk oplevelse at følge med i projektets hverdag, lære de fleste af jer at kende og deltage i en lang række arbejdsdage, hvor ikke to har været ens.

Denne rapport var ikke blevet den samme, hvis ikke I havde delt så venligt og gavmildt ud af jeres viden og erfaringer, og uden at I tålmodigt havde besvaret de byger af spørgsmål, I er blevet stillet.

Tak for tilliden, tak for tålmodigheden og tak for alle de gode stunder, vi har haft – det har været en dejlig tid!

Held og lykke – hold skruen i vandet og skuden flot!

Vi ses!

Malene

Kapitel 1 Opsamling og hovedKonklusioner

- hvori hovedkonklusioner og resultater fra evalueringen af forsøgsprojektet Grundlæggerne rides op.

Grundlæggerne er et forsøgsprojekt, der gennemføres af Socialforvaltningen i Københavns Kommune i 2007–2008. Sigtet er at afprøve metoder til social aktivering, dvs. aktivering, der ikke har fx afklaring, behandling eller beskæftigelse som sit hovedformål, men som i stedet søger at forbedre livskvaliteten og forebygge yderligere social marginalisering af socialt udsatte voksne.

Grundlæggerne modtager i projektperioden økonomisk støtte fra Velfærdsministeriet (dengang Socialministeriet), men en betydelig del af projektøkonomien er baseret på indtjeningen fra de udførte arbejdsopgaver.

Projektet er tilrettelagt med udgangspunkt i en forudgående vidensindsamlingsfase, hvor der blev indsamlet national og international viden om og erfaringer fra arbejdet med målgruppen. Vidensindsamlingen identificerede og beskrev en række metoder, hvor der var positive erfaringer i social aktivering. Disse metoder udgør ryggraden i forsøgsprojektet 'Grundlæggerne'.

Denne evalueringsrapport indeholder en beskrivelse og vurdering af projektets praksis i forhold til de anbefalede metoder, herunder metodernes betydning for deltageres livskvalitet og sociale integration.

I dette indledende kapitel gives en kort beskrivelse af Grundlæggerne, inden evalueringens samlede resultater præsenteres, og der gives input til en videreudvikling af en social aktiveringsindsats overfor målgruppen. Således indledes rapporten med evalueringens konklusioner, og resten af rapporten indeholder dokumentation og yderligere refleksioner over projektets forløb og resultater.

Konceptet

I Grundlæggerne tilbydes social aktivering efter et dag-til-dag-princip. Dvs. at deltagerne møder frem og arbejder i et omfang, den enkelte har lyst og energi til den pågældende dag.

Udover deltagerne, er Grundlæggerne bemandet med to fastansatte, der har det daglige ansvar for projektets drift og udvikling. Grundlæggerne er fysisk og organisatoriske forankret i Københavns Kommunes hjemløsetilbud 'Aktivitetscentret på Sundholm', der ligger på Amager.

Arbejdsopgaverne har primært karakter af renovering, vedligeholdelse og istandsættelse af lokaler, ude-arealer, haveanlæg o. lign. Kunderne er fx institutioner, foreninger og private, der har lyst til at entrere med et socialt projekt, og som er indstillet på at betale markedspris for opgaveløsningen.

Deltagerne aflønnes time for time med en beskeden 'arbejdsdusør', og deltagerne honoreres desuden med en række andre personalegoder – herunder frokost, arbejdstøj, udflugter, sociale aktiviteter mv. Den fælles indtjening anvendes til forsøgsprojektets drift, til investeringer og til sociale og rekreative aktiviteter for deltagerne.

Målgruppen for projektet er de mest socialt udsatte og socialt marginaliserede voksne. Disse er defineret som mennesker, der er hjemløse og/eller har et stort og problemgivende forbrug af alkohol og stoffer, der begrænser deres livskvalitet både materielt, socialt og eksistentielt. Projektledelsens forventning var, at der i forsøgsprojektperioden ville være et dagligt fremmøde på 10-12 skiftende deltagere.

Metoderne

På baggrund af vidensindsamlingen blev det på forhånd besluttet, at den sociale aktivering i Grundlæggerne skulle anvende følgende metoder:

- Arbejdsopgaverne skulle være meningsfulde

- Deltagelse skulle være frivillig, således at man ikke bandt sig til et bestemt fremmøde
- Projektet skulle fungere som frirum for og alternativ til gademiljøet
- Projektet skulle fremme etableringen af positive sociale relationer
- Deltagerne skulle inddrages i arbejdets, hverdagens og projektets tilrettelæggelse
- Projektet skulle have en klar og genkendelig struktur
- Deltagernes kompetencer og ressourcer skulle anerkendes, bruges og udvikles
- Deltagerne skulle tilbydes individuel rådgivning og brobygning til relevante hjælpesystemer
- Deltagernes indsats skulle honoreres med en 'arbejdsdusør' og forskellige personalegoder.

1.1 Resultater kort

Projektet har midt i maj 2008 – efter ca. 13 måneders drift – haft i alt 43 faste deltagere, hvoraf 17 på opgørelsestidspunktet i maj 2008 fortsat arbejdede i projektet. Det gennemsnitlige daglige fremmøde har været ca. 10 deltagere. Deltagernes individuelle og samlede fremmøde præsenteres i kapitel 6.

Den gennemsnitlige deltagelsestid er knap 4 måneder, og en stor del møder frem hver – eller næsten hver – dag i den tid, de deltager i projektet. Fremmødet er således stabilt, og deltagelsestiden relativt lang. Til gengæld er den enkeltes produktivitet svingende bl.a. afhængig af forbrug af stoffer og alkohol, helbred og/eller øvrig trivsel og social situation.

Deltagernes høje grad af stabilitet i fremmødet har betydet, at der har været en relativt fast deltagereskare. I den forstand har selve dag-til-dag-princippet, hvor der var en forventning om en større udskiftning blandt deltagerne, ikke fungeret som forventet. Ikke desto mindre er netop frivilligheden og muligheden for at møde op efter behov og yde efter evne blandt de elementer, som deltagerne især fremhæver som positive ved projektet. Fra deltagernes perspektiv er styrken i dag-til-dag-konceptet således især, at fremmødet er et positivt tilvalg, mens der ikke er knyttet sanktioner til et fravalg. Frivilligheden oplever deltagerne som et positivt udtryk for respekt for deres valg og anerkendelse af deres livssituation.

De deltagere, der har arbejdet i Grundlæggerne, hører generelt til projektets målgruppe, der er defineret som socialt udsatte hjemløse eller misbrugere på langvarig kontanthjælp. Stort set alle deltagere er mænd, og for alle gælder, at deres hverdag er præget af materielle afsavn, sociale problemer og eksistentielle vanskeligheder. Men selv om deltagerne således har en række fællestræk, er der også relativt store forskelle fx i forhold til alder, oprindelse, helbred, uddannelsesbaggrund, forbrug af stoffer og alkohol mv. Uanset disse forskelle er det lykkedes i projektet at skabe et positivt fællesskab omkring det produktive arbejde og en gensidig respekt og accept, der mere har betonet ligheder end forskelle mellem deltagerne – og mellem deltagere og ansatte. Deltagernes sociale situation og livssituation præsenteres mere indgående i kapitel 4.

De fleste deltagere har på forhånd haft en tæt kontakt til hjemløsemiljøet på Sundholm, og de fleste er rekrutteret via projektets deltagere eller ansatte. Således er rekrutteringsgrundlaget relativt smalt og en del af deltagerne har kendt hinanden fra før deres deltagelse i projektet. En udbredelse af rekrutteringsgrundlaget fx til andre bydele har imidlertid ikke været en prioriteret opgave, hvilket ikke mindst skyldes, at der undervejs i projektperiode generelt har været tilstrækkeligt med deltagere. Rekrutteringen behandles i rapportens kapitel 5.

Grundlæggerne har indtil videre haft rigeligt med indtægtsgivende arbejdsopgaver. Hovedparten er løst for Aktivitetscentret på Sundholm, hvor Grundlæggerne fysisk og organisatorisk er forankret. Således har der i vid udstrækning været tale om, at deltagerne, der ofte selv er brugere af Sundholms forskellige hjemløsetilbud, har løst opgaver for de selv samme hjemløsetilbud. Derved er det kun i et vist omfang lykkedes at realisere intentionen i projektbeskrivelsen om, at projektet skulle få og løse opgaver i tæt kontakt med det omgivende samfund. Dog har projektet også løst opgaver for bl.a. privatpersoner og organisationer, og på baggrund af evalueringen vurderes det, at en intensiveret markedsføringsindsats formentlig ville kunne udbrede kundekredsen til fx andre institutioner, foreninger, privatpersoner og virksomheder.

Metoderne – fra evalueringens og fra deltageres perspektiv

På baggrund af evalueringen fremgår det, at de ansatte i Grundlæggerne i vid udstrækning har anvendt de metoder, der blev anbefalet i vidensindsamlingen og beskrevet i forsøgsprojektbeskrivelsen. I kapitel 8 gives en grundig beskrivelse af de enkelte metoder, og af deltageres oplevelse af og tilfredshed med dem.

De metoder, der set fra evalueringen perspektiv især fremtræder som virksomme er, at:

- Deltagelse er frivillig
- Projektets hovedfokus er på det meningsfulde, indtægtsgivende og produktive arbejde
- Den fælles indtjening indgår direkte i projektets økonomi
- De ansatte arbejder målrettet for at skabe og vedligeholde et positivt og rummeligt socialt fællesskab
- De ansatte tydeligt anerkender og respekterer hver deltagers behov, ressourcer og valg.

Omvendt er der også metoder, hvor der er et yderligere udviklingspotentiale. Det gælder fx:

- Deltagerinddragelsen, hvor en højere grad af klarhed og gennemsigtighed, fx i forhold til arbejdets tilrettelæggelse og projektets økonomi, kunne have givet deltagerne større mulighed for at få indflydelse på projektet hverdag og udvikling.
- Udviklingen af deltageres kompetencer, hvor en mere målrettet indsats måske kunne have givet de enkelte deltagere flere positive oplevelser i forhold til egne kompetencer og muligheder
- Samarbejdet med andre tilbud og hjælpesystemer, hvor en mere klar ansvarsfordeling og en højere grad af systematik i samarbejdet kunne have givet flere deltagere mere relevant støtte
- Udbredelse af rekrutteringsgrundlaget
- Tættere kontakt til det omgivende samfund.

Deltageres tilfredshed med projektets praksis og metoder

Både i hverdagen og i interviews, der er gennemført som del af evalueringen, udtrykker deltagerne generelt stor tilfredshed med Grundlæggerne. Samtidig afspejler det uventet stabile fremmøde og den lange deltagelsestid, at tilbuddet opleves som relevant og attraktivt af deltagerne.

Deltageres tilfredshed vedrører især at:

- Deltagelse er frivillig
- Det sociale fællesskab er positivt både under arbejdet, i pauserne og på de fælles ture og andre sociale aktiviteter
- Arbejdet er meningsfuldt, dvs. at der er kvalitet i opgaveløsningen, at resultatet er efterspurgt, og at man har indflydelse på og ansvar for opgaveløsningen
- Man har noget at lave, hvor man får brugt sin krop og bliver fysisk træt
- Man får 'løn' og andre goder, finansieret af den indtjening, man selv har været med til at skabe.

Forandringer i deltageres livskvalitet og oplevelse af social integration

Generelt oplever deltagerne selv, at deres arbejde i Grundlæggerne har en positiv betydning for deres livskvalitet og giver dem en oplevelse af øget social integration. I sig selv er deltageres fremmøde og ofte langvarige deltagelse i projektet en indikation på, at deltagerne oplever, at arbejdet i Grundlæggerne giver dem et positivt udbytte. Projektets leder sammenfatter det på denne måde:

"Alene det, at folk vælger at komme er jo tegn på, at de får noget, de har brug for i deres liv... De kunne jo ligeså godt vælge noget andet eller vælge det fra, men de vælger det her! De vælger det til at have nogle gode timer i løbet af en dag frem for at sidde og drikke bajere eller indtage stoffer, og det synes jeg er ekstremt positivt!"

For deltagerne er oplevelsen af at have noget meningsfuldt at lave i hverdagen fx tæt knyttet til at føle sig nyttig, og den fælles indtjening giver den enkelte mulighed for – bogstaveligt talt – at føle sig værdifuld og opnå konkrete anerkendelser af egne kompetencer og produktivitet. Ligeledes giver fx de faste mødetider og arbejdstøjet deltagerne mulighed for i højere grad at føle sig som del af det omgivende samfund, hvor man møder på arbejde, tager et bad efter fyraften og holder fri i weekenden.

Men også på en mere håndgribelig måde har projektdeltagelsen betydning for deres livskvalitet. Således har en del deltagere opnået at få løst nogle konkrete sociale problemer i forbindelse med deres projektdeltagelse. Det gælder fx at få et værelse på et hjemløsetilbud, indgå en fornuftig aftale med en kreditor, få en positiv dialog med en jobkonsulent osv. Og yderligere giver lønnen – om end at den er beskeden – et tilskud til en ofte betrængt økonomi, ligesom de gratis måltider og de øvrige goder i projektet også letter presset på deltagernes privatøkonomi.

Som det vil fremgå af evalueringen, indebærer de positive forandringer i deltagernes livssituation, at nogle nedbringer deres forbrug af alkohol og/eller stoffer, andre oplever en større grad af fysisk velvære, og stort set alle oplever et bedre selvværd og en større selvtillid i forbindelse med, at de føler sig nyttige og ligeværdige medlemmer af et positivt og meningsfuldt fællesskab.

Formålet med Grundlæggerne var også at øge deltagernes sociale inklusion. Evalueringen viser, at de fleste Grundlæggeres liv er meget langt fra den samfundsmæssige norm om arbejde, fritid, bolig, venner, familie, fremtidsdrømme og deltagelse i samfundslivet. I nogen grad reducerer deltagernes arbejde i Grundlæggerne denne afstand. Det skyldes ikke mindst, at det konkrete arbejde i Grundlæggerne – selv om vilkårene er anderledes – har et konkret produktivt indhold, der ligner indholdet på ordinære arbejdspladser. Ligeledes giver den enkeltes fremmøde en socialt accepteret struktur i dagligdagen, hvor man står op om morgenen, har fyraften om eftermiddagen og har fri i weekenden. Endelig giver deltagelsen i Grundlæggerne mulighed for, at de enkelte deltagere kan få adgang til sociale og kulturelle aktiviteter, et stærkere personligt netværk og en nemmere adgang til fx sociale og sundhedsmæssige tilbud.

Projektdeltagelsens indvirkning på deltagernes oplevelse af livskvalitet og grad af social inklusion uddybes i rapportens kapitel 9.

1.2 Refleksioner og input til den fremtidige indsats

På baggrund af de resultater, der er fremkommet i evalueringen, oplistes nedenfor en række refleksioner og input, der er tænkt som inspiration til en fortsat social aktiveringsindsats målrettet de mest socialt udsatte voksne.

Forretningsideen

Helt overordnet viser erfaringerne fra Grundlæggerne, at målgruppen kan levere en arbejdsindsats, der muliggør en reel indtjening, og fremmødet har vist, at deltagere uanset deres svingende produktivitet har lyst til og forudsætninger for at arbejde. Ligeledes viser erfaringerne, at der i hvert fald under de nuværende konjunkturer er kunder, der er parate til at hyre Grundlæggerne også under de vilkår, hvor Grundlæggerne ikke er billigere end andre firmaer – men til gengæld lover, at det mindst tager dobbelt så lang tid. På den baggrund kan det altså konstateres, at selve konceptet og forretningsideen bag Grundlæggerne er bæredygtigt.

Udvidet adgang til dag-til-dag-tilbud for målgruppen

Generelt gælder, at det store fremmøde i kombination med det relativt spinkle rekrutteringsgrundlag, indikerer, at der i forhold til potentielle deltagere er grundlag for en udvidelse af projektet. Det gælder både i forhold til en udvidelse af antallet af deltagere og det gælder i forhold til en udbredelse af tilbuddet til andre bydele eller andre byer. En mulighed kunne være, at supplere Grundlæggerne, hvor kerneydelsen er håndværksmæssigt arbejde, med projekter, der kan appellere til deltagere med andre behov og interesser. Det kunne fx gælde håndarbejde, gartneropgaver, oprydning, transport o. lign.

Forankring

Etableringen af nye dag-til-dag-projekter, der ikke som Grundlæggerne har en solid organisatorisk og institutionel base på Sundholm, står imidlertid overfor nogle udfordringer. Det gælder dels i forhold til rekrutteringen af deltagere, dels i forhold til at få kunder og dels i forhold til praktiske opgaver som regnskab, frokostordninger, lån af værktøj, en smidig adgang til socialrådgivning, alternative sundhedstilbud mv. På bl.a. disse områder har det været en stor styrke for Grundlæggerne at være placeret på Sundholm. En udbredelse eller udvidelse af dag-til-dag-tilbud må tage stilling til, hvordan disse udfordringer bedst kan imødekommes i en anden organisatorisk og evt. geografisk kontekst.

Deltagergruppen og opgaverne

Erfaringen fra Grundlæggerne viser, at det er muligt at tiltrække, fastholde og aktivere deltagere, hvor langt de fleste har haft store sociale og helbredsmæssige problemer. Som følge af de store individuelle forskelle har det været nødvendigt med en høj grad af fleksibilitet og individuel tilpasning. Hvis der samtidig skal skabes et positivt fællesskab, har gruppens størrelse stor betydning.

Evalueringen peger på, at sjak med 10-12 daglige deltagere formentlig er bæredygtige, mens flere deltagere synes at give problemer i forhold til såvel arbejdets tilrettelæggelse som den sociale dynamik i gruppen. Hvis et fremtidigt tilbud skal have flere deltagere, kan en mulighed være, at der blev oprettet flere sjak rundt omkring i byen – fx med en fælles ledelse og evt. fælles service- og stabsfunktioner.

For opgaverne gælder, at der er behov for en relativt bred opgaveportefølje, således at der til stadighed er opgaver, der passer til den enkeltes dagsaktuelle behov og formåen. En bred opgaveportefølje betyder imidlertid, at der går relativt længere tid, før en opgave er færdig. Derfor anbefales det, at der i arbejdets tilrettelæggelse prioriteres, at opgaverne og de opnåede resultater konkretiseres mest muligt, således at opgavens status og fremdrift er tydelig for den enkelte.

Medarbejderprofil

En anden udfordring er at bemane dag-til-dag-projekter med ansatte, der er i stand til at løse de mange og meget forskellige arbejdsopgaver. Af evalueringen fremgår det, at især de menneskelige og pædagogiske kvaliteter har en afgørende rolle for projektets resultater. Således kan resultaterne i Grundlæggerne ikke mindst tilskrives, at de ansatte har formået at rumme de meget forskellige deltagere, mødt dem med respekt og anerkendelse, fundet individuelt tilpassede løsninger og skabt et rart og positivt socialt miljø, samtidig med at produktiviteten og dermed indtjeningen har været tilstrækkelig.

Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at projektet også har brug for andre medarbejderkvalifikationer. Som nævnt gælder det fx i forhold til de håndværksmæssige kompetencer, salgs- og PR-arbejde, etableringen af et effektivt samarbejde med andre aktører på området og løsningen af de administrative og økonomiske opgaver.

Organisationen

I forhold til organisationen og arbejdets tilrettelæggelse kan det være hensigtsmæssigt med en mere professionel virksomhedsdrift. En udvidelse eller udbredelse af dag-til-dag-tilbud kan i den forbindelse være anledning til, at der – fx fra projektets ledelse – etableres et system og udvikles nogle værktøjer og procedurer, der kan lette den administrative byrde, igangsætte et bredere salgs- og PR-arbejde og etablere mere klare samarbejdsrelationer med relevante aktører. Helt konkret kan udviklingen af budget- og regnskabsværktøjer og mere klare retningslinjer for anvendelse af overskuddet give deltagerne en mere direkte mulighed for at få overblik over og øve indflydelse på anvendelsen af det indtjente overskud.

Kvalitet i opgaveløsningen

Endelig vurderes der at være et uudnyttet potentiale i forhold til at etablere kontakter til faglærte håndværkere – fx som en form for læresvende – i forhold til at hæve det håndværksmæssige niveau yderligere og give deltagerne mulighed for at få nye kompetencer. Samtidig kunne sådanne samarbejder potentielt give deltagerne mulighed for at komme i tættere kontakt til arbejdsmarkedet – herunder eventuelt få tilbud om jobpraktikker.

Yderligere perspektiver på aktivering af socialt udsatte voksne

Erfaringerne fra Grundlæggerne viser, at der er arbejdsevne og -lyst blandt deltagerne, men også at deltageres ressourcer og potentialer dels er relativt skiftende over tid – der er altså ikke tale om en stabil produktivitet – dels at der er en del forudsætninger, der skal være til stede for at den enkeltes potentiale kan udfoldes. Fordi disse forudsætninger ikke er ens for alle, er der behov for en høj grad af fleksibilitet og individuelle hensyn.

Det er baggrunden for, at det kun for få af deltagerne er realistisk at forvente, at de vil kunne varetage et ordinært arbejde med faste mødetider – også selv om de fx ansættes med et reduceret timetal.

Særligt to forhold synes at stå i vejen for en integration på arbejdsmarkedet

- Deres foranderlige og uforudsigelige 'dagsform'
- Deres behov for et godt, støttende og rummeligt socialt miljø.

På baggrund heraf synes de forskellige eksisterende jobordninger i meget begrænset omfang at være relevante for målgruppen. Dels er ordningerne individuelle, hvorfor det støttende sociale miljø deltagerne imellem er vanskeligt at skabe. Dels forudsætter de eksisterende ordninger, fx flexordningen, også en stabilitet i fremmødet – om end på et lavere niveau, fx i form af nedsat tid.

Grundlæggerne indikerer, at der er brug for alternativer til de eksisterende jobordninger. Alternativer, der kan rumme målgruppens behov. Et sådant kunne eksempelvis være en model, hvor et sjak af personer får et kollektivt offentligt tilskud, der kan kompensere for deres samlede nedsatte arbejdsevne, og hvor de indbyrdes kan udligne hinandens skiftende dagsformer, således at sjakket samlet set kan holde en jævn produktivitet.

Ideer som denne er der aktuelt ikke lovgrundlag for at realisere, men i den aktuelle hjemløsedebate – både den faglige og den politiske – er der et tydeligt voksende fokus på, at også de mest socialt udsatte voksne i højere grad skal aktiveres; dels for at styrke deres selvfølelse og sociale funktionalitet, dels for at udnytte deres produktive evner optimalt. På den baggrund er der særlig grund til at lade sig inspirere af Grundlæggernes erfaring med henblik på at iværksætte forsøg og mere permanente ordninger, der kan understøtte dette fokus.

Kapitel 2 Forsøgsprojektet og evalueringen

– hvori baggrunden og organiseringen af Grundlæggerne beskrives, og evalueringen præsenteres kort.

Som følge af det voksende fokus på arbejdsmarkedsrettet aktivering i Lov om Aktiv Beskæftigelse fra 2003, blev der bl.a. fra interesseorganisationer påpeget, at der opstod en mangel på aktiveringstilbud til socialt udsatte voksne. Det gjaldt særligt tilbud, der ikke direkte sigtede mod arbejdsmarkedet, men som havde til formål at øge de socialt udsattes livskvalitet. Fra satspuljen blev der derfor i 2005 afsat midler til en "Pulje til aktivering af socialt udsatte voksne". Sammen med et antal andre kommuner søgte og fik Københavns Kommune penge fra puljen til at gennemføre et treårigt vidensindsamlings- og metodeudviklingsprojekt med navnet "Projekt Social Aktivering".

2.1 Projekt Social Aktivering – ramme om Grundlæggerne

Forsøgsprojektet "Grundlæggerne" er et forsøgsprojekt under "Projekt Social Aktivering", der gennemføres af Socialforvaltningen i Københavns Kommune i perioden 2006 – 2008.

Projektet har tre trin:

- **Trin 1:** Foregik i 2006 – 2007 og indeholdt en omfattende indsamling af viden dels om de livskvalitetsproblemer socialt udsatte voksne har, dels af danske og internationale erfaringer med indsatser og tilbud, der imødekommer målgruppens behov. Vidensindsamlingen opstillede en række anbefalinger til hvilke metoder, der ser ud til at være virksomme i et socialt aktiveringsprojekt¹. Parallelt med vidensindsamlingen gennemførtes en registerbaseret målgruppeanalyse for at indkredse målgruppens størrelse og karakteristika²
- **Trin 2:** Foregik i perioden 1.5.2007 til 31. 7.2008³, og havde karakter af et forsøgsprojekt, der skulle afprøve de metoder, vidensindsamlingen anbefalede. Forsøgsprojektet gav sig selv navnet "Grundlæggerne" og fik base på Sundholm på Amager
- **Trin 3:** Ligger i sidste halvdel af 2008, hvor erfaringerne fra forsøgsprojektet opsamles. Sigtet er at give anbefalinger til, hvordan Københavns Kommune – og andre – kan tilrettelægge projekter, indsatser og tiltag, der kan møde målgruppens behov.

Denne rapport indeholder evalueringen af forsøgsprojektet "Grundlæggerne", altså Trin 2, og udgør et væsentligt bidrag til Trin 3.

2.2 Forsøgsprojektets formål og organisering

Jf. forsøgsprojektbeskrivelsen⁴ er formålet for forsøgsprojektet at afprøve metoder til social aktivering⁵, der kan medvirke til at:

- Forbedre livskvaliteten for socialt udsatte stofmisbrugere og hjemløse
- Forebygge yderligere udstødning af socialt udsatte stofmisbrugere og hjemløse
- Bidrage til social integration af socialt udsatte stofmisbrugere og hjemløse herunder mindske barriererne for en tilknytning til arbejdsmarkedet for de brugere, der er parate hertil.

Som nævnt er Grundlæggerne organisatorisk forankret i Aktivitetscentret på Sundholm. Ledelsen af Grundlæggerne varetages af Aktivitetscentrets leder, der sammen med chefer og medarbejdere i

¹ Vidensindsamlingen er gennemført af Dorrit Pedersen og udgivet med titlen "Et holdepunkt i Hverdagen – og noget at tage sig til". Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Projektkontoret. 2006.

² Den registerbaserede målgruppeanalyse er gennemført af Rune Hagel Andersen, Socialforvaltningen.

³ Som følge af et ekstraordinært tilskud fra Velfærdsministeriet forlænges projektperioden frem til 31. december 2008. Socialudvalget har senere afsat penge fra budgettet til en fortsættelse af dag-til-dag-aktivering i Københavns Kommune, hvilket forventes at betyde, at Grundlæggerne fortsætter i endnu 3 år.

⁴ Forsøgsprojektbeskrivelsen og andre relevante projektdokumenter kan downloades på www.acsu.dk/Grundlæggerne

⁵ Social aktivering er tilbud, der skaber kontakt til, drager omsorg for og integrerer socialt udsatte i en social og beskæftigelsesmæssig sammenhæng, med det formål at øge deres livskvalitet og forebygge yderligere social marginalisering.

Socialforvaltningen indgår i styregruppen for det samlede "Projekt Social Aktivering".

I forbindelse med projektbeskrivelsen er det besluttet at gennemføre en evaluering, der skal:

- Vurdere projektets virkning på deltagernes selvoplevede livskvalitet og sociale integration
- Bidrage til forsøgsprojektets udvikling af praksis og metoder
- Formidle projektets resultater til relevante interessenter med henblik på at bidrage til fremtidige sociale aktiveringsindsatser.

2.3 Rapporten og evalueringen

Evalueringsrapporten omhandler erfaringer med og resultater af forsøgsprojektet "Grundlæggerne". Dvs. trin 2 i det samlede Projekt Social Aktivering. Rapporten indeholder refleksioner og resultater fra den kvalitative og kvantitative evaluering, der er gennemført parallelt med forsøgsprojektet.

Evalueringsrapportens målgruppe er relativt bred. Først og fremmest er rapporten rettet mod at orientere Socialudvalget i Københavns Kommune, der har besluttet at gennemføre projektet, og Velfærdsministeriet, der har givet penge til det. Målgruppen omfatter desuden projektets styregruppe, projektets mange samarbejdspartnere, og alle, der af professionelle, politiske eller personlige årsager er interesserede i området – herunder selvfølgelig Grundlæggerne selv.

Evalueringen er tilrettelagt og gennemført af Socialforvaltningen. De kvalitative data er indsamlet og analyseret, og den samlede evalueringsrapport er udarbejdet af antropolog Malene Lind. De registerbaserede undersøgelser er foretaget af cand.scient.adm. Rune Hagel Andersen, og ASI interviews er gennemført af økonomi- og filosofistuderende Sune Maribo. Alle er ansat i Socialforvaltningen.

Sigtet med rapporten er at:

- Levere metodebeskrivelser og -refleksioner
- Dokumentere resultater og virkninger
- Levere input til den fremtidige indsats overfor målgruppen

Evalueringsrapporten er skrevet i forlængelse af midtvejsrapporten fra februar 2008. Midtvejsrapport, projektbeskrivelse, rapporten fra vidensindsamlingen, evalueringsdesign, den registerbaserede målgruppeanalyse og andre relevante dokumenter, kan læses og downloades fra Aktivitetsscentrets hjemmeside: www.acsu.dk/grundlaeggerne.php.

Metoder og datagrundlag

I evalueringen anvendes et mixed design, der indeholder såvel kvalitative som kvantitative data, og hvor der anvendes forskellige metoder i dataindsamling og analyse.

De kvalitative data er indsamlet i tre perioder. Først en indledende 4-5 ugers dataindsamling ved projektets opstart i maj-juni 2007, herefter en 6 ugers periode i november – december 2008 og endelig en 6 ugers dataindsamling i maj-juni 2008. Selv om projektets praksis i løbet af projektperioden har forandret og udviklet sig, er der i den kvalitative evaluering ikke fundet systematiske ændringer i deltagernes vurdering og oplevelser. Derfor – og af hensyn til overskueligheden – er det valgt at fremstille data fra alle tre indsamlingsperioder samlet.

Det samlede datagrundlag består af de 43 deltagere, der frem til opgørelsestidspunktet d. 15. maj 2008 havde arbejdet i Grundlæggerne i mindst 2 uger. For henholdsvis metodebeskrivelser og vurderinger af projektets selvoplevede virkning på deltagernes livskvalitet er der anvendt data fra de 38 af deltagerne, som evaluator har mødt i dataindsamlingen. For de 'kvalitetsspørgsmål', der i rapporten præsenteres i koordinatsystemer, indgår data fra de 10-18 deltagere, der har besvaret det pågældende spørgsmål.

I indsamlingen af de kvalitative data er der anvendt følgende metoder:

- Deltagerobservation
- Kvalitative interviews – herunder kvalitetsspørgsmål (se senere)
- Skriftlige kilder.

Evalueringens kvantitative data består af:

- Registerdata om dels den potentielle målgruppe, dels de faktiske deltagere
- Administrative data om fremmøde, løn, omsætning mv. fra Aktivitetscentret på Sundholm
- Addiction Severity Index (ASI), der er en struktureret og standardiseret spørgesystem, der anvendes til at udrede respondenternes grad af belastning på forskellige parametre.

For yderligere at dokumentere projektets praksis er der i maj– juni 2008 indspillet en film, der søger at indfange projektets metoder og resultater. Filmen produceres af Tore Hind i samarbejde med projektets deltagere og ansatte. Datakilderne præsenteres mere indgående i slutningen af rapporten, og såvel filmen som det samlede evalueringsdesign kan hentes på www.acsu.dk/grundlaeggerne.php.

2.4 Læsevejledning

Begrebsafklaring

Projektets medarbejdere, der er ansat i på ordinære vilkår, kaldes 'projektets ansatte'. De, der arbejder og deltager i projektets hverdag på frivillig basis, kaldes 'deltagere'.

Selv om der teknisk set er tale om en 'arbejdsdusør', anvendes begrebet 'løn' om deltagernes individuelle indtjening på 13 kr. i timen.

Sundholm er det område, der ligger hvor Amagerfælledvej møder Sundholmsvej. Området omfatter en række institutioner, tilbud og projekter især for hjemløse. Det gælder fx Herbergscentret, Bocentret og Aktivitetscentret. Hvor det er relevant, nævnes de enkelte institutioner og tilbud specifikt, men når der refereres til Sundholm generelt, refereres der til det miljø, der udgøres dels af institutioner og tilbud, dels af den ikke-organiserede hjemløsekultur, der udfoldes blandt de mange, der færdes på området.

'Hjemløsebotilbud' eller bare 'botilbud' dækker over tilbud efter Servicelovens (SEL) §§ 107 og 110 – dvs. enten en overnatningsplads på en natcafé eller et midlertidigt værelse på et kommunalt eller selvejende herberg eller bocenter. I rapporten skelnes ikke mellem disse boformer.

I forbindelse med deltagernes forbrug af alkohol og/eller illegale stoffer, anvendes begrebet 'forbrug' konsekvent, uanset at forbruget af andre – herunder deltagere selv – betegnes som 'misbrug'.

Citater er gengivet i let redigeret form. Citater står i kursiv og er indrammet af citationstegn.

Rapportens opbygning

Kapitel 3 er en generel introduktion til Grundlæggerne, der søger at give et indtryk dels af den kompleksitet, der kendetegner for projektet, dels af de forandringer, der er sket i forsøgsprojektperioden.

Kapitel 4 beskriver deltagernes demografiske og sociale profil. Dvs. alder, oprindelse, boligsituation, uddannelsesniveaue, forbrug af alkohol og stoffer mv. Desuden indeholder kapitlet en række kvalitative oplysninger om deltagernes hverdagsliv og livssituation. Sigtet er at etablere et udgangspunkt for at reflektere over og vurdere, hvordan og i hvilken grad projektet har betydning for deltagernes livskvalitet.

Kapitel 5 beskriver forsøgsprojektets erfaringer og resultater med at rekruttere og motivere deltagere til at arbejde i Grundlæggerne

Kapitel 6 præsenterer og analyserer deltagernes fremmøde i løbet af projektperioden.

Kapitel 7 gennemgår de metoder, som forsøgsprojektet, jf. anbefalingerne i den forudgående vidensindsamling, afprøver. Fokus er dels på, hvordan metoderne udfoldes i hverdagen, altså hvordan metoderne omsættes i praksis, dels på deltagernes oplevelse af metoderne.

Kapitel 8 indeholder en vurdering af i hvilken grad deltagelse i Grundlæggerne kan siges at have forandret deltagernes hverdagsliv og selvopfattelse.

Til sidst i rapporten er der en oversigt over links til bilag og en kort gennemgang af evalueringens

forskellige datakilder.

Kapitel 3 Forsøgsprojektets forløb

- hvori der gives en generel introduktion til projektets opstart og drift, af de opgaver, der er løst og af de aktiviteter, der er gennemført. Sigtet er at give et indtryk af Grundlæggernes hverdag og praksis.

3.1. Forsøgsprojektperioden

Forsøgsprojektperioden strækker sig over perioden midt april 2007 til udgangen af juli 2008.

Fra hjemløsemiljøet på Sundholm fik projektet fra starten i april 2007 en lille gruppe faste deltagere, der på baggrund af en fælles brainstorming gav forsøgsprojektet navnet 'Grundlæggerne'.

Fra opstart til drift

I opstartsfasen fik Grundlæggerne en hasteopgave med at istandsætte et af Aktivitetscentrets lokaler på Sundholm, der skulle huse et Multiværksted. Opgavens hastekarakter skabte en meget åbenlys pionerånd, hvor deltagerne fx frivilligt arbejdede om aftenen og i weekends for at blive færdige til deadline. Travlheden indebar samtidig, at der ikke var meget tid til at lægge planer, fastlægge procedurer, evaluere og korrigere. I stedet skete den daglige planlægning mere ad hoc, man lærte af praksis, og der var gode muligheder for at få indflydelse og sætte sit eget præg.

I opstartsfasen blev der også brugt en del energi på at rekruttere flere deltagere. Dette skete i nogen grad via det formaliserede motivationsarbejde, der beskrives mere indgående senere, men oftere og med bedre resultater via de ansattes og deltagernes netværk i miljøet omkring Sundholm.

Selvom arbejdet var meget krævende blev det sociale aspekt prioriteret højt. Eksempelvis foreslog de ansatte ofte en fælles pause og forsøgte generelt at sikre, at der ikke blev knoklet over evne – bl.a. med udsagn som *"det er jo ikke en arbejdslejr, det her."* Ligeledes var opstarten præget af mange mindre udflugter, fx i form af ture på havnen for at få en is eller til grillbaren for at hente sandwich.

Endelig havde det også høj prioritet at få løst nogle af deltagernes sociale problemer. Derfor var hverdagen præget af individuelle samtaler, rådgivning og møder, eksempelvis med (sags)behandlere.

Opstartsfasen var med andre ord præget af et meget højt energiniveau, en udpræget entreprenør- og pionerånd og mange forskellige opgaver.

Efteråret 2007 – konsolidering

Den ene af projektets ansatte fratrådte sin stilling i sensommeren 2007, og samtidig steg deltagerantallet til 10-12 daglige deltagere. Med flere deltagere og færre medarbejderressourcer, blev det nødvendigt for projektets tilbageværende ansatte at prioritere ressourcerne. I forståelse med projektledelsen besluttede projektets tilbageværende ansatte, at fokusere på det produktive og dermed indtægtsgivende arbejde, kombineret med vedligeholdelsen af et positivt fællesskab i hverdagen. Til gengæld blev eksempelvis rådgivningen, det udadvendte samarbejde og udflugter nedprioriteret.

De mange færdigmeldte opgaver – og den fortsat fyldte ordrebog – indebar, at det i denne periode også blev klart, at Grundlæggerne ikke ville få problemer med at sikre den forudsatte indtjening. Men selv om der var råd til både investeringer og sociale aktiviteter, betød travlheden, at der ikke blev taget tid til at realisere dem. Samtidig var der ikke et samlet overblik over indtjening, budget og regnskab, hvilket satte en dæmper på forbruget og investeringslysten. Dog arrangerede Grundlæggerne i november en fisketur på Øresund, hvor de via rådgivningscentre og bosteder inviterede potentielle deltagere med, for at de kunne møde Grundlæggerne. Ligeledes holdt Grundlæggerne i december en julefrokost med stand-up på Comedy Zoo i det indre København.

Omkring årsskiftet blev det klart, at projektet havde tjent en del penge. Dermed blev det muligt at

realisere en ide om at købe en turbåd. Ideen stammede især fra projektets sejlglade ansatte og fra de grønlandske deltagere, der stort set alle har en del erfaringer med både privat og erhvervsmæssig sejlads og fiskeri. På kort sigt var ideen, at båden skulle bruges af Grundlæggerne selv og udlejes til private. Investeringen havde også mere langsigtede perspektiver, idet projektets ansatte havde en forventning om, at båden kunne motivere deltagerne til fx at tage søfartsuddannelse og kurser, at de kunne få et alternativt netværk på havnen, få ansvar for den daglige vedligeholdelse af båden osv.

Vinter og forår 2008

Uanset om den enkelte deltager havde forudsætninger eller lyst til sejlads, var der en tydelig stolthed over, at projektet nu ejede en båd. Det viste sig imidlertid, at båden krævede en del istandsættelse for at blive godkendt til erhvervsmæssig sejlads. En gruppe af de båd- og sejlkyndige deltagere tilbragte derfor en del tid i foråret med at istandsætte og reparere båden i Havnsø, hvor den var købt.

I samme periode steg deltagerantallet løbende, og siden februar 2008 har det ligget et stykke over de forudsatte 10-12 daglige deltagere. Stigningen kan dels forklares med, at projektet fik besat den ledige stilling og dermed igen havde to ansatte, dels med at båden tiltrak nye (sejlinteresserede) deltagere.

Med et dagligt fremmøde på 16-20 deltagere, blev det i foråret 2008 en stor udfordring for projektets ansatte både at holde gang i produktiviteten, vedligeholde det gode sociale miljø og håndtere en tæt individuel kontakt til deltagerne. Det gjaldt ikke mindst fordi de ansatte ofte selv måtte køre til Havnsø, hvilket var relativt ressourcekrævende.

I samme periode faldt projektets produktivitet og dermed indtjeningen, hvilket truede projektets økonomiske fundament. Projektets ansatte valgte derfor at tage en snak med deltagerne om, at arbejdet skulle bringes mere i centrum. Denne melding fik nogle deltagere til at forlade projektet. De tilbageværende – og en række nyankomne – deltagere fik i løbet af foråret atter bragt produktiviteten op.

Mod projektperiodens afslutning

I tiden omkring maj begyndte projektet at bære præg af, at projektet snart skulle lukke. Fordi projektet både fra deltagere og ansatte blev set som en succes, og fordi lukningen indebar en uvished om, hvad de enkelte skulle foretage sig efter forsøgsprojektperioden, medførte det nogen uro, frustration og ærgrelse. Men som følge af en ekstraordinær bevilling fra Velfærdsministeriet blev det i juni klart, at projektet foreløbig fortsatte frem til årsskiftet 2008-2009. Dette blev modtaget meget positivt af både ansatte og deltagere.

En anden kilde til uro i projektets hverdag i forsommeren 2008, var en række forskellige initiativer for at dokumentere projektet tilstrækkeligt. Således var der i perioden fra april til juni 2008:

- Den kvalitative evaluator gennemførte interviews og deltog i projektets hverdag
- Den eksterne interviewer, der skulle gennemføre ASI-interviews, kom en gang ugentligt
- Et filmhold filmede og interviewede deltagerne
- Velfærdsstyrelsen var på interviewrunde⁶
- Grundlæggerne fik besøg af politikere, administratorer, organisationer og foreninger, der gerne ville se projektet inden den forventede lukning d. 31. juli 2008.

Projektets ansatte og en stor del af deltagerne oplevede i vid udstrækning interessen positivt, men det var vanskeligt at fastholde fokus på arbejdet, på fællesskabet i projektet og på at give deltagerne individuel støtte og rådgivning.

Fra et kritisk evalueringsperspektiv kan det konstateres, at ønsket om at dokumentere, måle og formidle projektets resultater i denne periode kom til at fylde så meget i projektets hverdag, at det kom til at hæmme den praksis og hverdag, man ønskede at dokumentere, måle og formidle. For at skabe mere arbejdsro omkring projektet forlængede den kvalitative evaluator sin dataindsamlingsperiode og var mindre intensivt til stede end oprindeligt planlagt.

I denne periode blev der også gennemført enkelte sociale aktiviteter. Eksempelvis udgjorde Grundlæggerne ryggraden i Sundholms fodboldhold, der deltog i de Åbne Københavns mesterskaber i

⁶ På vegne af Velfærdsministeriet gennemfører Velfærdsstyrelsen en tværgående evaluering af de projekter, der er finansieret af puljen – herunder det samlede Projekt Social Aktivering.

hjemløsefodbold i maj, og som vandt turneringens Fair Play-pokal. Ligeledes er der lagt op til, at bådens forventede ankomst til København i juni skal fejres, og at der skal holdes fest med levende musik, taler og borgmesterbesøg, når båden skal døbes i august.⁷

Personalesituationen

Undervejs i forsøgsprojektperiode har det vist sig at være vanskeligt at fastholde ansatte med lyst til og forudsætninger for at imødekomme de mange og meget forskelligartede krav. Til stillingsbeskrivelsen hører fx opgaver som at lede, fordele og deltage i det daglige arbejde, varetage kundekontakt, lave administrativt arbejde, vedligeholde et bredt og effektivt professionelt netværk, udvikle projektet, skabe hygge, yde individuel støtte og rådgivning, introducere nye deltagere, planlægge udflugter, håndtere affald, købe ind osv. Samtidig kan det være en stor personlig udfordring at håndtere deltagernes individuelle problemer og at manøvrere blandt deltagere, der har en meget ustabil dagsform og adfærd.

Som nævnt har den ene stilling været besat af den samme medarbejder i hele projektperioden, mens den anden stilling har været besat af tre forskellige og i relativt lange perioder været ubesat. Personalesituationen har dels begrænset optaget af nye deltagere dels betydet, at nogle opgaver er blevet nedprioriteret. Det gælder fx det eksterne samarbejde, salgs- og PR-arbejde samt de administrative funktioner.

Arbejdspresset og den ustabile personalesituation har betydet, at den gennemgående medarbejder har lagt mange ressourcer i projektet, og at vedkommendes personlighed har haft stor indflydelse på projektets hverdag, praksis og udvikling. Mange af erfaringerne og resultaterne fra Grundlæggerne er knyttet til den mest stabile ansattes personlige stil, og det er sandsynligt, at projektet ville have udviklet sig anderledes og nået andre resultater med en anden besætning. I den udstrækning at Grundlæggerne vil danne baggrund for etableringen af nye projekter, er rekruttering af personale særdeles central – ikke mindst i forhold til de ønskede resultater.

Evalueringen har hentet informationer fra alle projektets ansatte, men generelt gælder, at projektets 'mest stabile' ansatte har leveret hovedparten af oplysningerne, ligesom vedkommende er ophavsmand til de fleste af de udtalelser, projektets ansatte i rapporten er citeret for.

Siden vinteren 2008 har personalesituationen været stabil. De to, der aktuelt var ansat ved årsskiftet 2008/2009, er begge håndværksuddannede, den ene er desuden uddannet pædagog, og begge har i mange år arbejdet med målgruppen.

3.2 Hverdag i Grundlæggerne

Fra projektets start har en – i begyndelsen temmelig interimistisk – frokoststue på 2. sal i en af Sundholms bygninger, dannet en fast ramme om Grundlæggerne. Frokoststuen er undervejs blevet ombygget og istandsat, således at der nu er kontor, værksted/omklædning, bad, toilet og en frokoststue med køkken, tv, computer og sofabjørne. Væggene er nymalede, der er 'ægte' tæpper på gulvet, og bagvæggen prydes af et grønlandsk landskabsmaleri, der er malet af en af deltagere. Men selv om meget er istandsat, er rummene langt fra færdige. Fx virker bruseren endnu ikke, døre og karme er umalede, garderoben er ikke indrettet, og generelt fremtræder Grundlæggernes frokoststue som prototypen på en håndværkerfrokoststue med brødkrummer, kaffepletter, murerstøv og henslængt arbejdstøj.

Arbejdsdagen starter kl. 8.00, hvor projektets – skiftende – 'morgenmænd' har sørget for kaffe, brød, ost og marmelade. Efterhånden som folk møder, bydes de velkommen af og giver hånd til projektets ansatte og de andre deltagere. Tiden mellem 8.00 og 9.00 bruges dels til at vågne op, læse (gratis)aviser, småludre og surfe på nettet på projektets PC, og dels til at snakke om dagens opgaver og om hvem, der har lyst til hvilke opgaver.

Uanset hvor mange, der møder frem, eller i hvilken tilstand de møder frem, afvises ingen. Men det

⁷ Efter 'redaktionens slutning' er festen afholdt, og det blev en meget vellykket fest med tale af Mikkel Warming, Københavns Socialborgmester, grill og levende musik. Stemningen var meget positiv, og Grundlæggerne viste stolt skibet frem for de mange fremmødte. I løbet af dagen blev de besøgende inviteret med på små sejlture i Københavns Havn, hvor en del af Grundlæggerne fik vist, at de er kompetente og ansvarlige matroser.

sker, at projektets ansatte aftaler med en, der fx er meget påvirket af stoffer, alkohol eller medicin, at han starter med en lur på sofaen eller slet og ret tager en afspadseringsdag.

Ved 9-tiden går folk i gang enten hver for sig, i sjak eller makkerpar afhængigt af den enkeltes lyst og opgavernes karakter. Ofte er der en gruppe, der kører 'ud i byen' i projektets mandskabsvogn. De tilbageværende arbejder på forskellige opgaver rundt omkring på Sundholm. De enkelte deltagere bestemmer selv tempoet og i vid udstrækning antallet og varigheden af pauser. Således sidder der som regel 3 – 4 personer i frokoststuen og sludrer over en kop kaffe.

Efter 2 – 2 ½ times arbejde er der frokost, der betales af Grundlæggerne. De fleste spiser samlet i frokoststuen, men – især når der er mange deltagere eller når vejret er godt – er der nogle, der eksempelvis vælger at spise udenfor eller i Aktivitetscentrets café, hvor frokosten som regel hentes. Efter en lille times spisning og hyggesnak genoptages arbejdet frem til fyraften ved 14.00-tiden, hvor alle samles, giver hånd, siger farvel og tak for i dag. Ofte bliver nogle stykker hængende i frokoststuen for at snakke, se TV, bruge computeren osv. Disse timer anvendes af projektets ansatte hyppigt til individuelle snakke, indkøb, administrativt arbejde osv.

I forbindelse med stramme deadlines kan det ske, at nogle af projektets deltagere – enten sammen med projektets ansatte eller på egen hånd – fortsætter arbejdet til ud på aftenen. Ligeledes er arbejde i weekends også forekommet.

For projektets ansatte er der ofte en del arbejde udenfor almindelig arbejdstid. Det skyldes dels, at de i praksis kommer til at fungere som en slags støttekontaktperson for nogle af deltagerne, hvor der kan være brug for en snak eller et møde om aftenen, natten eller i weekenden. Men også opgaver som indkøb, modtagelse af varer, kundekontakt og salgsarbejde løses hyppigt udenfor den almindelige arbejdstid. Paratheden til at arbejde på skæve tidspunkter er knyttet til projektets ansattes intention om, at de i hverdagen skal deltage i arbejdet på lige fod med de øvrige Grundlæggerne. Alligevel sker det ofte, at projektets ansatte 'går fra' for at løse andre opgaver. For at begrænse deres fravær tilstræber de ansatte at henlægge fx møder og administration til den fælles frokoststue. Det er således helt tilsigtet, at projektets nyindrettede kontor hovedsagelig anvendes til pulterkammer og opbevaring af værktøj. Som projektets ene ansatte forklarer:

"Den dag, hvor man kom i Grundlæggerne og skulle henvende sig på et kontor med reoler, ringbind, registreringsskemaer og en mand bag en computer, så er det helt løbet af sporet... Om så projektet kører i fem år, så kommer det kontor ALDRIG til at fungere som kontor – vi skal sgu være her, hvor tingene sker!"

Ud fra den filosofi foregår både administrativt arbejde, individuel rådgivning, møder og meget andet som regel i frokoststuen blandt kaffekopper, tomme flasker, Radio Voice og småsnak.

Stemningen

Når der kommer en gæst til Grundlæggerne beskriver de ofte stemningen som 'hyggelig'. Der sludres og grines en del af, med og mellem ansatte og deltagere, og selv om arbejdet er i centrum, fremhæver især projektets ansatte ofte, at det primære mål er, at alle skal have 'en god dag'. Som nævnt betyder det, en dag, hvor man efter evne har fået noget fra hånden og har følt sig velkommen, anerkendt og i godt selskab. Den gode stemning kommer fx til udtryk ved, at der jøkes meget både under arbejdet og i pauserne. Ligeledes er deltagerne som regel positivt opmærksomme på hinandens behov fx for en frisk kande kaffe. De respekterer hinandens holdninger og accepterer generelt hinandens skiftende og meget forskellige dagsform og humør. Særligt omkring jul skete det ofte, at deltagerne, når de købte ind, ikke nøjedes med de basale fornødenheder, men også indkøbte forskellige 'hyggemarkører' som fx stearinlys, pebernødder, kurv til frugten, blomster til bordet osv.

En indikation på, at deltagerne har en høj grad af respekt for projektet og de fælles ressourcer er, at selv om lokalerne sjældent låses af, er der et meget begrænset svind i Grundlæggernes materialer eller i personlige ejendele - også dem, der efterlades uden opsyn. Selv om Grundlæggerne generelt er et sted, hvor gensidig respekt og omsorg sættes højt, er det samtidig tydeligt, at Grundlæggerne er en håndværkerarbejdsplads, med et ret direkte og et upoleret sprog. Generelt er vittighederne ikke for sarte sjæle, og i hverdagen er der mange kvikke bemærkninger om fx kvinder, sex og stoffer. I den forbindelse sker det ikke sjældent, at enten projektets ansatte eller deltagere eksplicit kommenterer,

hvis deres grænse er overtrådt og enten henstiller til eller kræver, at der skiftes emne og/eller tone, hvilket som regel respekteres.

Stort set alle deltagerne er mænd. De eneste kvinder, der er kommet regelmæssigt i projektet er evaluator og en kvindelig deltager, der startede i foråret 2008. Nogle af deltagerne giver udtryk for, at det er rart at have kvinder med, fordi det lægger en dæmper på tonen og omgangsformen, mens andre synes, at kvinderne skulle tage og 'fise af', så de ikke behøver at tage det hensyn.

Småskænderier forekommer og kan fremtræde voldsomme, idet nogle af deltagerne kan reagere ret hurtigt, højrøstet og udiplomatisk fx på en væltet kaffekop. Til gengæld er mere alvorlige konflikter sjældne, og det er de ansattes erfaring, at det primært sker, når konflikter 'i miljøet' trækkes med ind i projektet fx i forbindelse med ubetalt gæld. En typisk – og som regel konflikt-dæmpende – intervention fra projektets ansatte er en bemærkning som *"Nåhhh, jeg vidste ikke, at I to havde et forhold"*, underforstået, at den slags hakkeri må høre et kærestepar til.

Generelt gælder, at forsøgsprojektets hverdag i høj grad er defineret af de deltagere, der på det pågældende tidspunkt kommer i projektet. I perioder er der mange, der er meget påvirkede i hverdagen, og hvor fx 'ture til købmanden' (for at hente øl) eller ned for at ryge hash, begrænser arbejdsindsatsen. I andre perioder er kulturen i højere grad præget af en høj arbejdsmoral, hvor der knokles igennem, og til andre tider fylder hyggesnak, kaffe og småkager mere.

Projektets ansatte intervenserer sjældent direkte for at påvirke kulturen eller adfærden, og der er få generelle regler og påbud. Fx er der ikke et forbud mod øldrikning, hashrygning mv. i arbejdstiden, hvilket projektets ansatte begrundet på følgende måde:

"Hvis der var et totalforbud mod at ryge hash og drikke bajere her, ville det jo være helt godnat! Det er jo derfor, de kommer her! Det er jo fordi, de gør de ting, at de hører til her. Det er jo det, vi er her for – men derfor kan vi jo sagtens aftale, at det sker lidt diskret."

Diskretions hensynet skyldes dels, at der er deltagere, der forsøger at nedbringe deres forbrug og som ikke skal fristes, dels at der er en forventning om, at kunderne vil reagere negativt på ølflasker og hashrygning. Fx siger en deltager: *"Jeg kan da godt se, at jeg ikke kan komme op og ordne fru Nielsens vandhane, hvis jeg lugter af øl. Hun kan jo ikke lugte, om jeg har drukket to eller ti øl."*

At nogle af deltagerne oplever deres daglige forbrug som en integreret og uafvendelig del af deres hverdag, men at de samtidig godt kan forstå behovet for diskretion, afspejles i følgende citat:

"Jeg kan jo ikke komme gennem dagen uden mine bajere og mit hash, og jeg er 39 år – så ville jeg sgudda føle mig helt til grin, hvis jeg skulle gå og lyve om det og skjule mine flasker for at gøre [projektets ansatte] tilfreds... Men jeg kan da godt set, at det ikke er så smart, hvis jeg ryger et bonhovede [hashpipe] midt i det hele, så vi smutter bare ned."

3.3 Netværk og brobygning til andre "systemer"

I løbet af projektperioden har Grundlæggerne etableret flere – hovedsagelig uformelle – samarbejdsrelationer med forskellige sociale, sundhedsmæssige og beskæftigelsesrelaterede tilbud.

Blandt de vigtigste samarbejdspartnere er:

- Sundholms bosteder for hjemløse (Bocentret og Herbergscentret), der har resulteret i, at flere af deltagerne har fået et midlertidigt værelse
- Beskæftigelsesindsatsen, dvs. jobcentrene og deres underentreprenører, om at forsøge at etablere aktiverings- og afklaringsforløb for konkrete deltagere
- De øvrige værksteder i Aktivitetscentret, der fx har givet mulighed for forskellige 'rotationsordninger' for deltagere, der havde lyst til et mere eller mindre permanent skift
- Alternative sundhedstilbud (fx Sygeplejeklinikken på Sundholm), der har givet deltagerne lettere adgang til undersøgelser og behandling
- Aktivitetscentrets socialrådgiver, der har ydet social rådgivning til flere af deltagerne.

For disse samarbejdsrelationer gælder, at de ofte er knyttet op på individuelle relationer. Således er

de fleste kontakter etableret via det kollegiale netværk, der eksisterer i miljøet omkring Sundholm. Det indebærer, at deltagerne ikke nødvendigvis får hjælp fra den mest relevante instans, men mere fra den instans – eller den person – der er mest direkte adgang til via det privat-professionelle netværk.

En undtagelse for dette – ret omfangsrige – privat-professionelle netværk, er Grundlæggernes (gryende) samarbejde med den kommunale beskæftigelsesindsats. Dette samarbejde foregår især i regi af et delprojekt under Københavns Kommunes Fælles Ansvar II-projekt, hvor der er afsat særlige ressourcer til, at de kommunale jobcentre kan etablere kontakt og skabe beskæftigelsesmæssig afklaring i forhold til de meste udsatte voksne. Grundlæggernes motivation for at indgå i samarbejdet med Fælles Ansvar II er, at deltagerne hyppigt har problemer med udebleven kontanthjælp, og at bekymringer om at bevare retten til kontanthjælp generelt fylder meget i deres hverdag. Beskæftigelsesindsatsen har omvendt typisk vanskeligt ved at etablere en stabil kontakt til de mest udsatte og socialt marginaliserede voksne. Deltagernes stabile fremmøde i Grundlæggerne giver en god mulighed for at etablere kontakten og iværksætte de obligatoriske afklaringsforløb.

Ved evalueringens afslutning var samarbejdet endnu i en opstartsfasen, og det var ikke muligt at vurdere samarbejdets resultater.

3.4 Opgaver, omsætning og indtjening

I forsøgsprojektperioden har Grundlæggerne løst en lang række opgaver. Som nævnt betaler kunderne markedspris, ud fra Grundlæggernes slogan om, at *"vi koster det samme, men til gengæld er vi dobbelt så lang tid om det – mindst."*

De fleste opgaver er løst for Aktivitetscentret på Sundholm. Men Grundlæggerne har også løst opgaver for bl.a.:

- Fundamentet, der er et selvejende værested for hjemløse, der ligger på Amager
- Rådgivningscenter Amager, der er et kommunalt misbrugsbehandlingstilbud
- Krisecentret 'Baltic' i Københavns Nordvestkvarter
- Socialforvaltningens Projektkontor i indre by
- Observationshjemmet Sønderbro, der er en institution på Sundholm for unge kriminelle
- En privatperson i Kirke Såby
- En sejlkлуб på Amager
- Privatpersoner, der fx har haft brug for hjælp til flytning og/eller istandsættelse af lejligheder.

Kundekontakter er i hovedsagen etableret gennem Aktivitetscentrets og projektets eksisterende netværk. Således er få opgaver løst for kunder, der ikke havde en forudgående relation til miljøet omkring Sundholm.

I løbet af forsøgsprojektperioden har projektet haft en samlet indtjening på godt 1,4 mio. Kr., hvilket er næste tre gange så meget som budgettet forudsatte.

Grundlæggerne har i forsøgsprojektperioden haft en grundbevilling fra Socialministeriet til at dække en del af projektets driftsomkostninger, og selv om det i perioder meget høje deltagerantal har betydet større udgifter end forventet, har projektets indtjening givet plads i budgettet til dels at investere i en båd, dels at gennemføre diverse sociale og kulturelle aktiviteter for deltagerne. Kombinationen af gode økonomiske konjunkturer, manglen på arbejdskraft, Grundlæggernes store netværk, og kunders interesse i at støtte et aktiveringsprojekt med et socialt sigte har i forsøgsprojektperioden givet Grundlæggerne gode betingelser for at få opgaver. Det er imidlertid ikke sikkert, at projektet under andre økonomiske, organisatoriske eller samfundsmæssige omstændigheder vil have ligeså nemt ved at holde ordrebogen fuld.

Kapitel 4 Deltagerne

- hvor det vurderes om deltagerne tilhører den ønskede målgruppe, og hvor deltagerens livssituation beskrives i ord, tal og tabeller.

Kapitlet indeholder dels en beskrivelse af deltagerens liv sammenlignet med den potentielle målgruppe, dels en mere grundig beskrivelse af de faktiske deltageres livssituation.

Datagrundlaget for dette kapitel består af:

- Registerdata om den potentielle målgruppe og de faktiske deltagere
- ASI-interviews med deltagerne
- Deltagerobservation og interviews med deltagere, ansatte og samarbejdspartnere.

I kapitlet beskrives deltagerne både ud fra kvantitative og fra kvalitative data, hvor førstnævnte sigter mod at skabe overblik og et sammenligningsgrundlag, mens de kvalitative data anvendes til at uddybe og perspektivere de kvantitative data.

4.1 Den potentielle målgruppe og de faktiske deltagere

Den potentielle målgruppe består af passive kontanthjælpsmodtagere, som har problemer med enten misbrug eller hjemløshed. Målgruppen blev beskrevet i en målgruppeanalyse⁸ baseret på registerdata fra 2005. Målgruppeanalysen er siden opdateret med data frem til juni 2008. Den opdaterede potentielle målgruppe består af 1.244 personer i alt.

Dette afsnit indeholder en række registerbaserede data om de faktiske deltagere sammenlignet med den potentielle målgruppe, med henblik på at beskrive de faktiske deltagere og vise om og i hvilken grad de svarer til den ønskede målgruppe.

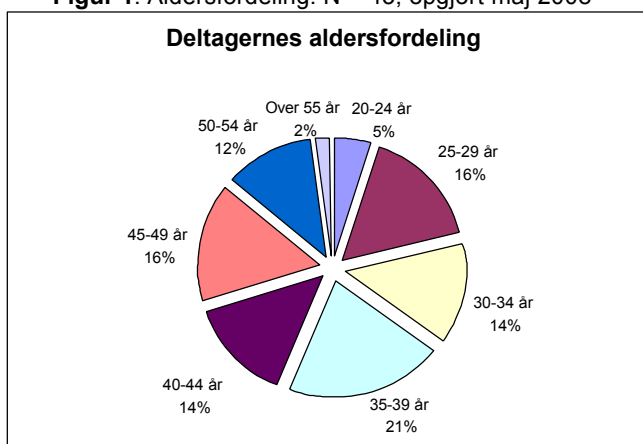
Alder og køn

Som det fremgår af Figur 1 er 77 pct. af deltagerne mellem 30 og 55 år, og gennemsnitsalderen er knap 39 år. Aldersmæssigt modsvarer deltagerne dermed den potentielle målgruppe, hvor 84 pct. er i den aldersgruppe. Dog er der lidt flere unge blandt Grundlæggerne, hvor de 25-29 årige udgør 16 pct. af Grundlæggerne, men kun 7 pct. i den potentielle målgruppe. Næsten alle deltagere er mænd, og kun én kvinde har deltaget i projektet i mere end 2 uger. Enkelte andre kvinder har arbejdet enkelte dage, men ingen af disse har holdt ved.

Statsborgerskab og oprindelse

Jf. Tabel 1 har 88 pct. af deltagerne dansk statsborgerskab, hvilket stemmer godt overens med den potentielle målgruppe, hvor 82 pct. har dansk statsborgerskab.

Figur 1. Aldersfordeling. N = 43, opgjort maj 2008

Tabel 1: Statsborgerskab

	Danmark	Norden	Afrika	Andre	I alt
	--- pct. ---				
Målgruppen (N= 1244)	81,5	1,9	5,5	11,1	100,0
Grundlæggerne (N=43)	88,4	7,0	4,7	0,0	100,1

Note: Summer ikke til 100 pga. afrundinger

Blandt de godt 80 pct. af Grundlæggerne, der har dansk statsborgerskab, er 1/3 af grønlandsk

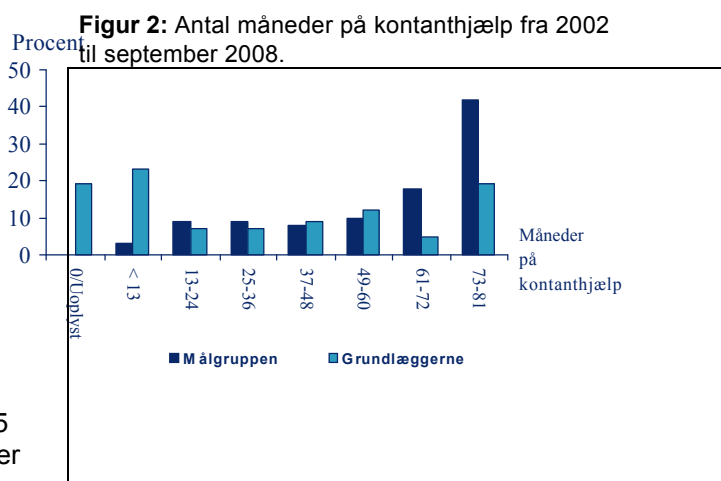
⁸ Som nævnt kan den registerbaserede målgruppeanalyse downloades på www.acsu.dk/grundlaeggerne.php

afstamning og en enkelt kommer fra Færøerne. Alle deltagere bor – om ikke formelt så reelt – i Københavns Kommune. Heraf bor mere end 4 ud af 5 på Amager, og af disse bor de fleste på Sundholm.

Kontanthjælp

I Figur 2 fremstilles antallet af måneder hhv. den potentielle målgruppe og de faktiske deltagere iflg. registrene har modtaget kontanthjælp i Københavns Kommune i de sidste godt 6 ½ år.

Af figuren fremgår det, at der i sammenligning med den potentielle målgruppe er langt færre af Grundlæggerne, der er registreret som langvarigt ledige på kontanthjælp. Fx har over halvdelen af den potentielle målgruppe modtaget kontanthjælp over 5 år i de sidste 6 ½ år, mens det kun gælder for ca. hver fjerde af Grundlæggerne.

Note: N= 1.244 personer i målgruppen og 43 Grundlæggerne.

Kilde: Socialforvaltningens Økonomisystem (KØR)

Den relativt lave grad af registreret kontanthjælpsudbetaling til deltagerne i sammenligning med den potentielle målgruppe kunne indikere, at Grundlæggerne har en relativt høj grad af integration på arbejdsmarkedet. Men der kan være en række andre årsager end selvforsørgelse til, at en person ikke fremgår af registrene. Blandt disse forklaringer er at:

- En del deltagere er tilflyttere til København og har modtaget kontanthjælp i andre kommuner
- Nogle er først for relativt nyligt flyttet til Danmark
- 5 modtager førtidspension
- En del har siddet i fængsel, og man kan ikke få kontanthjælp, mens man afsoner
- Nogle har fået stoppet kontanthjælpen, fordi de ikke har levet op til rådighedsforpligtelsen
- 2 er som følge af deres unge alder først for få år siden blevet berettiget til kontanthjælp.

På baggrund af den kvalitative dataindsamling, fremstår Grundlæggernes arbejdsmarkedstilknytning ret svag. Således har under 1/3 af haft perioder med selvforsørgelse inden for de sidste 5 år, og på opgørelsestidspunktet (maj 2008 eller på det tidspunkt de ophørte i projektet), modtog ca. 80 pct. af Grundlæggerne kontanthjælp, ca. 12 pct. fik pension og ca. 7 pct. modtog ingen offentlige ydelser.

Matchgrupper

Idet Grundlæggerne er målrettet de svageste kontanthjælpsmodtagere, var der en forventning og et ønske om, at deltagerne skulle tilhøre matchgruppe 4 eller 5⁹. Baseret på registeroplysninger er billedet jf. Tabel 2 imidlertid, at det kun gælder godt 60 pct. af deltagerne i Grundlæggerne.

Tabel 2. Målgruppen og deltagerne i Grundlæggerne fordelt på matchgrupper

	Matchgruppe						I alt
	1	2	3	4	5	6*	
	--- pct. ---						
Målgruppe (N= 1.244)	0,0	0,0	0,0	70,2	29,8	0,0	100,0
Grundlæggerne (N=30)	0,0	10,0	23,3	46,7	16,7	3,3	100,0

Bemærkning: 13 ud af 43 af Grundlæggerne har vi ikke oplysninger om matchgruppe på. De indgår ikke i tabellen.

*) Grovmatchet eller endnu ikke matchet. Kilde: Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen

⁹ Gruppe 1 og 2 - Umiddelbar eller høj grad af match: Arbejdsmarkedet er som udgangspunkt klar til at tage imod den ledige, evt. efter nogen efteruddannelse. Gruppe 3 - Delvis match, hvor den ledige i begrænset omfang kunne udføre ordinære job, der findes på det almindelige arbejdsmarked. Gruppe 4 - Lav grad af match: Den ledige kan arbejde med et begrænset timetal eller varetage særlig jobfunktioner med begrænsede krav til erfaring og kvalifikationer. Gruppe 5 - Ingen match: Den ledige har aktuelt ikke nogen arbejdsevne, der kan bruges i jobfunktioner på det almindelige arbejdsmarked. Kilde: Beskæftigelsesministeriet.

For 13 ud af de 43 Grundlæggere, er der ikke informationer om matchgruppe. For de øvrige 30 fremgår det, at 9 personer, svarende til 1/3, er matchet til gruppe 2 og 3, hvilket indikerer, at de på relativt kort sigt kan blive integreret på det ordinære arbejdsmarked. Således er Grundlæggerne altså matchet markant bedre end den potentielle målgruppe.

Biform

Baseret på registre er deltagernes brug af Københavns Kommunes hjemløsetilbud i perioden fra 1. januar 2007 til 1. juli 2008 opgjort. Heraf fremgår det, at over 60 pct., af Grundlæggerne i den periode har benyttet et botilbud til hjemløse, mens det 'kun' gælder for ca. 30 pct. af den potentielle målgruppe. Forklaringen på, at så mange af deltagerne har boet på et hjemløsetilbud, er projektet er placeret på Sundholm, fra hvis institutioner mange af deltagerne er rekrutteret. Desuden er en del Grundlæggere i løbet af deres projektdeltagelse blevet indskrevet på et af Sundholms hjemløsetilbud.

Tabel 3 viser deltagernes boligsituation enten på opgørelsestidspunktet, dvs. i maj 2008, eller på det tidspunkt, hvor vedkommende ophørte i projektet.

Tabel 3: Kvalitativ opgørelse af deltagernes boligsituation på opgørelsestidspunktet eller ved ophør i projektet

	Egen bolig	På gaden ¹	Botilbud til hjemløse på Sundholm ²	Øvrige botilbud til hjemløse ²	Uoplyst	I alt
Antal deltagere	12	13	15	2	1	43
Frekvens i pct.	28	30	35	5	2	100

1) Med 'gaden' menes, at deltageren ikke har et fast overnatningssted, men eksempelvis bor i det fri, på natcafeer eller hos venner.

2) Efter Servicelovens §§ 107 og 110.

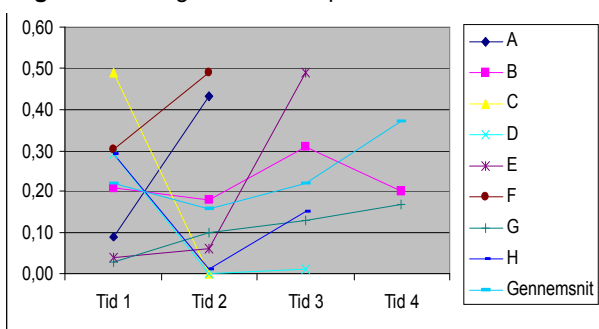
Indskrivning i misbrugsbehandling

Generelt er der langt færre af Grundlæggerne, der er indskrevet i misbrugsbehandling end i den potentielle målgruppe. Således har kun ca. 1/3 af Grundlæggerne i perioden fra 1. januar 2007 til 1. juli 2008 været indskrevet i misbrugsbehandling mens det gælder for over 80 pct. af den potentielle målgruppe. Dette peger på, at deltagernes forbrug af alkohol og stoffer og deres håndtering af deres forbrug er markant anderledes end den potentielle målgruppe.

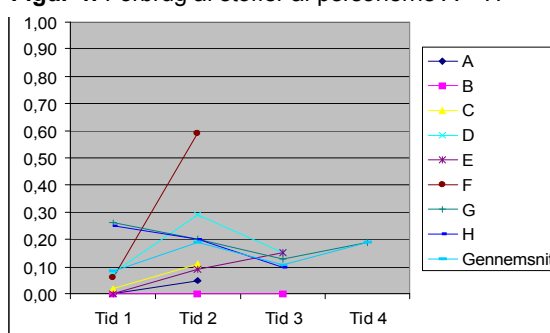
Forbrug af alkohol og stoffer

Undervejs i projektet blev der gennemført ASI-interviews med henblik på bl.a. at afdække deltagernes forbrug af alkohol og stoffer. Resultater for 8 deltagere fremgår af henholdsvis Figur 3 og Figur 4.

Figur 3: Forbrug af alkohol af personerne A – H.

Figur 4: Forbrug af stoffer af personerne A – H

Note til Figur 3 og Figur 4: Maksimal belastning er 1 mens minimal er 0. Tid 1, 2, 3 og 4 divergerer fra person til person, der er dog gået mindst 1 måned mellem hver opgørelse. Tiderne behøver heller ikke være sammenfaldende for de 8 personer.

Af Figur 3 og Figur 4 fremgår det, at der på relativt kort tid sker ret store udsving i forbruget. Men generelt fremtræder de fleste deltagernes forbrug – især af stoffer – relativt begrænset. Det gælder især på første måletidspunkt

Årsagen til, at deltagernes belastningsgrad i forhold til forbruget af alkohol og stoffer fremstår som relativt begrænset, særligt i sammenligning med de kvalitative oplysninger, er, at de 8, der har deltageret i et ASI interview er blandt de, der har et moderat forbrug. En fejlkilde er desuden, at nogle af deltagerne fortalte, at de underdrev deres forbrug ved ASI-interviewet, idet de oplevede det som

ubehageligt at give personlige oplysninger til en 'fremmed', som endda var væsentligt yngre end dem.

En anden måde at vurdere deltagernes forbrug er ved at konstatere, i hvilken grad de enkelte fremtræder som påvirkede. Baseret på observationer fra hverdagen og samtaler med ansatte og deltagere er deltagernes grad af påvirkning i hverdagen søgt klassificeret i Tabel 4:

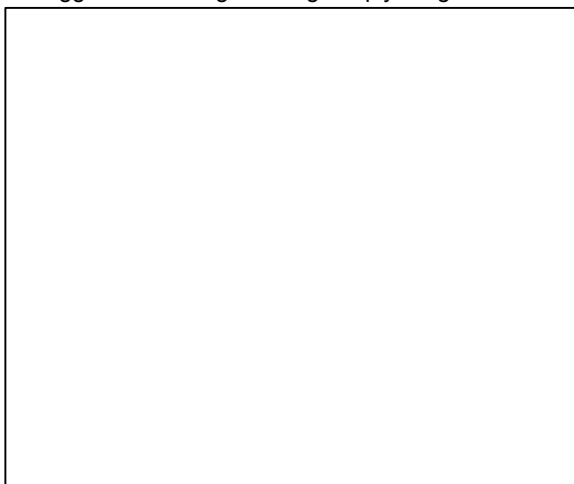
Tabel 4: I hvilken grad deltagere fremtræder påvirket i løbet af arbejdsdagen. Opgjort i maj 2008.

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad/sjældent	Ikke påvirket	I alt
Antal deltagere	14	11	10	8	43
Frekvens i pct.	33	26	23	19	101 ¹

1) Summer ikke til 100 pga. oprundinger.

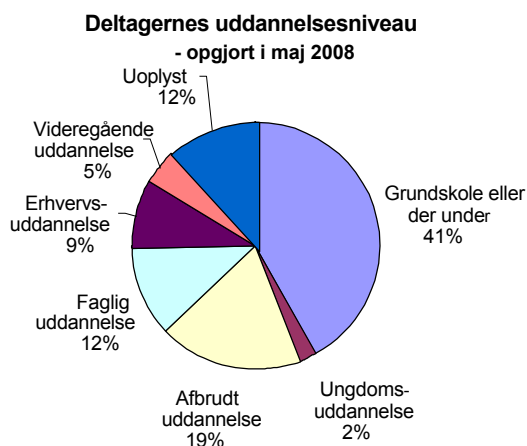
Af Tabel 4 fremgår, at næsten halvdelen af deltagere i hverdagen enten ikke, i ringe grad eller sjældent fremtræder tydeligt påvirkede. I den forbindelse skal det imidlertid nævnes, at flere deltagere er stand til at ryge en del hash og drikke adskillige øl uden at optræde påvirkede. Mere end at afdække et faktisk forbrug giver opgørelsen i Tabel 4 således et overblik over deltagernes relative funktionsniveau.

Figur 5: Deltagernes uddannelsesniveau – på baggrund af deltagernes egne oplysninger

Uddannelse

Figur 5 viser deltagernes uddannelsesniveau

opgjort på baggrund af deltagernes egne oplysninger. Af figuren fremgår det, at uddannelsesniveauet generelt er relativt lavt. Således har ca. 40 pct. ikke uddannelse udover grundskoleniveau og af disse har ca. hver 3. ikke afsluttet grundskolen. Halvdelen af de deltagere, der har uddannelse, har fortrinsvist håndværksmæssige uddannelser. To har gennemført en længere uddannelse. Den ene er ingeniør men har ikke kunnet anvende sin udenlandske uddannelse i Danmark. Den anden er maskinist, og mener godt at han kan få arbejde men har valgt at leve 'på kanten af samfundet' for en tid.

Helbred

Landspatientregisteret har oplysninger om henholdsvis kontakter med sygehusvæsenet og diagnoser for henholdsvis den potentielle målgruppe og for Grundlæggerne. Af Tabel 5 og 6 fremgår at Grundlæggerne i forhold til disse parametre overvejende minder om den potentielle målgruppe. Der er dog lidt flere Grundlæggerne, som ikke har haft kontakt med sygehusvæsenet og som ikke har diagnoser. Det skyldes muligvis, at nogle i perioden har boet i andre lande, hvorfra der ikke er oplysninger.

Tabel 5: Antal kontakter med sygehusvæsenet i perioden fra 2002 til september 2008

	Ingen	1-10	11-20	21-30	31-40	41-50	> 50	I alt
	--- pct. ---							
Målgruppen (N= 1.244)	8,6	61,6	19,4	6,4	2,6	0,7	0,8	100,1
Grundlæggerne (N= 43)	11,6	53,5	25,6	4,7	2,3	0,0	2,3	100,0

Kilde: Landspatientregisteret

Tabel 6: Antal diagnoser i perioden fra 2002 til september 2008

	Ingen --- pct. ---	1-10	11-20	21-30	31-40	> 40	I alt
Målgruppen (N=1.244)	8,6	72,0	15,0	3,2	1,1	0,2	100,1
Grundlæggerne (N=43)	11,6	65,1	18,6	2,3	2,3	0,0	99,9

Note: Summer ikke til 100 pga. afrundinger. Kilde: Landspatientregisteret

Tabel 7 giver et overblik over deltageres egen oplevelse af deres aktuelle fysiske helbredsstatus. I tabellen anvendes følgende – forenklede men forhåbentlig illustrative – kategorier:

- **Godt helbred** dækker over at deltageren oplever sig selv som rask og i nogenlunde god form
- **Dårligt helbred** refererer til at den pågældende har mærkbare men ikke alvorlige helbredsproblemer fx i form af maveproblemer, nedsat syn, genstridige infektioner, nedsat førlighed, kroniske smerter af mildere grad, dårligt alment velbefindende osv.
- **Meget dårligt helbred** dækker over alvorlige behandlingskrævende sygdomme som fx HIV¹⁰, hepatitis, cancer, tuberkulose o. lign. Flere har mere end én sygdom – fx HIV og hepatitis.

Tabel 7: Oversigt over deltageres fysiske helbred. Opgjort 15. maj, 2008

	Godt helbred	Dårligt helbred	Meget dårligt helbred	Uoplyst	I alt
Antal deltagere	6	20	16	1	43
Frekvens i pct.	14	47	37	2	100

Kun knap 15 pct. af Grundlæggerne føler sig sunde og raske, mens de øvrige har større eller mindre helbredsproblemer, der begrænser deres livskvalitet, trivsel og udfoldelsesmuligheder.

Psykisk velbefindende

Tabel 8 giver et indblik i deltageres egen oplevelse af deres psykiske velbefindende. I tabellen anvendes følgende kategorier:

- **Godt psykisk velbefindende** betyder, at deltagerne oplever sig selv i god psykisk balance
- **Begrænset psykisk velbefindende** betyder, at deltagerne ofte er modløse, aggressive o. lign
- **Dårligt psykisk velbefindende** dækker over alvorlig psykisk ubalance. En række af dem, der oplever sig som værende i ubalance har en psykiatrisk diagnose – eksempelvis i form af skizofreni.

Tabel 8: Oversigt over psykisk velbefindende. Opgjort 15. maj 2008

	Godt psykisk velbefindende	Begrænset psykisk velbefindende	Dårligt psykisk velbefindende	Uoplyst	I alt
Antal deltagere	3	24	11	5	43
Frekvens i pct.	7	56	26	12	101 ¹

1) Summer ikke til 100 pga. oprundinger

Af tabellen fremgår det, at det er relativt få af Grundlæggerne, der oplever sig selv som værende i god psykisk balance og trivsel.

Kriminalitet

For deltageres kriminelle aktiviteter gælder, at såvel omfanget som karakteren er vanskelig at belyse fyldestgørende. De kvalitative oplysninger er begrænset af, at ikke alle er interesseret i at fortælle om deres kriminalitet. For nogle handler det om, at de føler skam, mens andre ikke vil fortælle om kriminalitet, der ikke er opdaget. Ligeledes er registeroplysningerne ikke dækkende, idet registret kun indeholder oplysninger om strafferetlige afgørelser i Danmark (ekskl. Færøerne og Grønland). Fra den kvalitative evaluering er der konkret oplysninger om, at mindst 3 har afsonet længere domme i udlandet.

Fra den kvalitative dataindsamling har det kun været muligt at indhente oplysninger fra 26 af de 43 deltagere. For de 26 deltagere gælder, at 23 pct. fortæller, at de ikke har været involveret i kriminalitet, mens de øvrige fortæller, at de har flere sigtelser, domme og afsoninger bag sig. Den begåede kriminalitet spænder vidt; fra gadeuorden, tyveri og handel med stoffer til smugleri, røveri og vold. De kvalitative data underbygges af registerdata. Således fremgår det af Tabel 9, at godt 80 pct. af målgruppen og 75 pct. af Grundlæggerne er blevet sigtet for kriminalitet i de sidste godt 6 ½ år.

¹⁰ Selv med HIV-medicin, der kan forhindre et udbrud af AIDS, er HIV ofte et stort helbredsproblem for deltagerne. Dels fordi deltagerne ofte får forskellige følgesygdomme, dels fordi de ikke altid får taget deres HIV-medicin regelmæssigt.

Tabel 9: Antal sigtelser i perioden fra 2002 til august 2008

	0	1-4	5-9	10-14	15-19	20-39	> 39	I alt
	--- pct. ---							
Målgruppen (N= 1.244)	18,1	30,1	18,5	7,7	5,7	11,5	8,4	100,0
Grundlæggerne (N=43)	25,6	23,3	20,9	4,7	11,6	4,7	9,3	100,1

Note: Summer ikke til 100 på grund af afrundinger.

Kilde: Det centrale kriminalregister. Statistikken omfatter strafferetlige afgørelser i Danmark (ekskl. Færøerne og Grønland).

I forhold til antallet af domfældelser fremgår det af Tabel 10, at 70 pct. af Grundlæggerne blevet dømt siden 2002, hvilket også er lidt færre end i målgruppen, hvor det fremgår, at 80 pct. er dømt.

Tabel 10: Antal domme i perioden fra 2002 til august 2008

	0	1-4	5-9	10-14	15-19	> 19	I alt
	--- pct. ---						
Målgruppen (N= 1.244)	20,5	42,6	24,4	8,9	2,6	1,0	100,0
Grundlæggerne (N=43)	30,2	37,2	20,9	11,6	0,0	0,0	99,9

Note: Summer ikke til 100 på grund af afrundinger.

Kilde: Det centrale kriminalregister. Statistikken omfatter strafferetlige afgørelser i Danmark (ekskl. Færøerne og Grønland).

Generelt er der tegn på, at Grundlæggerne ikke dømmes i samme omfang som målgruppen. Således har ingen af Grundlæggerne fået flere end 14 domme, mens det gælder 3,6 pct. i målgruppen.

Til gengæld sidder Grundlæggerne tilsyneladende mere i fængsel. Som det fremgår af Tabel 11 har cirka 60 pct. af målgruppen afsonet en dom i fængsel inden for de sidste godt 6 ½ år, mens det gælder for 66 pct. af Grundlæggerne., og hvor 7 pct. af Grundlæggerne har afsonet over 37 måneder i perioden, gælder det kun for godt 1 pct. af den potentielle målgruppe. De lange afsoninger indikerer, at Grundlæggernes begåede kriminalitet er relativt mere alvorlig end den potentielle målgruppes.

En forklaring på de kortere afsoninger i den potentielle målgruppe er, at afgrænsningen af den potentielle målgruppe udelukker de, der har afsonet mest. Det skyldes, at man – som tidligere nævnt – ikke modtager kontanthjælp mens man er i fængsel, og som nævnt er modtagelsen af kontanthjælp et kriterium for inklusion i den potentielle målgruppe.

Tabel 11. Samlet antal måneder i fængsel i perioden fra 2002 til august 2008

	0	< 13	13-24	25-36	> 37	I alt
	--- pct. ---					
Målgruppen (N= 1.244)	41,2	49,5	4,8	3,4	1,1	100,0
Grundlæggerne (N=43)	34,9	48,8	7,0	2,3	7,0	100,0

Note: Summer ikke til 100 på grund af afrundinger.

Kilde: Det centrale kriminalregister. Statistikken omfatter strafferetlige afgørelser i Danmark (ekskl. Færøerne og Grønland).

4.2 Opsamling på deltagerne i relation til den potentielle målgruppe

Samlet set kan det konstateres, at deltagerne i overvejende grad svarer til den forventede målgruppe. Således er der overensstemmelse i forhold til demografiske forhold som alder, køn og oprindelse ligesom den sociale og helbredsmæssige profil i store træk svarer til den ønskede målgruppe, som blev defineret i den registerbaserede målgruppeanalyse.

Dog er der også områder, hvor Grundlæggerne adskiller sig fra den ønskede og forventede målgruppe. Således er det en uventet stor del af Grundlæggerne, der ikke modtager kontanthjælp – enten fordi de ikke er berettiget, ikke har søgt eller fordi, de modtager pension. Da den kvalitative dataindsamling peger på, at der ikke sociokulturelt er betydelige forskelle på de, der modtager, og de, der ikke modtager kontanthjælp, skelnes der ikke i resten af rapporten mellem dem.

En anden forskel mellem deltagerne og den potentielle målgruppe er, at en del af Grundlæggerne er matchet relativt bedre i forhold til arbejdsmarkedet end forudsat. Baseret på kvalitative oplysninger og de øvrige registeroplysninger – fx om helbred og kriminalitet – forekommer det overraskende, at så mange Grundlæggerne er matchet relativt højt.

Endelig adskiller Grundlæggerne sig fra den potentielle målgruppe med hensyn til, i hvilken grad, de gør brug af misbrugsbehandlingstilbud. Den kvalitative evaluering peger imidlertid på, at en betydelig

del af Grundlæggerne har et stort og problemgivende forbrug af alkohol, hash og/eller stoffer.

Kapitel 5

Deltagernes hverdagsliv og livsvilkår

- hvori deltagerne og deres oplevelser af deres hverdagsliv og livssituation søges beskrevet kvalitativt med udgangspunkt i deltagerne egne oplevelser.

Dette kapitel er struktureret efter den analytiske tredeling af begrebet livskvalitet, som er anvendt i den forudgående Vidensindsamling. Der skelnes mellem tre typer af behov, hvor graden af behovstilfredsstillelse indikerer den enkeltes livskvalitet:

- Behov for at have – materielt, fysisk og sundhedsmæssigt
- Behov for at elske – socialt fællesskab og følelsen af at høre til i samfundet
- Behov for at være – psykologiske/eksistentielle behov.

Som det vil fremgå kan en række livskvalitetstemaer placeres under flere forskellige livskvalitetsdimensioner. Fx begrænser et forbrug af alkohol/stoffer eller den enkeltes boligsituation både den materielle, sociale og eksistentielle livskvalitet. Selv om den analytiske tredeling således reducerer den mere komplekse empiri, er det vurderingen, at de tre dimensioner giver en god analytisk forståelsesramme.

Datagrundlaget for dette kapitel er deltagerobservation og interviews med deltagere, ansatte og andre professionelle.

5.1. Deltagernes materielle livsvilkår

Blandt deltagerne er der bred enighed om, at det i meget høj grad begrænser livskvaliteten, hvis ikke de basale fysiske behov er dækkede. Dvs. at man er varm, tør, mæt, har adgang til vand og ikke har betydelige fysiske ubehag. Som en deltager malende fortæller:

"Det der med at være sulten, det er sgu det værste – kulde kan man nogenlunde vænne sig til – men sult! Det er jo kroppens egne abstinenser! Og også når man virkelig er tørstig, sådan helt sandpapir i munden, så går det op for en, hvor mange steder i byen, der IKKE er en vandhane."

Som følge af de mange tilbud til hjemløse i København er det imidlertid kun få, der regelmæssigt oplever ikke at få dækket de helt basale behov. Men for de, der sover udendørs, kan det at skulle ud af soveposen om morgenen især i dårligt vejr være ret ubehageligt.

Selv om der rundt omkring i byen er adgang til – billige eller gratis – måltider, rent tøj, et bad, en sovepose og/eller en plads for natten på en natcafé, kræver det en del mobilitet. Fx kan man få morgenmad på Blågård's Plads, frokost på Istedgade, en sovepose på Kofoeds Skole, tage et bad på Sundholm og få en soveplads i Stengade¹¹. Men man kan godt risikere, at sengepladserne er optaget, eller at maden er spist, og man dermed går forgæves. Og selv om man får en soveplads i en af natcaféerne, er man desuden ikke garanteret en rolig nat, hvilket følgende citat afspejler:

"Forestil dig at du ligger og prøver at sove, og ved siden af dig er en der ligger og råber, en anden, der pisser i bukserne, en der brækker sig og to der ligger og boller."

Denne oplevelse af uro er sammen med hyppige konflikter og et udbredt stofmisbrug en væsentlig årsag til, at flere foretrækker at sove på gaden frem for i en natcafé.

Bolig og hjemløshed

Ca. hver fjerde af Grundlæggerne har egen bolig. De øvrige bor i midlertidige botilbud eller på gaden. Flere af de, der nu har værelse eller lejlighed, har tidligere boet på gaden i kortere eller længere tid.

¹¹ For en mere udtømmende beskrivelse af de gadehjemløses færden i byrummet henvises til ph.d.-afhandlingen "Hjemløshed og Personlig Livsførelse" af Kasper A Christensen, 2008, Institut for Psykologi, Københavns Universitet.

De fleste af Grundlæggerne oplever et midlertidigt botilbud som en stor forbedring i forhold til at bo på gaden. Men for nogle er der også en vis ambivalens knyttet til at få sin egen bolig eller botilbud, idet huslejen vil være en stor post på budgettet. Bor man på gaden har man selv sagt ingen boligudgifter, bor man på et midlertidigt botilbud til hjemløse koster det ca. 2000-2500 kr. om måneden inkl. el, varme licens, vask mv. Egen lejlighed koster derimod ofte over 4000,- kr. om måneden, hvor der kan opnås boligsikring på 500 – 1000 kr. Således betyder det, at få et værelse eller en lejlighed, som regel en betydelig nedgang i det månedlige rådighedsbeløb.

Økonomi

Kontanthjælp til en eneforsørger over 25 år betyder typisk, at man får 6500 – 7000 kr. udbetalt om måneden, mens en førtidspensionist har 2000-3000 mere udbetalt om måneden. Med boligudgifter på mellem 2000 og 3500 kr. er der altså et vist økonomisk råderum. Men fordi mange har gæld at afdrage (fx bøder, erstatningskrav, retsomkostninger, børnebidrag, skat, kreditordninger og privat gæld), er rådighedsbeløbet ofte på 1500-3000 kr. om måneden. Særligt pga. gæld og fordi mange deltagere har et stort og dyrt forbrug af alkohol, hash og andre stoffer, står indtægterne sjældent mål med udgifterne. Økonomiske problemer og afsavn er med andre ord en integreret del af de fleste deltageres hverdag.

For de, der hverken modtager overførselsindkomst eller har lønindtægt, er økonomiske afsavn selvfølgelig større. Eksempelvis kan de ikke betale for et værelse, hvis de skulle få det tilbudt og bor derfor på gaden. Deres forsørgelsesgrundlag udgøres – så vidt vides – af løn og andre goder fra Grundlæggerne, evt. suppleret af salg af hjemløseavisen "Hus Forbi", indsamling af flasker, tiggeri o. lign.

Sundhed og helbred

Deltagernes helbred udgør et stort, selvstændigt livskvalitetsproblem. Blandt de yngre deltagere er der nogle, der ikke oplever helbredsproblemer, men generelt er deltagernes fysiske og psykiske helbred som beskrevet tidligere skrøbeligt.¹² Livsstilen er for de flestes vedkommende relativt belastende for deres helbred. Stort set alle har et stort forbrug af tobak, alkohol og stoffer, få spiser sundt, mange sover uregelmæssigt, og de færreste får regelmæssig motion.

Grundlæggerne har både adgang til det ordinære sundhedssystem og til mere specialiserede sundhedstilbud som fx "Bisserne" (gratis tilbud om tandpleje til hjemløse), sygeplejeklinikken på Sundholm og gadesygeplejerskerne. Alligevel er det åbenlyst, at flere af deltagerne ikke bruger de eksisterende sundhedstilbud optimalt. Fx har én i mange år haft en alvorlig hørenedsættelse uden at få et høreapparat. En anden havde efter lang ventetid principielt ret til at blive opereret på et privathospital. Han blev imidlertid afvist fordi hans øvrige helbredsproblemer betød, at det var uforsvarligt for privathospitalet at operere ham, hvorefter han måtte tilbage på den offentlige venteliste. Endelig har flere deltagere oplevet ikke at få behandling på skadestuer, få har regelmæssig kontakt til deres praktiserende læge osv.

5.2 Deltagernes sociale livsvilkår

Nære venskaber, kærlighedsforhold og betydningsfulde kammeratskabsgrupper, der får den enkelte til at føle sig elsket og uundværlig er almindeligvis afgørende for livskvaliteten. Med til denne dimension hører også oplevelsen af at høre til i, blive accepteret af og deltage i samfundet.

Isoleret set er det, at have nogle at være sammen med, sjældent et problem for deltagerne, idet både væresteder og de midlertidige botilbud er tæt befolket med mennesker og giver begrænsede muligheder for at være alene. Generelt er der mange af Grundlæggerne, der oplever, at de i hverdagen har mange kontakter, de ikke oplever som synderlige positive. Det gælder både de, de bor sammen med fx i et botilbud, og det gælder de, de hænger ud med i hverdagen for fx at ryge hash eller drikke øl. Der er flere, der ønsker et miljøskifte, fx ved at flytte eller ved at møde nye kammerater, men de oplever ofte, at de 'hænger fast' i miljøet.

¹² Socialt udsattes helbred – herunder deres relativt mere begrænsede adgang til de ordinære sundhedstilbud – dokumenteres indgående i Rådet for Socialt Udsatte rapport: "SUSY UDSAT – Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2007". Rapporten er udarbejdet af Statens Institut for Folkesundhed og kan hentes på hjemmesiden: http://www.sifolkesundhed.dk/upload/susy_udsat_rapport_090408.pdf.

Venner og kammerater

De fleste Grundlæggere fortæller, at de har en eller flere nære venner, de er fortrolige med. For norges vedkommende er kontakten imidlertid relativt sjælden – bl.a. fordi de selv eller deres venner er flyttet adskillige gange og over lange afstande, hvorfor venner fx kan bo i Jylland, i Afrika eller i Grønland.

I modsætning til gruppen af hjemløse og misbrugere generelt er det kun få af Grundlæggerne, der oplever sig som socialt isolerede med et svagt socialt netværk. At Grundlæggerne på dette område adskiller sig fra målgruppen, kan formentlig forklares med, at Grundlæggerne er et projekt, der især appellerer til de mere socialt indstillede og socialt kompetente fra målgruppen.

Familie

Hovedparten af Grundlæggerne har en regelmæssig, men ikke altid uproblematisk, kontakt til et eller flere familiemedlemmer. For nogle – fx grønlændere og afrikanerne – er den geografiske afstand oplagt en del af forklaringen. Ikke desto mindre fortæller en del at de har en god kontakt til deres børn, en eller begge forældre, til søskende eller anden nær familie, som de fx bor hos i perioder, fejrer jul sammen med, søger støtte hos og giver støtte til.

Enkelte af Grundlæggerne lever aktuelt i parforhold (heraf de to med hinanden), og enkelte andre har en fast kæreste. Nogle har børn, men kun få har regelmæssigt kontakt med dem. De fleste har en fortid, der er præget af mere eller mindre dramatiske sociale begivenheder i deres familier. Det gælder fx vold, dødsfald, sygdom, krig, anbringelser uden for hjemmet og brudte relationer i forbindelse med konflikter – fx skilsmisser.

Struktur på hverdagen

Struktur i hverdagen handler om i hvilken grad de enkelte deltagere oplever, at de har nogle geografisk-fysiske holdepunkter i hverdagen, og at tiden er struktureret på en fast og samfundsmæssigt accepteret måde, dvs. at stå op om morgenen, gå på arbejde, spise til middag, holde fyraften om eftermiddagen, sove om natten og holde fri i weekenden.

For en del af deltagerne gælder, at de har relativt begrænsede tidlige holdepunkter, der strukturerer deres tid og færd, og dermed har en meget løst og/eller alternativt struktureret hverdag. Fx er nogle vågne det meste af natten og sover om dagen, andre spiser uregelmæssigt og tilfældigt, og der er eksempelvis ikke stor forskel mellem hverdag og weekend.

Grundlæggernes tidlige og geografiske holdepunkter er ydermere ofte relativt stigmatiserende: Fx at de skal være ude af natcaféen senest kl. 7.00, at metadonudleveringen åbner kl. 9.00, at der serveres gratis frokost kl. 11.00, at gæld gør det uhensigtsmæssigt at færdes visse steder, at kreditten er lukket i bestemte kiosker osv.

Følelsen af at høre til i samfundet

Uden hverken uddannelse, arbejde eller egen bolig kan det være vanskeligt, at føle at man 'hører til' i samfundet. Dette forstærkes af den aktuelt rekordlave arbejdsløshed, hvor det forlyder, at arbejdsmarkedet nu har brug for alle hænder. Når en Grundlægger så oplever, at der ikke er brug for ham, forstærkes oplevelsen af at være udenfor selvsagt. Sprogligt kommer oplevelsen af at stå udenfor til udtryk i, at Grundlæggerne ofte bruger vendinger som "ude på det rigtige arbejdsmarked", "ude i samfundet" eller "ude i virkeligheden". Disse udsagn afspejler en følelse af, at leve parallelt i forhold til samfundet.

For deltagerne kan manglen på social accept også være mere konkret, og nogle har ofte en oplevelse af at 'de', dvs. 'almindelige' mennesker, ser ned på dem. En deltager fortæller fx:

"Når jeg går og betler, så ved jeg da godt, hvad de tænker – de er meget søde og gi'r rigtig mange penge – men selv om de smiler, så ved jeg da godt at de tænker: "den skide junkie", men jeg er sgu da ligeglad, de kan da rende mig i røven, når bare de gi'r noget."

Uddannelse

Som nævnt er Grundlæggernes uddannelsesnivea relativt lavt, og de færreste har positive skoleerfaringer. Af de, der har påbegyndt en uddannelse, er der relativt mange, der ikke har fuldført

den, og generelt er der få, der ser uddannelse som enten en realistisk eller attraktiv mulighed for dem.

Kriminalitet

Af samtaler med deltagerne fremgår, at kriminelle aktiviteter for flere af dem i hvert fald i perioder har udgjort et betydeligt tilskud til deres økonomi, hvilket er logisk, idet flere af dem har eller har haft et forbrug af alkohol og stoffer, der ikke kan finansieres af kontanthjælpen.

Flere af deltagerne har en aktiv strategi for at begrænse den potentielle sociale fordømmelse af deres kriminelle aktiviteter. Fx understreger flere, at de ikke stjæler fra private eller småhandelnde men kun fra store butikskæder, at de ikke begår indbrud i private hjem, men kun i virksomheder eller offentlige institutioner, ikke stjæler cykler med barnesæder på, eller ikke sælger hårde stoffer, men kun hash – og aldrig til børn/meget unge.

5.3 Deltagernes eksistentielle livsvilkår

De eksistentielle og psykologiske behov vedrører behovet for at blive set, anerkendt og værdsat af sine omgivelser, og opleve sig selv som en kompetent og aktiv aktør i eget liv.

Selvværd

Det at være arbejdsløs, hjemløs og/eller have et betydeligt forbrug af stoffer og/eller alkohol er blandt de faktorer, der begrænser mulighederne for at opnå omgivelsernes anerkendelse, og som indvirker negativt på den enkeltes selvfølelse og selvværd. Ud over bevidstheden om, at de står udenfor samfundet og arbejdsmarkedet, oplever flere af deltagerne som nævnt også, at deres fremtoning og adfærd medfører skæve blikke, fordomme og fordømmelse både i det offentlige rum generelt og blandt 'autoriteter' som fx billetkontrollører, sagsbehandlere, praktiserende læger mv.

I relation til samfundet er deres selvværd, selvtillid og oplevelse af at 'høre til' altså begrænset. Derfor er der flere, der føler sig bedre til rette og oplever, at de kan opnå mere anerkendelse i subkulturelle miljøer – fx i parker, på pladser eller omkring Sundholm. Men som nævnt kan denne følelse af at høre til – fx på Sundholm – også give en følelse af at sidde fast, dels i de sociale tilbud, der er koncentreret her, dels i et miljø, hvor adgangen til fx hash, kredit og selskab omkring en pose øl er lige ved hånden.

Mangel på kontrol over egne livsomstændigheder

Følelsen af at have kontrol over eget liv er et grundlæggende eksistentielt og psykologisk behov. Ud over den mangel på kontrol over eget liv, der er knyttet til fx dårlig økonomi, dårligt helbred og/eller afhængighed af alkohol eller stoffer, er der flere, der oplever, at være underlagt beslutninger, systemer og strukturer, de ikke forstår og/eller ikke oplever at kunne øve indflydelse på, og dermed ikke kan kontrollere. Det gælder fx:

- Myndighedsbeslutninger, fx om at stoppe udbetalingen af kontanthjælp
- Boligselskabers beslutninger om udsættelse fra en bolig
- Politiets og domstoles beslutninger om anholdelser og fængslinger
- Personalets beslutninger om tildelinger af et værelse på et herberg
- Kreditorers beslutninger om betingelser for tilbagebetaling af gæld.

Helt konkret oplever de sjældent, at de forstår, hvilke kriterier, der lægges til grund for beslutningerne, hvilket giver en oplevelse af vilkårlighed og tilfældighed, og af magtes- og meningsløshed. En deltager fortæller fx:

"Der er jo en masse ting, jeg ikke kan bestemme. Jeg har jo ikke en skid indflydelse! Jeg ved jo godt, at jeg skal ind og sidde, og at det jo er min egen skyld, men jeg ved sgu ikke hvornår, og hvad når jeg så kommer ud, hvor skal jeg så bo? og bliver det ligesom sidste gang, hvor de bare løslod mig uden en krone, og der gik lang tid, før jeg fik penge fra kommunen? De hjalp mig rigtig meget derovre [på herberget] og lånte mig penge til smøger og sådan noget, selv om de ikke må."

Det fremgår tydeligt, at denne deltager føler sig underlagt beslutninger, han ikke kan forudse eller har nogen indflydelse på. Konkret oplevede han, at han blev løsladt uden at have hverken penge, mad eller bolig. I hans oplevelse var det tilfældigt, at han fik værelse på Herbergscentret, og tilfældigvis

besluttede personalet dér, at han kunne låne penge til tobak og mad, indtil han efter et par uger fik kontanthjælp. Ligeså tilfældigt hørte han om Grundlæggerne, hvor han kunne få løn, morgenmad, frokost og andre personalegoder. Men han ved ikke, om han – tilfældigvis – er ligeså heldig næste gang, hvilket han oplever som frustrerende.

Forbrug og afhængighed af alkohol og stoffer

For de af Grundlæggerne, der har et stort dagligt forbrug af alkohol og/eller illegale stoffer, er en nedgang i forbruget en vej til større livskvalitet på både den materielle, den sociale og den eksistentielle livskvalitetsdimension. Således er et stort forbrug både en økonomisk belastning, bliver mødt med social fordømmelse, belaster helbredet og giver en lavere grad af kontrol over eget liv og adfærd, hvilket influerer negativt på den enkeltes selvværd.

Beslutningen om i denne rapport at placere afhængighed og forbrug under den eksistentielle livskvalitetsdimension, skyldes forbrugets negative betydning for oplevelsen af at have kontrol over sig selv og sit eget liv.

Forbrugets karakter og omfang

Generelt gælder, at de fleste deltagere har mange erfaringer med en lang række euforiserende stoffer, kombinationer af dem og forskellige indtagelsesmåder. Idet evaluator ikke har den nødvendige farmakologiske indsigt eller tilstrækkeligt kendskab til terminologi, doseringer, indtagelsesmåder mv. er der ikke i den kvalitative evaluering gennemført en systematisk kortlægning af deltagernes forbrug.

...

De fleste deltagernes primære forbrugsstof er hash, som stort set alle forbruger dagligt. Desuden drikker de fleste dagligt alkohol i større eller mindre mængder. En del af Grundlæggerne har desuden et mere eller mindre regelmæssigt forbrug af kokain, amfetamin og forskellige former for nervemedicin. Blandt deltagere er der en mindre gruppe af opiatafhængige (både rygeheroin og injiceret heroin), en stor del af disse har desuden et sideforbrug af bl.a. ordineret eller illegal nervemedicin og illegal metadon, der somme tider injiceres for at opnå den ønskede virkning. Generelt gælder, at der over tid er store variationer i de enkelte deltageres forbrug – bl.a. afhængig af deres økonomi, somatiske og psykiske trivsel, hvem de er sammen med, og deres aktuelle motivation for at begrænse forbruget. Herunder er der flere, der nævner, at det, at de skal på arbejde i Grundlæggerne betyder, at de bestræber sig på, at begrænse forbruget i løbet af arbejdsdagen.

Behandling

Men selv om mange af Grundlæggerne altså har erkendte problemer, der er knyttet til deres forbrug af alkohol eller stoffer, er det som nævnt kun få, der aktuelt er i behandling. Således er fem deltagere i substitutionsbehandling i rådgivningscentrene, to er i periodisk antabusbehandling og en er i psykologbehandling – bl.a. med henblik på at nedbringe sit forbrug. Endelig har to deltagere været i længerevarende døgnbehandling – den ene i et kombineret psykiatrisk og afhængighedsbehandlingstilbud.

Deltagernes begrænsede brug af de tilgængelige behandlingstilbud skyldes formentlig, at de ikke har viden om eller tillid til at behandlingstilbuddene kan være relevante for dem. Fx er det en almindelig opfattelse, at Rådgivningscentrene kun henvender sig til heroinafhængige, og at behandlingen alene består i udlevering af metadon. Ligeledes er forventningen til alkoholbehandling, at det alene vedrører udlevering af antabus. På den baggrund er der få at deltagere, der har tiltro til, at der findes et behandlingstilbud – medicinsk eller psykologisk – der vil kunne hjælpe dem igennem de abstinenser, de har erfaring for, kommer. Ligeledes har de fra andre afhængige hørt om talrige mislykkede behandlingsforløb, hvilket også begrænser deres motivation.

5.4 Opsamling på deltagernes hverdagsliv og livsvilkår

Samlet set viser evalueringen, at deltagere lever op til målgruppekriterierne, og at de som forventet har en høj grad af belastning på såvel den materielle, som den sociale og den eksistentielle livskvalitetsdimension. Materielt er de således i en meget udsat position især som følge af deres begrænsede økonomiske råderum og deres dårlige helbred. Socialt er deres hverdag præget af, at de oplever, at de lever – og hænger fast – i en parallelkultur i forhold til det øvrige samfund, og eksistentielt har de en generel oplevelse af at mangle kontrol over eget liv og livsomstændigheder,

hvilket begrænser både deres selvværd og deres individuelle manøvre- og valgmuligheder.

Kapitel 6 Rekruttering og motivation af deltagerne

- hvori erfaringerne med at rekruttere, motivere og fastholde deltagere fra målgruppen til at arbejde i Grundlæggerne beskrives.

Dette kapitel har til formål at beskrive erfaringer med rekruttering og motivation af deltagerne – bl.a. med henblik på, at erfaringerne kan anvendes i tilrettelæggelsen af lignende projekter.

Datagrundlag for dette afsnit er:

- Deltagelse i møder med motivationsmedarbejderne og andre, der har arbejdet med at motivere og rekruttere deltagere
- Interviews og samtaler med deltagere – om, hvad der motiverede dem til at deltage
- Samtaler med potentielle deltagere om deres tanker om og forbehold for at deltage
- Deltagerobservation i hverdagen.

6.1 Rekruttering af deltagerne

Inden forsøgsprojektet blev sat i gang, var det tanken, at rekrutteringen skulle ske via udvalgte rådgivningscentre for stofmisbrugere og bosteder for hjemløse. Derfor blev der i forbindelse med projektets opstart dannet en gruppe bestående af udpegede "motivationsmedarbejdere" fra disse steder, der skulle rekruttere og motivere deltagere blandt deres brugere og beboere. Tanken var at disse motivationsarbejdere og de ansatte i Grundlæggerne på månedlige 'motivationsmøder' skulle etablere og udvikle dette samarbejde. Dette formaliserede samarbejde har kun i enkelte tilfælde ført til, at deltagere er startet til Grundlæggerne. I stedet er deltagerne primært rekrutteret via allerede eksisterende netværk i hjemløsemiljøet. Således er der som nævnt mange Grundlæggere, der rekrutterer venner, bekendte og bofæller, og de ansatte anvender også deres netværk til fx at sende signaler om, at der er plads til – og brug for – nye deltagere i Grundlæggerne.

Som det vil fremgå af fremmødestatistikken i næste kapitel, viste denne ikke-formaliserede metode sig effektiv i forhold til at få tilstrækkeligt med deltagere. Og idet det formaliserede motivationsarbejde ikke umiddelbart gav resultater, blev motivationsmøderækken indstillet i løbet af efteråret 2007.

Grundlæggerne har imidlertid taget forskellige initiativer til at udbrede rekrutteringsgrundlaget, så der også kom deltagere uden en tilknytning til Sundholm. Fx har deltagere og ansatte været på besøg på rådgivningscentre og botilbud for at snakke om projektet, hænge plakater op og dele brochurer ud. Og som nævnt inviterede Grundlæggerne samarbejdspartnere, ansatte og potentielle deltagere på en fisketur på Øresund. Men som det vil blive behandlet mere indgående senere, antyder dette at det ofte er nødvendigt med en mere intensiv indsats for at rekruttere og fastholde nye deltagere.

Af Tabel 12 fremgår, at 3 ud af 4 deltagere er rekrutteret via Sundholm. Heraf har ansatte og deltagere i Grundlæggerne rekrutteret hovedparten. Under 25 pct. af deltagerne fortæller, at de er rekrutteret via kilder, der ikke direkte er forbundet til Sundholm, og blandt disse havde flere personligt et forudgående kendskab til Sundholm.

Tabel 12: Rekrutteringskilder, selvrapporteret. Opgjort pr. 15. maj 2008.

Rekrutteret af	FRA SUNDHOLM				UDENFOR SUNDHOLM			Uoplyst	I alt
	Deltager i Grundlæggerne	Ansatt i Grundlæggerne	Brugere Sundholm	Ansatte på Sundholm	Rådgivningscenter	Jungletrommer ¹	Andre professionelle		
Antal deltagere	10	8	8	6	3	4	3	1	43
Frekvens i pct.	23	19	19	14	7	9	7	1	99 ²

1) Jungletrommer betyder, at deltagerne havde hørt om projektet via andre i hjemløsemiljøet og dukkede op på eget initiativ.

2) Summer ikke til 100 pga. afrunding

6.2 Hvordan indsluses og fastholdes?

Deltagerne fremhæver flere forhold, de husker som afgørende for deres beslutning om at begynde at arbejde i Grundlæggerne:

- Behov for noget (meningsfuldt) at stå op til og lave i hverdagen – som alternativ til lediggang
- Frivillighed i deltagelse og fremmøde
- Muligheden for at indgå i et positivt fællesskab i et fælles projekt
- Mulighed for et økonomisk tilskud i form af penge og personalegoder.

Gennem interviews og samtaler med ansatte på fx Rådgivningscentre og bosteder og med potentielle deltagere er der indhentet erfaringer med og vurderinger af, hvad der henholdsvis tiltrækker og afholder potentielle deltagere fra at starte i Grundlæggerne.

Mange af de potentielle deltagere fortæller, at de især er tiltrukket af personalegoderne og det, at være med i et nyt projekt, hvor man selv kan sætte sit præg. Deres forklaringer på, hvorfor de alligevel er utilbøjelige til at starte i Grundlæggerne, er der særligt tre forklaringer:

- At det er (hårdt) arbejde for det, der af nogle beteges som en 'latterlig lav løn'
- At arbejdet i Grundlæggerne ikke kan træde i stedet for aktivering, og at det altså ikke indebærer, at man bliver 'fredet' af Jobcentrene
- At Grundlæggerne hører til på Sundholm, der har et ret belastet ry og af mange beteges som et 'tabersted', 'endestationen' osv.

De professionelle på bosteder og Rådgivningscentre vurderer, at mange af deres brugere ville have gavn af at arbejde i Grundlæggerne. At det kun i begrænset omfang lykkes at motivere til deltagelse forklarer de med, at det kræver en langvarig og vedholdende motivationsindsats at få den enkelte "over tærsklen" og i gang. Således oplever de, at en mere målrettet motivationsindsats fra deres side vil kræve en hel del ressourcer, som de har vanskeligt ved at afsætte i hverdagen.

Nye deltagere

Nogle nye deltagere kommer af egen drift, fordi de fx har hørt om Grundlæggerne i hjemløsemiljøet og evt. kender én, der arbejder eller har arbejdet i Grundlæggerne. Andre kommer i selskab med fx deres kontaktperson eller en medarbejder på deres bocenter. Principielt afvises ingen. Men det sker, at projektets ansatte beder en kommende deltager om at vente et par dage med at starte, fx hvis der er mange deltagere, meget travlt eller lign.

De ansattes erfaring med indslusningen er, at det er mest effektivt, når det sker relativt langsomt, og der er opmærksomhed på at fortsætte motivationsarbejdet også efter vedkommende er startet i projektet. Det gælder især for de, der ikke har en eller flere venner eller bekendte, der i forvejen arbejder i Grundlæggerne, hvor integrationen i det sociale som regel sker relativt hurtigt.

Hvis der er en potentiel deltager, der er interesseret i at starte i Grundlæggerne foreslår projektets ansatte som regel, at vedkommende – eventuelt sammen med sin kontaktperson eller lignende – kommer til en uformel kop kaffe og en snak i frokoststuen, hvor projektets ansatte og eventuelt også nogle af deltagerne kan forklare om konceptet, hverdagen og betingelserne. Blandt de elementer, deltagerne og de ansatte blandt andet fremhæver for at motivere nye deltagere er, at Grundlæggerne er et projekt, hvor man kan få indflydelse, hvor indtjeningen skal anvendes til fælles bedste, hvor ansatte og deltagere arbejder på lige fod, og hvor der reelt er brug for den enkeltes indsats, men hvor det også er i orden, at ens arbejdsevne somme tider er begrænset. I nogle tilfælde er den potentielle deltager med det samme opsat på at starte, og det kan umiddelbart aftales, at vedkommende fx møder næste dag. Andre gange, hvor den mulige deltager er lidt usikker på, om han vil starte, aftales det, at man snakker sammen igen efter et par dage.

Det sker somme tider, at en ny deltager ikke møder op som aftalt. I så fald tager projektets ansatte ofte enten kontakt til den potentielle deltager eller til hans kontaktperson, med henblik på at finde ud af, om den pågældende ikke er interesseret, eller om der er behov for lidt mere motivation for at overvinde eventuelle barrierer og forbehold.

Der er erfaring for, at selv om en deltager starter op, er det ofte også nødvendigt at prioritere

ressourcer for at fastholde vedkommendes kontakt til projektet i den første tid. Derfor forsøger projektets ansatte at holde dels en direkte kontakt med den nye deltager, dels en kontakt med de professionelle omkring vedkommende – fx på vedkommendes bosted. Yderligere forsøger projektets ansatte at understøtte en god integration i gruppen, fx via etableringen af makkerpar osv.

Transport

Det var på forhånd en antagelse, at en lang afstand til arbejde ville afholde deltagere fra at starte. Derfor lægger projektbeskrivelsen op til, at deltagerne skulle hentes om morgenen og køres hjem efter fyraften. Den ordning er imidlertid ikke etableret, dels af ressourcehensyn, dels fordi en kørselsordning ikke har været efterspurgt, og de deltagere, der bor i andre bydele, fx Valby, Vanløse, Nørrebro og Nordvest har selv sørget for transport. Men uanset om transporten ikke opleves som et problem af disse deltagere, er det ikke usandsynligt, at en kørselsordning ville kunne tiltrække og fastholde flere deltagere fra andre bydele.

6.3 Erfaringer med motivation og rekruttering

I løbet af projektperioden er det ikke lykkedes at få gang i det formaliserede motivationsarbejde. Forklaringerne er såvel manglende ressourcer som manglende prioritering af denne samarbejdsrelation fra både Grundlæggernes og motivationsarbejdernes side.

I stedet er motivationen og rekrutteringen primært sket gennem eksisterende professionelle og private netværk, og en del af deltagerne kender hinanden fra andre sammenhænge. De deltagere, der ikke har private relationer til de øvrige deltagere og fx ikke kendte nogle i forvejen, har været kendetegnet ved, at de har haft gode sociale kompetencer og ofte også gode håndværksfaglige forudsætninger, hvilket har gjort det relativt nemmere for dem, at blive integreret i fællesskabet.

Især for de nye deltagere, der ikke havde bekendte i projektet, har projektets ansatte spillet en stor rolle i indslusningen. Således har de ansatte søgt at være opmærksomme på den 'nyes' trivsel og rolle i gruppen, de har fået en mere grundig instruktion i arbejdsopgaverne og har fået løbende opmuntring og ros. Hvordan denne praksis udfoldes i hverdagen beskrives nærmere senere i rapporten.

Det relativt begrænsede rekrutteringsgrundlag og den begrænsede information om projektet på tværs af byen indebærer, at en lang række potentielle deltagere ikke kender til projektet – simpelt hen fordi de ikke har relationer til miljøet omkring Sundholm.

Fire mulige veje til at udbrede rekrutteringsgrundlaget er, at:

- Afsætte specifikke ressourcer på fx botilbud, væresteder og rådgivningscentre til at motivere og fastholde potentielle deltagere
- Sikre at projektet personalemæssigt har og prioriterer tilstrækkelige ressourcer til at integrere og fastholde nye deltagere
- Arbejde mere målrettet for at udbrede kendskabet til projektet i hjemløsemiljøet
- Etablere en kørselsordning.

Kapitel 7 Deltagelse og fremmøde

- hvori de enkeltes fremmøde præsenteres, og det fremgår, at de fleste af deltagerne møder stabilt i Grundlæggerne – og at mange gør det i lange perioder.

Dette kapitel vedrører deltagerens fremmøde – i tid, i stabilitet og intensitet.

Datagrundlag for dette kapitel er:

- Deltagerobservation i hverdagen
- Oplysninger fra Aktivitetscentrets og Grundlæggerens administrative systemer

Opgørelserne af fremmøde og deltagelse er baseret på den udbetalte løn. Men lønnen stemmer ikke i alle tilfælde helt overens med den faktiske deltagelse. Således er der enkelte, der i perioder har fået løn, selv om de ikke rent faktisk ikke arbejdede i Grundlæggerne. Det gælder fx:

- Én, der i en periode (frivilligt) var udlånt til Aktivitetscentrets smedeværksted, som havde brug for hans specifikke kompetencer, men hvor Grundlæggerne fortsat udbetalte løn
- Nogle, der var på vej til andre tilbud, har i en overgangsperiode fået løn fra Grundlæggerne.

Lønudbetalingen er altså ikke en nøjagtig afspejling af det samlede fremmøde. Men afvigelserne vurderes at være så relativt begrænsede, at det samlede billede i store træk er retvisende.

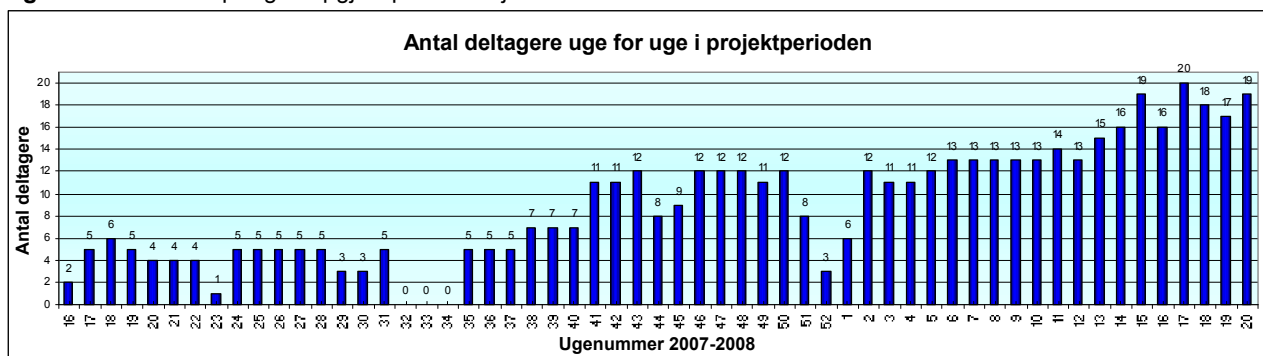
Ligeledes kan lønudbetalingen ikke ses som et direkte udtryk for den enkeltes reelle deltagelse i arbejdet. Fx får en deltager, der formår at møde frem men ikke at yde en reel arbejdsindsats, udbetalt løn, hvis de ansatte vurderer, at fremmødet var udtryk for at den pågældende ydede efter evne, hvilket er det krav, den enkelte deltager skal honorere for at få løn.

7.1 Deltagerantal, mønstre og frekvenser

Frem til 15. maj 2008 har der været i alt 43 faste deltagere, defineret som de, der har arbejdet i Grundlæggerne i mindst 2 uger. Derudover har der i løbet af projektperioden været 20-25 'gæster', der holdt op igen efter få dage. Målt på samtlige fremmødte, indfris projektets forventning om, at der i forsøgsprojektperioden skulle være 60 – 75 fremmødte således. Opgørelserne i dette afsnit vedrører fremmødet for de 43 mere faste deltagere, mens 'gæsterne' ikke er talt med.

Figur 6 viser det ugentlige fremmøde fra projektstart i april 2007 frem til opgørelsestidspunktet.

Figur 6: Fremmøde pr uge. Opgjort pr. 15. maj 2008

Noter: I ugerne 32-34 havde projektet sommerlukket

Af figuren fremgår det, at der i de første 5-6 måneder var et relativt beskedent fremmøde. Det har flere forklaringer, herunder at:

- Det formelle motivationsarbejde, der i starten blev satset på, ikke viste sig at være virksomt
- Rekruttering via mund-til-mund-metoden er en relativt tidskrævende proces
- Få måneder efter projektets opstart ophørte den ene ansatte, og som nævnt blev motivationsarbejdet og arbejdet med at integrere og fastholde nye deltagere nedprioriteret.

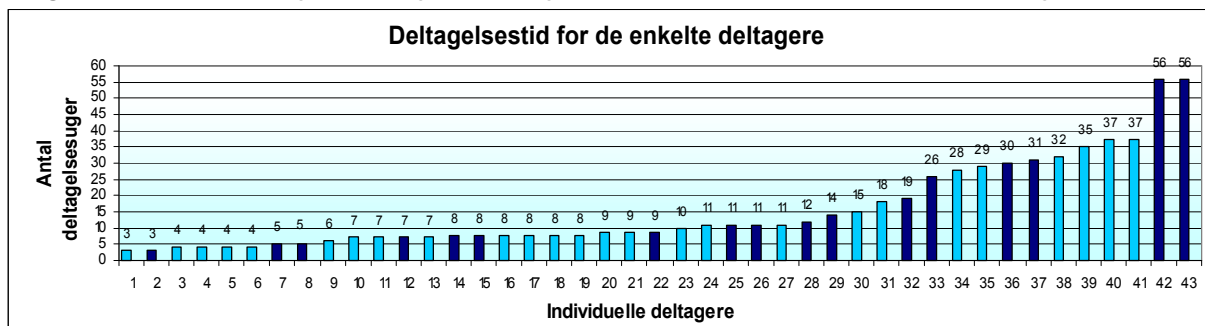
I perioden fra februar til maj 2008 har fremmødet ligget over de forventede 10-12 deltagere, og for hele perioden er gennemsnittet ca. 10 deltagere pr. uge. Hertil kommer som nævnt diverse "gæster".

Deltagelsestid

Deltagelsestiden er et udtryk for i hvilken grad deltagerne oplever, at Grundlæggerne er et attraktivt og relevant tilbud for dem.

Deltagelsestiden er i denne forbindelse defineret som perioden fra deres første til deres sidste arbejdsdag. For de, der fortsat arbejdede i projektet på opgørelsestidspunktet i maj 2008, er deltagelsestiden optalt fra deres første arbejdsdag til opgørelsestidspunktet. Deltagelsestiden fremstilles i Figur 7.

Figur 7: De enkelte deltageres deltagelsestid i uger. Dvs. fra opstart til ophør – eller frem til opgørelsestidspunktet.

Note: De mørke søjler viser, at den pågældende deltager ikke var ophørt på opgørelsestidspunktet (d. 15. maj 2008).

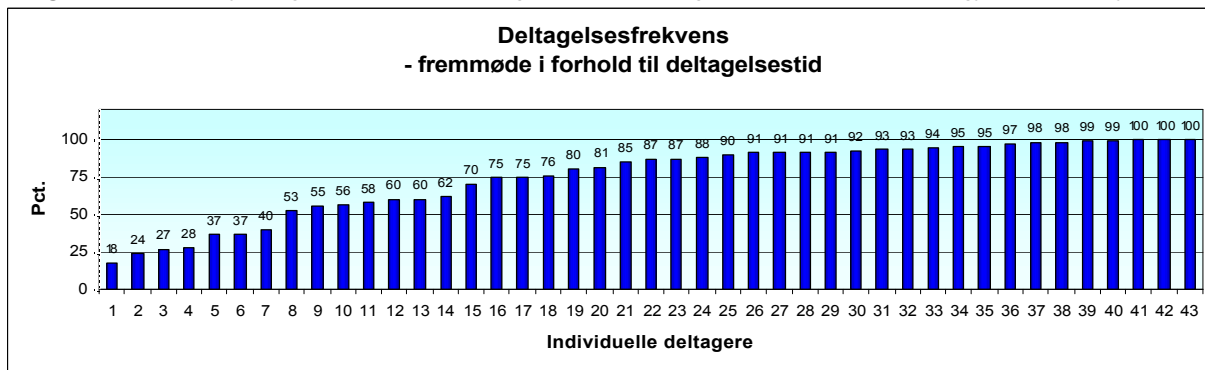
Af figuren kan den gennemsnitlige deltagelsestid for alle deltagere beregnes til knap 16 uger. Dette gennemsnit dækker over ret store variationer, således ophørte 5 deltagere efter mindre end en måned, mens to deltagere har deltaget i hele projektets levetid. På opgørelsestidspunktet arbejdede 40 pct. af deltagerne fortsat i Grundlæggerne.

Deltagelsesfrekvens

Deltagelsestiden giver imidlertid ikke noget indtryk af, hvor intensivt den enkeltes deltagelse har været. Således er der flere, der i løbet af deres deltagelsestid har holdt kortere eller længere pauser, ligesom nogle kun arbejder et par dage om ugen eller et par timer om dagen.

Et udtryk for omfanget af de enkelte deltageres fremmøde i løbet af deres deltagelsestid er deres individuelle fremmødefrekvens. De enkelte deltageres fremmødefrekvens fremgår af Figur 8.

Figur 8: Antal arbejdsdage i forhold til den pågældendes deltagelsestid – målt i pct. Opgjort midt i maj 2008.

Af Figur 8 fremgår at 28 svarende til 2/3 af deltagerne har en fremmødefrekvens på mindst 75 pct. af deres deltagelsestid, hvilket indikerer en høj grad af fremmødestabilitet.

For de der har en relativt lav fremmødefrekvens gælder, at flere af dem har haft ret lange pauser: En har fx siddet nogle måneder i fængsel, en anden har haft tre stabile deltagelsesperioder afbrudt af

perioder, hvor han tog mange stoffer og ikke mødte frem, og en deltager skiftede i en periode til et andet værksted i Aktivitetscentret men vendte siden tilbage til Grundlæggerne.

7.2 Opsamling på deltagelse og fremmøde

Efter opstarten har fremmødet været voksende, og siden februar 2008 har det ligget et godt stykke over de forventede daglige 10-12 deltagere. Både den relativt lange deltagelsesperiode og de relativt høje deltagelsesfrekvenser viser en stor grad af loyalitet og mødestabilitet.

Som nævnt hænger det stabile fremmøde og den høje grad af stabilitet sammen med, at Grundlæggerne organisatorisk er forankret og geografisk placeret i et hjemløsemiljø, hvor en del af deltagerne har private relationer og kendskab til hinanden på forhånd.

Der er kun i begrænset omfang fundet generelle sammenhænge mellem deltagelsestid og mødestabilitet på den ene side og andre af de identificerede parametre som fx alder, forbrug af stoffer/alkohol, helbredstilstand eller lign. på den anden side. Dog er der logiske sammenhænge mellem fx et meget dårligt helbred og et mere ustabil fremmøde. Ligeledes har de, der bor på gaden, en tendens til et mere stabilt fremmøde, ganske enkelt fordi Grundlæggerne giver dem et sted at være i løbet af dagen.

Det relativt stabile fremmøde blandt de fleste af deltagerne kan både tolkes positivt og negativt. Det er positivt, at deltagerne oplever, at Grundlæggerne er et sted, de har lyst til at komme regelmæssigt og i lange perioder, og det er bemærkelsesværdigt, at deltagerne, hvoraf de fleste har ingen eller meget begrænsede erfaringer med at præstere et dagligt fremmøde, faktisk møder meget regelmæssigt. En ulempe ved fremmødestabiliteten er imidlertid, at projektet risikerer at 'sande til', og der ikke er plads til nye deltagere. Ligeledes indebærer det, at projektets intention om at være et dag-til-dag-projekt med en større og mere skiftende deltagerbase, 'underløbes' af virkeligheden, hvor de fleste af de fremmødte kommer meget stabilt.

Et andet aspekt er, at en langvarig deltagelse kan tolkes som, at de enkelte deltagere 'gror fast' i projektet, hvilket ikke helt harmonerer med lovgivningens intention om, at alle kontanthjælpsmodtagere kontinuerligt skal bringes tættere på job eller uddannelse. Som nævnt er Grundlæggerens formål imidlertid ikke at bringe den enkelte 'videre' i betydningen tættere på arbejdsmarkedet, men at forbedre deltagerens livskvalitet og forebygge yderligere udstødning – herunder mindske barriererne for en tilknytning til arbejdsmarkedet for de, der er parate til det. Denne tænkning udtrykkes af projektets ansatte i vendingen om, at "*Grundlæggerne skal være et sted, hvor man ikke skal, men man kan komme videre*".

Kapitel 8

Praksis og metoder i Grundlæggerne

- hvori forsøgsprojektets praksis og metoder beskrives nærmere. Fokus er om de anbefalede metoder bliver anvendt, hvordan de udfoldes i projektets hverdag, og hvordan deltagerne oplever og vurderer projektets praksis.

Dette kapitel indeholder såvel en beskrivelse af projektets praksis som deltagernes vurdering af denne praksis. Kapitlet er struktureret efter de metoder, som Grundlæggerne iflg. forsøgsprojektbeskrivelsen skal afprøve. Dvs.:

- Tilbud om deltagelse i meningsfulde arbejdsopgaver
- Frivillighed i deltagelsen
- Etablering af projektet som et frirum og alternativ til gademiljøet
- Etablering af positive sociale relationer
- Deltagerinddragelse
- Tilbud om en klar og genkendelig struktur i hverdagen
- Anerkendelse, anvendelse og udvikling af den enkeltes kompetencer
- Tilbud om individuel støtte, rådgivning og brobygning
- Løn og andre goder som materiel og symbolsk anerkendelse.

Datagrundlag for undersøgelsen af projektets metoder er:

- Deltagerobservation i hverdagen, på udflugter mv.
- Deltagelse i metodeseminarer, møder mv.
- Interviews og samtaler om metoder med deltagere, ansatte, ledelse og samarbejdspartnere
- Kvalitetsspørgsmål.

Alle de deltagere, evaluator har talt med, dvs. 38 ud af 43 deltagere, leverer data til afsnittets metodebeskrivelser, -refleksioner og -vurderinger. For nogle af deltagerne er deres vurdering af de anvendte metoder og deres relevans søgt kvantificeret og sammenholdt med deres tilfredshed med den pågældende metode i såkaldte kvalitetsspørgsmål.

Kvalitetsspørgsmål i forhold til metoderne

For at give en grafisk illustration af, hvordan nogle af deltagerne vurderer projektets praksis, er der stillet en række såkaldte 'kvalitetsspørgsmål' til et udsnit af deltagerne. Konkret er de blevet bedt om at score en række udvalgte metodeelementer i forhold til:

- Hvor vigtigt det pågældende metodeelement er for dem
- I hvor høj grad de er tilfredse med projektets praksis i forhold til det enkelte metodeelement.

Deltagernes vurdering af et konkret metodeelements vigtighed indikerer dermed metodeelementets grad af relevans for de adspurgte deltagere.

En høj grad af relevans kombineret med en høj tilfredshed giver således et indtryk af projektets metodemæssige styrker, mens et metodeelement, deltagerne vurderer højt i forhold til vigtighed men lavt i forhold til tilfredshed peger på, at det pågældende metodeelement er et udviklingsområde for projektet. Omvendt giver en lav vurdering af vigtighed et fingerpeg om, at det pågældende metodeelement – fra de adspurgtes perspektiv – godt kan nedprioriteres.

Deltagernes scores er efterfølgende lagt ind i koordinatsystemer, hvor tilfredsheden fremgår af x-aksen (den vandrette), mens betydningen fremgår af y-aksen (den lodrette). For alle kvalitetskortene gælder, at der er anvendt en skala 1 til 5, hvor 5 er 'i meget høj grad' og 1 er 'i meget lav grad eller slet ikke'. Gennemsnittet af besvarelsene er angivet med et kryds i koordinatsystemet, og en trekant viser, at der er mere end én besvarelse på den pågældende koordinat.

De enkelte kvalitetskort indeholder data fra mellem 10 til 18 af deltagere, alt efter hvor mange, der har besvaret dem. Det konkrete antal af besvarelser er angivet med et "N= ".

Kvalitetskortene styrke er, at de giver en indikation på projektets styrker, svagheder og udviklingsområder. Til gengæld kan de ikke indfange udviklingen i projektet eller beskrive en sum eller et gennemsnit af de individuelle oplevelser. Det skyldes at ikke alle har besvaret spørgsmålene, at respondenterne ikke er repræsentative, og at spørgsmålene ikke er stillet på et bestemt tidspunkt i projektperioden.

I de følgende afsnit behandles hvert af de enkelte metodeelementer separat. For alle metoder gives en beskrivelse af, hvordan metoderne udfoldes i projektets hverdag og praksis, for udvalgte metoder fremlægges desuden deltagerens tilfredshed med og vurderinger af den pågældende metodes vigtighed.

8.1 Hvordan bliver arbejdet meningsfuldt?

Det produktive og meningsfulde arbejde er en hjørnesteen i Grundlæggerne. Ikke primært for at tjene penge eller for at gøre deltagerne 'parate' til arbejdsmarkedet, men ud fra en tænkning om, at det meningsfulde arbejde – og fællesskabet omkring det – er helt afgørende for menneskers trivsel og livskvalitet. Ud over at arbejdet altså har en selvstændig betydning, som projektets indtægtskilde, fungerer det samtidig som et 'fælles tredje' for deltagere og ansatte.¹³

Når deltagerne formulerer, hvad der gør arbejdet meningsfuldt, fremhæver de særligt tre forhold:

- At der er nogle, der har brug for og sætter pris på resultatet (nytteværdi)
- At resultatet er i orden (kvalitet i opgaveløsningen)
- At man selv har indflydelse på – og får anerkendelse for – opgaveløsningen, herunder at man er med i opgaven 'hele vejen'.

Som en deltager siger:

"Meningsfuldt arbejde det er vel, når det skal bruges til noget... Jeg gider ikke lave noget, der ikke skal bruges til noget... Der skal være et formål med ens projekt, ellers er der jo ikke meget grund til at gå i gang med noget... Hvis det er ligegyldigt, hvad man laver, og hvordan det ser ud, så bliver jeg jo ligeglad."

For projektets ansatte indebærer dette altså, at nytteværdien og kvaliteten af det udførte arbejde skal synliggøres, og at arbejdet skal tilrettelægges således, at den enkelte deltager har mulighed for at arbejde på opgaven i hele eller store dele af arbejdsprocessen.

Hvordan skabes oplevelsen af arbejdets nytteværdi?

Nytteværdien er meget synlig, når der er en deadline, og når nogle er afhængige af, at opgaven bliver færdig. Det gælder fx opgaverne, der blev løst for Fundamentet, i Multiværkstedet og i Gadeplansindsatsens lokaler, hvor ansatte og brugere stod og trippede for at flytte ind. Omvendt har Grundlæggerne siden opstarten i april 2007 haft opgaven med at istandsætte Aktivitetscentrets Brugerrum. Men idet der i det forløbne år ikke har været et fungerende Brugerråd, haster det ikke, og opgaven får ikke meget opmærksomhed fra hverken ansatte eller brugere.

Projektets ansatte fremhæver ofte nytteværdien ved at referere til en deadline eller til, at nogle har brug for resultatet. Ved opgaver, hvor der hverken er en deadline eller utålmodige kunder, refereres i stedet til Grundlæggerens gode navn og rygte. Det gælder fx for en af projektets faste opgaver med at renholde gade og ordne storskrald for et kvindekrisecenter, hvor det at møde stabilt og gøre en god figur 'overfor damerne', hyppigt italesættes både af projektets deltagere og ansatte.

Hvordan sikres og formidles kvalitet i opgaveløsningen?

Kvaliteten i opgaveløsningen er mere vanskelig at gøre konkret. Fx har Grundlæggerne ikke faste kvalitetsstandarder eller bestemte procedurer for kvalitetskontrol. Følgelig er det relativt uigennemsiagtigt, hvordan kvalitetsniveauet lægges, og hvordan, hvornår og af hvem en præsteret

¹³ Begrebet 'fælles tredje' refererer til en særlig kompetence- og ressourceorienteret tilgang til (social)pædagogisk arbejde. Ideen er at skabe en relation mellem pædagog og bruger gennem en fælles indsats for et fælles projekt – det fælles tredje – for derigennem at fremme en positiv forandring for deltagerne. Begrebet er oprindelig introduceret af Benny Lihme og anvendes i dag bredt i Socialpædagogisk og pædagogisk faglitteratur.

kvalitet vurderes.

For nogle – især nye – deltagere indebærer det ofte en tydelig usikkerhed overfor om deres arbejde er 'godt nok', hvilket de beskriver som hæmmende for deres produktivitet og arbejdsglæde. Det gælder især, når de er i gang med en opgave, hvor den ansatte ikke fysisk er i nærheden og løbende kan vurdere, om kvaliteten er tilfredsstillende.

Men hvor det altså kan være vanskeligt for den enkelte at få løbende feedback på kvaliteten i opgaveløsningen, fremhæves kvaliteten af det færdige resultat ofte. Det kan både ses og høres, at både deltagere og ansatte er stolte af deres arbejde, og nyder at få anerkendelse for resultaterne enten af hinanden, af projektets ansatte eller hvis en kunde giver udtryk for sin tilfredshed. Fx fik Grundlæggerne i maj 2008 af Observationshjemmet Sønderbro en opgave med at 'sætte lidt skik på haven'. Resultatet blev, at Grundlæggerne i løbet af 3 ugers hårdt arbejde fik forvandlet et meget forsømt grønt område med højt ukrudt, miserable prydbuske og vildtvoksende træer til et velplejet haveanlæg. Mens arbejdet stod på, fik Grundlæggerne adskillige begejstrede kommentarer fra Sønderbros ansatte og ledelse, hvilket flere Grundlæggere oplevede som meget motiverende og tilfredsstillende.

Enkelte gange har Grundlæggerne fået klager over en mangelfuldt udført opgave, men generelt har kunderne øjensynligt været tilfredse. Forsøgsprojektets daglige leder, der som leder af Aktivitetscentret har mange erfaringer som bygherre, vurderer, at kvaliteten i store træk står mål med professionelt udført arbejde.

Hvordan får den enkelte indflydelse og ejerskab?

Selv om de fleste deltagere er helt indstillet på, at løse de opgaver, de bliver sat til, har de også behov for at have indflydelse på eget arbejde – herunder fremhæver flere, at de gerne vil have at en bestemt opgave er 'deres'. Fx siger en:

"Hvis jeg får besked på at lave noget, så laver jeg det... Men jeg ku da godt tænke mig, at få mere indflydelse, men så skulle det også være MIT projekt... Hvis jeg fx fik frit lejde til at lave et rum – dét ville være fedt!"

Behovet for ejerskab til opgaven er både knyttet til, at nogle deltagere ønsker et større ansvar og til deres mulighed for at få anerkendelse for deres arbejde – herunder, at de ikke vil have, at andre 'laver lort i den', fx laver en grim fugning, en bule i vævet eller en dårligt klippet hæk, som efterfølgende skal rettes. Behovet for at have ansvar for en opgave hænger således sammen med de kvalitetskrav, deltagerne sætter for deres eget arbejde, og med deres mulighed for at synliggøre – og dermed opnå anerkendelse af – eget arbejde.

Nogle – især af de mere stabile – er parate til at tage ansvar for større, sammenhængende opgaver, mens andre har brug for mere afgrænsede og overskuelige opgaver, som de har tillid til, at de kan løse. Fx siger én: "Det duer jo ikke at sætte mig til noget, jeg ikke kan finde ud af... Så står jeg jo bare og glør – det giver mig ikke en skid!" Omvendt er der flere, der fremhæver, at netop det, at der er plads til, at de selv finder løsninger og fremgangsmåder er et positivt træk. Fx siger en:

"Der var ikke nogen, der fortalte mig, hvordan det skulle være, der skulle bare være en væg der, og så måtte jeg selv finde ud af det, og så gjorde jeg det bare – det var godt!"

Som følge af deltageres forskellige præferencer og kompetencer har Grundlæggerne brug for at have en relativt bred opgaveportefølje, bestående af både små og større og mere eller mindre vanskelige opgaver, der kan løses individuelt og i sjak. Fordi projektets ansatte samtidig fastholder, at projektet i store træk skal kunne rumme alle deltagere uanset evner og tilstand og samtidig fastholder, at den enkelte skal have indflydelse på, hvad de skal arbejde med, er plan- og tilrettelæggelse af arbejdsdagen og opgaverne en kompliceret affære. At denne tilrettelæggelse ikke altid er lige eksplicit, afspejles i følgende deltagers svar på spørgsmålet om, hvad han mente om arbejdets tilrettelæggelse: "Arbejdets tilrettelæggelse? Jeg var ikke klar over, at det var tilrettelagt!"

For at arbejdet skal være mest muligt meningsfuldt for flest mulige, sætter projektets ansatte ofte mange opgaver i gang, der løses parallelt. Nogle af disse opgaver defineres som en samlet større

opgave, det gælder fx den ret omfattende ombygning og renovering af Fundamentets lokaler, istandsættelsen af lokaler for den københavnske Gadeplansindsats eller istandsættelsen af projektets båd. Disse opgaver løses ofte af et relativt fast makkerpar eller sjak, der har lyst til og ressourcer til at have overblik over en større opgave. Andre opgaver opløses i mindre opgaver, der kan nås i løbet af en arbejdsdag, fx at grunde et loft, male en dør, rydde en gang eller lign. Som et mere pudsigt eksempel på dette var der en deltager, hvis psykiske lidelse indebar at han ikke kunne fokusere på en opgave af håndværksmæssig karakter. Han bad derfor om – og fik – opgaven med at skabe god karma i projektet, hvilket han gennem forskellige øvelser, ritualer og besværgelser arbejdede på i flere dage.

For at imødekomme de mange forskellige behov, arbejdes der ofte på mellem 4 og 7 forskellige opgaver ad gangen – og nogle af disse opgaver er i gang i mange måneder. At der er en svær balance mellem på den ene side at nyde frugten af en afsluttet opgave og på den anden side have flere opgaver i gang parallelt, afspejles i følgende udsagn:

”Bare se nede i Gadeplanet – mon ikke de er tilfredse med det? De har fået deres egne små kontorer, og så bliver man jo stolt!... Men så bliver det jo også et problem, når vi ikke gør så mange ting færdige, så er der ikke så meget at være stolt over.”

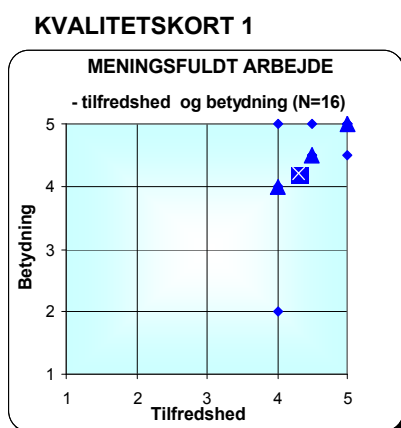
Hvad betyder meningsfuldt arbejde for deltagerne?

Spørgsmålet om, hvad det betyder, om arbejdet er meningsfuldt mødes som regel af en mild undren. En deltager svarer kort og godt, at det betyder ”Alt!”, og en anden siger ”Jeg laver ikke noget arbejde, hvis ikke der er mening i det!”. Således fremhæver deltagerne ofte, at arbejdets grad af meningsfuldhed er vigtigt for både deres fremmødemotivation, deres produktivitet og deres personlige udbytte. At meningsfuldheden ikke alene er knyttet til de sjove opgaver afspejles i, at en høj nytteværdi kan kompensere for, at ikke alle opgaver er lige spændende ud fra en betragtning om, at ’det skal jo laves’. En deltager formulerer dette aspekt meget præcist:

”Hvis jeg skulle sidde og samle klemmer, så skal der være nogle, der har brug for dem... Jeg gider ikke lave det, hvis der ikke er nogle, der skal bruge det... Selv om det er kedeligt, kan jeg godt lave det, det er fint nok, hvis bare der er nogle, der har brug for det.”

En anden deltager fremhæver, at kvaliteten er et væsentligt aspekt ved meningsfuldheden:

”Det, der er vigtigt er, at jeg har lavet et pænt stykke arbejde, og det ikke er noget ligegyldigt arbejde. Så synes jeg, at jeg har gjort nytte.”

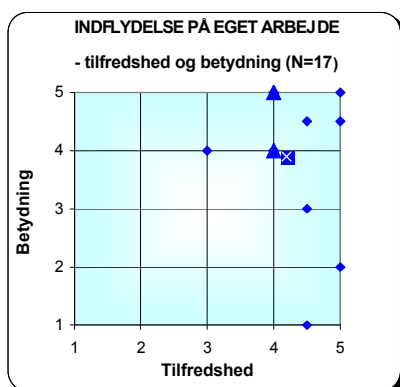
Kvalitetskort 1 viser svarene fra de 16 deltagere, der er spurgt dels om *hvor vigtigt*, det er for dem, at arbejdet er meningsfuldt, dels om, i hvor høj grad de er *tilfredse* med arbejdets grad af meningsfuldhed. Som beskrevet, er der i alle kvalitetskort anvendt en skala fra 1 til 5, hvor 5 er ’i meget høj grad’ og 1 er ’i meget lav grad/slet ikke’. Krydset viser gennemsnittet af besvarelsene, og en trekant viser, at der er mere end én besvarelse på den pågældende koordinat.

Af Kvalitetskort 1 fremgår det, at alle – bortset fra én – tillægger arbejdets grad af meningsfuldhed stor betydning. Den høje grad af tilfredshed afspejler, at deltagerne samtidig oplever, at arbejdsopgaverne i Grundlæggerne i høj grad er meningsfulde.

Den ene, der ikke tillægger graden af meningsfuldhed i arbejdet særlig stor betydning, forklarer det med, at han bare har brug for at have noget at rive i. For ham er det mere vigtigt, at arbejdet er fysisk hårdt, end at det fx har nytteværdi, er afvekslende eller har høj kvalitet.

Graden af meningsfuldhed i arbejdet er som nævnt også knyttet til den enkeltes mulighed for at få indflydelse på og ejerskab til sine arbejdsopgaver. Indflydelse på eget arbejde og tilfredshed med arbejdets tilrettelæggelse fremgår af Kvalitetskort 2 og 3.

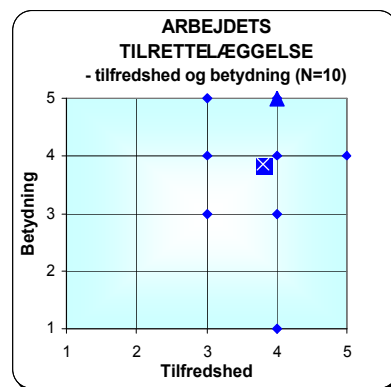
KVALITETSKORT 2

Af Kvalitetskort 2 fremgår det, at deltagerne i vid udstrækning er tilfredse med deres indflydelse på eget arbejde (gennemsnit 4,2), mens de i lidt mindre grad oplever dette aspekt som vigtigt (gennemsnit 3,9)

I Kvalitetskort 3 vises 10 deltageres vurdering af og tilfredshed med arbejdets tilrettelæggelse, hvoraf det fremgår, at både tilfredsheden med og vurderingen af dette aspekts betydning, er relativt

KVALITETSKORT 3

beskeden.

8.2 Hvordan håndteres frivillighed i deltagelsen?

Et grundprincip i Grundlæggerne er, at deltagelse er frivillig og at den enkelte selv bestemmer, hvor mange timer, han vil arbejde. Det princip er indbygget i dag-til-dag-konceptet og er begrundet i dels, at deltagernes arbejdsevne og -lyst er svingende, dels at frivillighed understøtter målet om en højere livskvalitet, idet deltagelse bliver lystbetonet, idet beslutningen om at møde op er et positivt tilvalg.

At fremmøde og arbejdsdagens længde er frivillig, understreges og fremhæves atter og igen af projektets ansatte. Således er det en helt fast talemåde, at Grundlæggerne er en 'arbejdsplads, hvor man ikke kan gå for tidligt eller komme for sent', og projektets ansatte bruger ofte vendinger som "du kommer jo, når du kommer – men du er altid velkommen", eller ved dagens afslutning "jeg håber, vi ses i morgen, men hvis ikke, må du ha' det godt, til vi ses."

Hvad betyder frivillighed for deltagerne?

Flere fremhæver, at det, at stå op om morgenen og frivilligt vælge at møde i Grundlæggerne til, er positivt og motiverende. Én siger fx: "Så kan man jo mærke, at man har lyst til at komme."

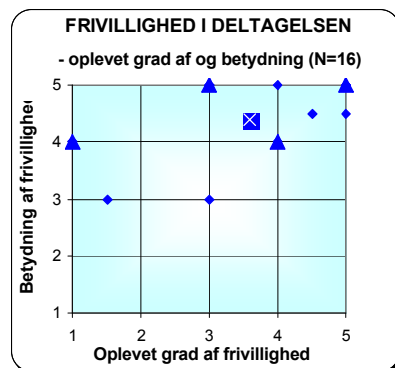
Af Kvalitetskort 4 fremgår, at deltagerne i høj grad lægger vægt på frivilligheden. Således scorer 14 ud af de 16 adspurgte mellem 4 og 5 på spørgsmålet om, i hvor høj grad frivilligheden er vigtig.

Til gengæld er der stor spredning i, i hvilken grad deltagerne oplever fremmødet som frivilligt. Det hænger sammen med, at andre instanser stiller krav om, at deltagerne møder stabilt. Som nævnt har Grundlæggerne i foråret 2008 fået et samarbejde med beskæftigelsesindsatsen herunder Fælles Ansvar II-projektet. En væsentlig del af dette samarbejde går ud på at gennemføre 4-ugers afklaringsforløb for nogle af deltagerne. Fremmøde i denne periode er en forudsætning for, at de fortsat kan få kontanthjælp. Ligeledes er der enkelte deltagere, der får metadon, der har aftaler om at få udleveret metadon til flere dage frem for at afhente det dagligt, såfremt de møder stabilt i Grundlæggerne. Selvom det i nogen grad ophæver frivilligheden i deltagelsen, accepterer både projektets ledelse og de ansatte disse ordninger under forudsætning af, at de enkelte deltagere frivilligt går med på ordningen.

Nogle deltagere fortæller, at et fremmødekrav virker demotiverende på dem, mens andre ikke oplever den store forskel. Fx siger én:

"Jeg skal jo være her, ellers er der ingen penge [fra jobcentret], så det er fint, jeg er her, jeg kunne jo sagtens være blevet sendt i aktivering et sted, jeg ikke gad, og hvor de ikke havde noget at bruge mig til... For mig er det ikke specielt frivilligt, men hvad fanden skulle jeg ellers lave – sætte mig yderligere i gæld?"

KVALITETSKORT 4

8.3 Hvordan gøres Grundlæggerne til et frirum og alternativ?

Intentionen om, at Grundlæggerne skal være et alternativ til de miljøer, deltagerne i øvrigt færdes i, forudsætter, at de normsæt, diskurser, mekanismer og relationer, der gælder 'i miljøet' aktivt holdes ude fra Grundlæggernes hverdag. Det gælder fx snak om stoffer, kriminalitet, vold og snak med fx med racistiske eller sexistiske under- eller overtoner.

Nogle af deltagerne kan godt have ret korte lunter overfor hinanden, fx hvis der er en, der har lavet et dårligt resultat, det er vanskeligt at rette op på, eller hvis en er så påvirket, at han forstyrrer morgenmaden, vælter kaffen eller lign. Rummelighed og accept af hinanden er med andre ord ikke til stede automatisk, men er en norm og omgangsform, der skal skabes og vedligeholdes.

Generelt er projektets ansatte utilbøjelige til at indføre formelle regler og forbud. I stedet arbejder de ud fra en filosofi om, at det er den positive frem for den negative adfærd, der skal have opmærksomheden. I stedet for klare forbud og regler er der en række mere eller mindre eksplicite normer, der handler om at vise hinanden respekt, være rummelige og tolerante og i det hele taget understøtte projektets intention om at være et frirum fra det miljø, de i øvrigt færdes i.

I forhold til at bevare den gode stemning spiller projektets ansatte som regel en aktiv rolle. En uhøvisk tone mødes fx med rynkede bryn og besked om, at "droppe det dér" eller bemærkninger som, at "det der gider vi sgu ikke høre på her – vi er en arbejdsplads!". Ligeledes understreger de hyppigt, fx hvis en opgave er faldet mindre heldigt ud, at Grundlæggerne ikke er et sted, hvor man kan begå 'fejl', men et sted hvor man kan få erfaringer – fx med, hvordan man undgår buler i vævet eller kalkgennemslag i loftet. Ligeledes har de ansattes praksis med at udbetale forskud på lønnen også en konfliktdæmpende virkning, idet forskud kan forhindre, at deltagerne kommer i gæld til hinanden indbyrdes, hvilket ifølge de ansattes erfaringer kan give anledning til konflikter.

Blandt deltagerne er der også en udbredt erkendelse af, at rummelighed og accept af en, der ikke er i topform en anden gang kan komme en selv til gode. Fx forklarer en deltager, hvorfor der er en udbredt accept af, at nogle deltagere ikke kan arbejde men bare sover og/eller går i vejen: "Det kan jo være mig om et halvt år, og så er det sgu meget godt, at der er et sted, man kan være."

Selv om det ofte er projektets ansatte, der sikrer en nogenlunde tone og en god stemning, kan deltagere også selv adressere et problem. Fx var der en deltager, der kæmpede en hård kamp for at komme ud af et stort misbrug, der blev meget provokeret over, at der sad nogle stykker i sofahjørnet og snakkede – romantiserende – om deres forbrug af kokain. Han bad dem klappe i med følgende svada:

"Jeg tænker på coke [kokain] 24 timer i døgnnet, jeg har kraftedeme ikke brug for, at I sidder derovre og snakker om det også."

Denne bemærkning blev modtaget af flakkende øjne og skraben med fødderne, der kan tolkes som, at gruppen i sofaerne blev pinligt berørte over, at deres snak utilsigtet havde den virkning.

Hvad betyder et frirum for deltagerne?

Flere af deltagerne fremhæver, at miljøet i Grundlæggerne er et positivt alternativ til de miljøer, de færdes i til hverdag. Helt enkelt er Grundlæggerne et sted, man kan være i hverdagen, hvor man kan lægge sine ting, være i fred, surfe på nettet, læse avisen eller tage en lur på sofaen. Det gælder særligt for de, der enten ikke har en bolig eller som bor et sted, hvor privatlivet kan være begrænset – fx pga. uro og konflikter blandt og med naboer. For disse er frokoststuen i Grundlæggerne et helt fysisk og geografisk holdepunkt, og alternativet er, at de vandrer rundt mellem parker, bænke, varmestuer, væresteder, biblioteker o. lign. Fx fortæller en deltager:

"Uden Grundlæggerne vil jeg bare gå rundt uden at vide, hvad jeg skulle lave, så går jeg på biblioteket og rundt omkring... Livsstilen ville være meget anderledes, meget besværlig – det er jo derfor, hjemløse er nødt til at have en øl på sig hele tiden."

Men også som socialt miljø kan Grundlæggerne opleves som et positivt alternativ. Fx fortæller en ung

hjemløs, at han oplever, at han generelt er nødt til at optræde som en 'hård negl' i hjemløsemiljøet for at få en høj placering i hierarkiet og derved undgå udnyttelse. På spørgsmålet om det også er nødvendigt at være hård i filteren i Grundlæggerne, slår han en latter op og siger:

"Neeej, her kommer jo alle slags mennesker! Her er det bedre bare at være glad og imødekommende og snakke med folk. Her nytter det jo ikke noget at gå rundt at se ondt på folk, det får man sgu ikke meget ud af. Heroppe er der jo ikke noget hierarki."

En anden deltager beskriver miljøet på denne måde:

"Det, jeg bedst kan lide, er, at folk er sådan afslappede og sig selv. Ikke som så mange andre steder, at man kommer og foregiver noget – at man er vildt frisk ikk? Hvis man har en lidt dårlig dag, kan man godt være her alligevel, uden at man skal foregive, at man er totalt ovenpå – det er ok, det er fedt, det er det bedste! At man kan komme i det humør, man er, og folk er i det humør, de er... Det er meget rart at vide, at folk er dér, hvor de siger, de er!"

8.4 Hvordan etableres gode sociale relationer og et positivt fællesskab

Som det fremgik ovenfor er Grundlæggernes mulighed for at være et frirum tæt knyttet til, at der er positive sociale relationer mellem ansatte og deltagere og deltagerne imellem. Derfor har fællesskabet og relationerne høj prioritet i projektets hverdag. Projektets ansatte siger direkte: *"Relationen er alt! Uden en god relation kan du ikke en skid"*.

I Grundlæggerne er etableringen af positive relationer knyttet dels til selve arbejdet, dels til pauser, fælles oplevelser og andre sammenhænge, hvor det sociale samvær og fællesskab er i fokus.

For nye deltagere etableres relationen ved, at projektets ansatte søger at finde tid til at introducere den enkelte til projektet og de øvrige deltagere. Ofte bliver de i løbet af den første tid spurgt om at køre med på byggermarkeder, genbrugsstationen, kundeBesøg o. lign., hvor køreturen kan give mulighed for at lære hinanden at kende. Relationen søges derefter vedligeholdt og udbygget ved snak i pauser og omkring arbejdet, og somme tider ved individuelle samtaler med den enkelte.

Relationen mellem ansatte og deltagere

For projektets ansatte er ligeværd og respekt for deltagerne en vej til dels at skabe positive relationer mellem ansatte og deltagere og deltagerne imellem. I forhold til arbejdsopgaverne udmøntes det fx i, at de ansatte ikke optræder som tilsynsførende værkførere, men som en slags medarbejdende arbejdsledere. Fx understreger de ansatte ofte, at de ikke er eksperter i forhold til de forskellige opgaver men også har meget at lære – bl.a. af deltagerne. Ligeledes optræder de ikke som behandlere eller pædagoger, men fremhæver ofte, at deltagelse i Grundlæggerne ikke har et specifikt behandlingsformål eller pædagogisk sigte. Fravalget af at påtage sig rollen som værkfører, pædagog eller behandler ligger iflg. projektets ansatte i naturlig forlængelse af, at det produktive arbejde er i fokus, og at deltageres egne valg skal respekteres. Denne filosofi er også en del af forklaringen på, at hash og øl i hverdagen accepteres, og at de ansatte kun henstiller til et mere behersket forbrug, hvis det enten går ud over produktiviteten eller begrænser andre (abstinente) deltageres mulighed for at få en 'god dag'.

Generelt gælder, at man i Grundlæggerne principielt kan komme, 'som man er', og opføre sig, som man plejer, uden der er krav eller forventning om en bestemt forandring eller udvikling. Det fremhæves ofte som et positivt særkende ved projektet af både deltagere og ansatte. Projektets ansatte siger fx:

"I princippet er Grundlæggerne helt kravsfrit, så hvis du vil drikke dig ihjel, så gør du det, det blander jeg mig ikke i, og hvis den hundredekroneseddel, de låner af mig, får dem noget af vejen, så er det sådan. Det blander jeg mig simpelthen ikke i! Der er fuldkommen respekt for deres valg, og det tror jeg godt, de kan li'. Der er jo massevis af mennesker, behandlere og jobcenterfolk, der har alle mulige dagsordner og handleplaner, men det har vi ikke her. Her kan du komme som du er, og hvis ikke du vil videre, eller hvis du vil gå i hundene, så er det også ok. Det er jo dit valg!"

Arbejdsfællesskabet

Grundlæggernes opgaver kræver – både af praktiske og faglige årsager – ofte, at der samarbejdes i makkerpar eller sjak. Sjak- og par-dannelserne sker fx ved, at deltagerne individuelt spørges til, hvilke opgaver de vil løse, og hvem de gerne vil i sjak med. Men de ansatte foreslår også ofte makkerpar ud fra en vurdering af, hvem der kan få et fagligt og socialt udbytte af hinanden. Herunder sker det, at en, der har særlige kompetencer, får ansvaret for at instruere og fordele opgaver til de andre i sjakket. Afhængig af arbejdsopgavens karakter snakkes der en hel del under arbejdet. Dels snakkes der om selve opgaven, dels snakkes der om løst og fast – fx om EM i fodbold, den globale opvarmning, Kessler's chancer i USA, Ny Alliances fremtid, årets Roskildefestival osv.

Sociale relationer, samvær og fællesskab

Det sociale fællesskab etableres i hverdagen ved, at der i Grundlæggerne er god tid til måltider og pauser, hvor der sludres, hygges, læses avis osv. Ligeledes tilstræber projektets ansatte, at der under arbejdet – også selv om der er en deadline – er tid og rum til at snakke og hygge sig.

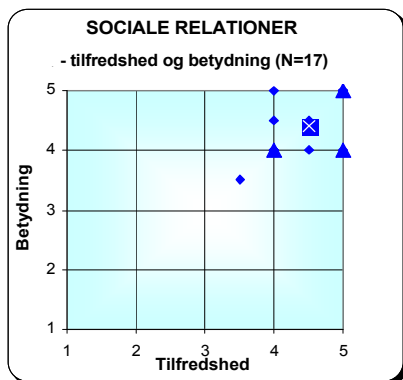
Ud over samværet i hverdagen, understøttes de sociale relationer også i fælles aktiviteter for hele gruppen. Men også mere afgrænsede relationer understøttes fx ved at et makkerpar får billetter til en koncert eller fodboldkamp som en anerkendelse fx af en ekstraordinær arbejdsindsats, ligesom en tur for projektets grønlandere til et grønlandsk julearrangement i Vejle blev finansieret af projektet.

Hvad betyder det sociale fællesskab i Grundlæggerne for deltagerne?

Som det er fremgået flere steder, har positive sociale relationer og socialt fællesskab stor betydning for deltagerne. Men det skyldes ikke, at deltagerne generelt oplever social isolation i hverdagen. Tværtimod fremhæver flere, at de har behov for mere privatliv, end fx botilbud og væresteder kan tilbyde.

Af Kvalitetskort 5 fremgår, at de positive sociale relationer vurderes som meget vigtige (gennemsnit 4,4), og at der er stor tilfredshed med dem (gennemsnit 4,5).

KVALITETSKORT 5

Betydningen af de sociale relationer og fællesskabet i Grundlæggerne handler ikke bare om at have nogle at være sammen med, men mere om at have en anden måde at være sammen på. Fx fremhæver nogle, at de sociale relationer i et arbejdsfællesskab har en særlig karakter:

"Jeg har jo aldrig haft arbejdskolleger før – og det er altså fedt – at man ikke bare sidder og snakker og ryger fede og ser fjernsyn, men at man har noget at lave sammen."

En måde at understøtte det sociale fællesskab i Grundlæggerne er som nævnt gennem udflugter og andre sociale

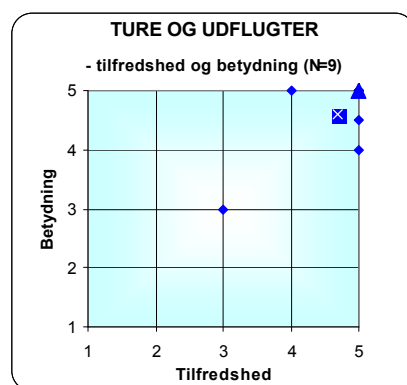
aktiviteter, der sigter mod at give deltagerne alternative oplevelser og samtidig sikre, at indtjeningen anvendes til fælles bedste.

I Kvalitetskort 6 fremgår det, at dette element også værdsættes af deltagerne. Således er det over halvdelen (5 ud af 9) af de adspurgte, der både scorer 5 på vigtighed og 5 på betydning af de gennemførte ture og udflugter. Den ene, der scorer relativt lavt (3,3) forklarer det med, at han er en 'enspænder', der ikke har det store behov for sociale aktiviteter.

Blandt de kommentarer, deltagerne knyttede til deres svar, var fx:

"Bare det at komme uden for Sundholm og lave noget andet sammen, hvor man hygger sig – hvor alle bare har det sjovt. [...] Det er jo vores penge, så er det da fedt, at vi også kan bruge dem til noget, vi selv har lyst til. [...] Man gider jo ikke knokle, hvis ikke man får noget

KVALITETSKORT 6

ud af det, og lønnen er jo latterlig, så turene er en form for kompensation – det er sgu ok.”

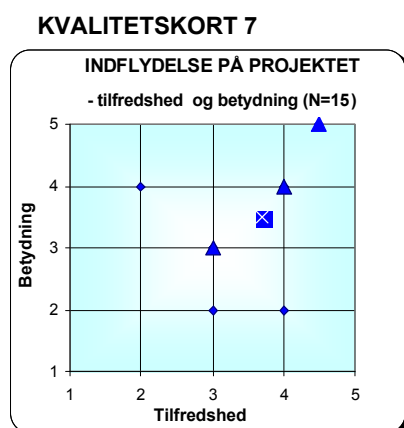
8.5 Hvordan sikres deltagerinddragelse?

Grundlæggerne er et forsøgsprojekt, hvor kun meget få elementer var fastlagt på forhånd. Dermed er der i princippet gode muligheder for at deltagerne kan få indflydelse på projektet. Det gælder både i forhold til mere overordnede forhold, som fx kvalitetskontrol, procedurer for arbejdsmiljø, håndtering af værktøj, fordeling af arbejdsopgaver, anvendelse af indtjening osv. Men det gælder også de mere bløde forhold, som fx omgangsformer, normer, håndtering af individuelle problemstillinger osv.

Projektets ansatte har undervejs taget initiativer til mere formelt at styrke inddragelsen bl.a. ved at indføre faste 'personalemøder'. Disse ophørte imidlertid efter relativt kort tid, fordi hverken ansatte eller deltagere oplevede, at en fast mødeform var brugbar. I stedet sker det, at bredere problemstillinger tages op mere ad hoc fx over frokosten. Dette sker imidlertid ikke særlig ofte og medfører sjældent længere drøftelser. En del af forklaringen kan være, at der sjældent foreligger et særligt klart beslutningsgrundlag, der giver klarhed om konsekvenserne fx i forhold til økonomi, tidsplaner eller andre rammer. En anden forklaring kan være, at relativt få deltagere er interesserede i at blive inddraget i og få indflydelse på de fælles og mere generelle problemstillinger, hvorimod de hellere vil have indflydelse på forhold, der mere specifikt vedrører dem. På baggrund af disse erfaringer træffer de ansatte en del beslutninger, uden at deltagerne inddrages, og somme tider får de ansatte ikke orienteret deltagerne om beslutninger og grundlaget for dem. I praksis betyder det, at det kræver en del ressourcer af deltagerne at få indflydelse – også selv om de ansatte gerne vil inddrage dem – fordi indflydelse forudsætter, at man selv finder ud af, hvilke beslutninger, der skal træffes, hvornår og indenfor hvilken ramme.

Hvor en mere formaliseret inddragelse og ansvarliggørelse i de større linjer altså ikke er udbredt, sker der i stedet en mere indirekte og individualiseret inddragelse. Fx tilstræber projektets ansatte at give deltagerne indflydelse på deres egen arbejdssituation, og hver deltager spørges ofte – og somme tider dagligt – om, hvilke opgaver, de har lyst til at løse, og hvem, de vil arbejde sammen med. Ligeledes har den enkelte vide muligheder for selv at bestemme, hvordan opgaverne skal løses. En mere indirekte måde, at give deltagerne indflydelse på projektet, er at de ansatte søger at anvende projektets ressourcer til at realisere individuelle ønsker og drømme. En havde en fx lyst til at lære et fag, hvilket affødte tilbud om at gå i sjak med en, der er faglært blikkenslager, en anden fik en billet til en rock-koncert. Ud fra samme tænkning er beslutningen om at købe en båd bl.a. foranlediget af, at en del deltagere har drømme om at komme ud at sejle.

Hvad betyder deltagerinddragelse og tilbud om indflydelse for deltagerne?

15 deltagere er blevet bedt om at score, i hvor høj grad de synes, at det er vigtigt at de har indflydelse på projektets mere overordnede linjer. Som det fremgår af Kvalitetskort 7 tillægger deltagerne indflydelse på projektet relativt lille betydning (gennemsnit på 3,5). Flere deltagere understregede direkte, at de hverken var indstillet på eller havde behov for at få indflydelse på de mere generelle aspekter af projektet. Fx siger en:

"Jeg skal ikke have nogen indflydelse på Grundlæggerne – bare jeg kan få indflydelse på det jeg laver, så er jeg tilfreds, så jeg ved, hvor jeg skal være, og hvad jeg skal lave."

En anden fremhæver, at mere vidtrækkende beslutninger er de ansattes ansvar, med ordene: *"Det er jo det, de får deres løn for!"*

Nogle – især af de mere ressourcestærke og velformulerede – oplever, at der er gode muligheder for indflydelse, såfremt man selv kommer på banen. Fx siger en:

"Når man siger noget fornuftigt til [den ansatte], så retter han sig efter det... Så snart han ser fornuft i et forslag, så fører han det ud i livet... Enhver som helst her, der siger noget fornuftigt, ham bliver der lyttet til... [Den ansatte] er meget lyttende, og det synes jeg er så flot, at han lytter til alle, også selv om han altid har travlt."

Disse tilkendegivelser peger på, at der er stor forskel både på deltagernes parathed til at tage indflydelse og på hvilke forudsætninger, der skal være til stede for at fremme den enkeltes lyst til og mod på at tage et medansvar. Metodemæssigt har det været en udfordring for projektets ansatte at imødekomme de forskellige behov, og selv om deltagerne ikke er udbredt utilfredse med deres grad af indflydelse, kunne deltagernes engagement og ansvar formentligt være blevet udfoldet med en mere målrettet indsats for at imødekomme deltagernes forskellige forudsætninger og behov på dette felt.

8.6 Hvordan skabes struktur i Grundlæggernes hverdag?

Ideen med, at Grundlæggerne skal have en fast og genkendelig struktur i hverdagen, er, at projektet skal have nogle overskuelige rammer, som deltagerne kan manøvrere i. Det er forventningen, at strukturen i Grundlæggerne vil medføre, at deltagerne får mere struktur på deres hverdagsliv som en forudsætning for højere livskvalitet.

Blandt de strukturerende principper i Grundlæggerne er den tidslige struktur og de fysiske rammer, dvs. dagsrytmen, hvor mødetider, spisetider og fyraften er relativt faste, og de fysiske rammer, i form af Grundlæggerne frokoststue på 2. sal i nr. 18 på Sundholm. Et andet fast strukturerende princip er lønningsdagen om fredagen, hvor alle efter frokost får udbetalt og kvitterer for ugens løn.

Udover disse faste elementer er dagene som nævnt ret forskellige. Fx er deltagerantallet skiftende og de enkeltes arbejdslyst og -evne varierer. Samtidig kommer gæster ofte uanmeldt, arbejdssjakkene løber tør for materialer, mandskabsvognen strejker og en række andre forhold vanskeliggør planlægning. Fordelen er, at omskifteligheden giver bedre plads til deltagernes forskelligheder og den enkeltes skiftende 'dagsform'. Ulempen er, at Grundlæggernes hverdag godt kan fremtræde ret kaotisk og ustruktureret, hvilket kan virke uoverskueligt for nye deltagere og samarbejdspartnere.

En måde, hvorpå projektet fremtræder mere genkendelig og forudsigeligt er via de relativt klare fælles normer og omgangsformer. Det, man kan kalde den fælles 'kultur'.

Den klare struktur og den fælles kultur udfordres imidlertid af den meget individualiserede tilgang, de ansatte har til deltagerne. Konkret udmøntes den individuelt tilpassede tilgang i, at der gælder forskellige regler og vilkår, fx er der nogle deltagere, der får nyt arbejdstøj, mens andre overtager noget brugt, nogle får billetter til en FCK-kamp, og nogle – men ikke alle – får mulighed for at tage til Havnsø for at istandsætte projektets båd osv. Denne forskellighed og vilkårlighed er iflg. de ansatte en naturlig konsekvens af, at alle er forskellige – og derfor skal behandles forskelligt. Men samtidig er de ansatte klar over, at deres praksis kan virke uretfærdig. For at imødekomme oplevelsen af vilkårlighed, inviteres deltagerne ofte til at udfordre beslutninger, de ikke forstår, er uenige i eller oplever som uretfærdige.

Hvad betyder strukturen for deltagernes hverdag?

Blandt deltagerne er der generelt behov for, at Grundlæggerne er en arbejdsplads, hvor man ved, hvad man skal lave, og hvordan man skal opføre sig, og de fleste deltagere prioriterer at møde 'til tiden' og blive til fyraften, selv om konceptet lægger op til, at man kan møde, når man har lyst. Ligeledes foretrækker deltagerne klart, at de har en mere eller mindre fast opgave og funktion i projektet. Som nævnt skyldes dette dels, at de gerne vil have ansvar og ejerskab til opgaverne, men det handler også om, at det er rarere at vide, hvad man skal lave, end at drive rundt, indtil man bliver sat i gang med en opgave. Endelig er det attraktivt for deltagerne, at Grundlæggerne har en genkendelig kultur med nogle implicite værdier og retningslinjer, som gør det lettere at manøvrere kompetent og hensigtsmæssigt. Men selvom deltagerne sætter pris på en vis grad af forudsigelighed, er der også en erkendelse af, at helt faste regler og rutiner ikke svarer til deres egne eller til deres kollegers behov. Derfor fremhæves fleksibiliteten og de vide rammer ofte som et positivt særkende ved Grundlæggerne.

8.7 Hvordan anerkendes, bruges og udvikles deltagernes kompetencer?

Det primære sigte med at anvende, anerkende og udvikle deltagernes kompetencer er, at øge deres

selvværd og selvtillid. Et sekundært sigte er desuden – for nogle af deltagerne – at bringe dem tættere på arbejdsmarkedet ved at afdække og udvikle arbejdsmarkedsrettede kompetencer.

I Grundlæggerne skal disse formål indfris dels gennem den konkrete opgaveløsning, hvor kompetencer afprøves, genopfriskes og udvikles, dels via de ansattes – og i enkelte tilfælde også kundernes – tilbagemeldinger på og anerkendelse af den enkeltes kompetencer og produktivitet.

Som tidligere berørt indebærer de mange og spredte opgaver, at der relativt sjældent er anledning til, at deltagerne kan få anerkendelse og mulighed for at føle stolthed over de opnåede resultater. Fx går der ofte lang tid, inden en opgave 'færdigmeldes', og det samlede resultat kan vurderes, hvilket nogle oplever som frustrerende. Fx siger en: *"Man bliver aldrig helt færdig, men kun næsten færdig."* Undervejs i arbejdsprocessen kan det også være vanskeligt at føle stolthed og få anerkendelse, idet forventningerne til kvaliteten ikke altid er helt klare. Som en siger *"Jeg ved jo ikke, om det er godt – jeg ved jo ikke hvordan, det skal være!"*

Denne frustration kunne formentlig have været mindre, hvis man konkretiserede og afgrænsede de enkelte arbejdsopgaver – og kravene til dem. Yderligere kunne der være mere fokus på at markere milepæle og færdige resultater – herunder kunne deltagerne fx aflevere resultatet til kunderne.

Hvad betyder anerkendelse og udvikling af nye kompetencer for deltagerne?

Følelsen af stolthed over og oplevelsen af at få ros og anerkendelse for eget arbejde har som nævnt stor betydning for de enkelte deltagere, og flere fremhæver, at netop muligheden for at demonstrere sine kompetencer, nå konkrete resultater og opnå anerkendelse for indsatsen er blandt de positive ting, de får ud af at arbejde i Grundlæggerne.

Arbejdsopgaverne i Grundlæggerne har som nævnt i hovedsagen karakter af nedrivning, maleopgaver, grovere havearbejde og lignende, som de fleste af deltagerne har forudgående erfaringer med. Det kan være noget af forklaringen på, at de i begrænset omfang oplever, at de har fået nye faglige kompetencer gennem Grundlæggerne. Til gengæld nævner flere, at de har fået genopfrisket kompetencer, og generelt er glade for at opleve, at de stadig 'kan' og 'dur til noget'.

Somme tider sker det, at en deltager får en opgave, som vedkommende ikke har forudgående erfaringer med. Eksempelvis havde en deltager lyst til at prøve kræfter med murerfaget og fik derfor opgaven med at sætte klinker op over Grundlæggernes køkkenbord. Resultatet blev meget flot, og en af dem, der arbejdede sammen med ham, fortæller:

"Jeg så ham, der satte klinkerne op... Han havde aldrig prøvet det før, men da han så, at han godt kunne, og det blev rigtig flot – så var han helt sådan: "Jeg ku godt!" Det var sgu smukt!"

Spørger man deltagerne om, hvorvidt de er interesserede i at få nye kompetencer, er svarene ret blandede. Enkelte har specifikt et ønske om faglig opkvalificering – især for at blive mere attraktiv for arbejdsmarkedet – men kun få er afklarede om, hvilken opkvalificering de har lyst til og mulighed for. Men generelt er de fleste forbeholdne eller direkte modvillige overfor at indgå i decideret kompetenceudvikling. I den forbindelse spiller det formentlig en rolle, at de fleste deltagere har få og som regel ikke særlig positive skole- og uddannelseserfaringer.

En mulighed for at integrere en mere struktureret opkvalificering i projektet på en måde, hvor det kunne forventes at flere ville deltage, kunne fx være, at Grundlæggerne havde tilknyttet faglærte som en form for konsulenter eller læresvende, der kunne instruere deltagerne. Eller der kunne være afholdt uformelle "minikurser" fx i arbejdsmiljø eller førstehjælp eller i specifikke arbejdsopgaver – fx fuge teknik, vævopklæbning o. lign.

8.8 Hvordan tilbydes individuel støtte, rådgivning og brobygning?

Der var på forhånd en forventning om, at deltagernes livssituation ville være præget af en lang række problemer af social, økonomisk, psykisk og somatisk karakter, og at Grundlæggerne skulle søge at afhjælpe nogle af disse problemer ved at tilbyde individuel støtte og rådgivning og i et vist omfang etablere kontakt og bygge bro til relevante hjælpesystemer.

I Grundlæggernes hverdag, hvor løsningen af de igangværende arbejdsopgaver har førsteprioritet for projektets ansatte, kan det imidlertid være svært – særligt i mere travle perioder – at tilbyde denne individuelle indsats. Som beskrevet tidligere, søger projektets ansatte dog at finde tid til at tage individuelle samtaler og bidrage til løsningen af den enkeltes problemer.

I nogle situationer er projektets ansatte direkte involveret i forhold til at løse en konkret social problemstilling og søger fx at aktivere deres professionelle netværk, deltager i møder, udarbejder beskrivelser af deltagerne osv. Men mere hyppigt handler indsatsen om, at projektets ansatte kommer med ideer til og råd om, hvor, i det øvrige hjælpesystem, der kan være hjælp at hente.

Eksempler på, hvilke problemstillinger projektets ansatte har været involveret i, er fx:

- Kontakt til Jobcenter og afsøgning af afklarings- og aktiveringsmuligheder
- Hjælp til udenlandske statsborgere til afklaring af deres muligheder og rettigheder
- Hjælp til at komme i psykiatrisk behandling
- Hjælp til afklaring af årsager til udeblevet kontanthjælp
- Hjælp til ansøgninger om julehjælp fra private hjælpeorganisationer
- Hjælp med forskellige helbredsproblemer
- Hjælp til at få hjælpemidler til handicappede.

Ud over den mere specifikke individuelle indsats, er en række af hverdagens samtaler præget af mere generel rådgivning og erfaringsudveksling mellem ansatte og deltagere og deltagerne imellem. Således leveres der i hverdagen – både fra ansatte og fra deltagerne – en hel del konkret hjælp med at løse diverse småproblemer som fx hjælp til at finde telefonnumre, adresser og åbningstider, et lynkursus i forskellen på B'er og C'er til en deltager, der havde haft en hjerneblødning, eller en demonstration i brugen af forskellige webtjenester. Ligeledes giver fællesskabet i Grundlæggerne ofte anledning til, at deltagerne tilbyder hinanden hjælp med mere private ting. Fx var der to, der fulgte en deltager på høreklub, en har lappet cykel for en kollega, mens nogle andre skiftedes til at bringe mad til en syg kollega.

Ekstraordinær støtte

I nogle tilfælde yder projektets ansatte efter en konkret vurdering en meget udstrakt individuel støtte. Fx kan den ansatte tage på hjemmebesøg, hvis han er bekymret for en deltagers trivsel og velfærd, og generelt er der en "åben mobil"-praksis, hvilket i perioder indebærer opringtoner døgnet rundt fra deltagere, der har brug for en snak.

For at fastholde hverdagens fokus på arbejdet og på fællesskabet ydes en del af den personlige støtte og rådgivning uden for almindelig arbejdstid – fx aften og weekends. Denne ekstraordinære arbejdsindsats er ikke del af de ansattes jobbeskrivelse, men er et valg den gennemgående ansatte har truffet. Praksis accepteres af projektets daglige ledelse, der tilskriver netop denne form for personligt engagement, fleksibilitet og en individuelt tilpasset indsats en væsentlig betydning for projektets resultater.

Fordelen for deltagerne er, at de kan få individuel råd og støtte, når det er mest relevant for dem og af en, de har tillid til. Det har især betydning for dem, der ikke altid formår at møde frem til deres aftaler med forskellige rådgivere og behandlere, eller som ikke er tilstrækkeligt trygge ved deres rådgivere, kontaktpersoner eller sagsbehandlere. Ulemperne er, at der dels er en risiko for, at deltagerne kommer i en personlig taknemmelighedsgæld til projektets ansatte, dels lægger det et stort pres på den ansatte, der sjældent har mulighed for helt at holde fri og koble af.

Hvad betyder støtte, rådgivning og brobygning for deltagerne?

Deltagerne er helt klar over og synes, det er naturligt, at de kan bruge projektets ansatte til at få råd og vejledning. Alligevel er det meget forskelligt, i hvor høj grad tilbuddet bruges.

Som nævnt er der nogle, der bruger tilbuddet meget intensivt, mens andre ikke har dette behov. En forklaring er, at mange allerede har en lang række professionelle omkring sig. Fx fortæller en:

"Jeg har masser af kontaktpersoner og sagsbehandlere, jeg har så mange, at du tror det er løgn! Der er en på centret [Rådgivningscentret], der er en der, hvor jeg bor, der er en her, der er kommunen, der er jobcentret."

Men selv om den enkelte måske har mange professionelle tilknyttet, er der særlige fordele ved at bruge projektets ansatte. Blandt fordelene er fx at:

- En snak kan tages i hverdagen og uden 'tidsbestilling'
- Deltagerne er trygge ved projektets ansatte, bl.a. fordi de ikke træffer myndighedsbeslutninger
- Deltagerne kan have svært ved, at gennemskue, hvilke af deres kontaktpersoner, konsulenter og (sags)behandlere, der kan og skal hjælpe dem i en bestemt situation.
- Projektets ansatte har særlige muligheder for at finde hurtige og fleksible løsninger via deres udstrakte professionelle og kollegiale netværk.

8.9 Hvordan håndteres løn og andre goder?

Udbetaling af løn og adgang til forskellige personalegoder er et helt basalt princip i Grundlæggerne. Lønnen og personalegoderne er både tænkt som en materiel belønning og en mere symbolsk anerkendelse af deltagerens arbejdsindsats.

Lønnen har form af en arbejdsdusør på 13 kr. i timen. Efter skat kan den enkelte således tjene ca. 275 kr. netto pr. uge. Oprindeligt var det tænkt, at lønnen skulle udbetales dagligt. Men dels fordi det administrativt var krævende, og dels fordi flere af deltagerne hellere ville have udbetalt en ugeløn til weekenden, sker udbetalingen nu om fredagen.

Personalegoderne består – ud over deltagelse i fælles sociale aktiviteter – fx i gratis adgang til morgenmad, frokost, frugt, vitaminpiller, arbejdstøj, lån af cykel og internetadgang. I projektets opstart var der tanker om, at den enkeltes adgang til personalegoderne skulle afspejle deres arbejdsindsats i en form for 'bonusordning'. Men dette princip blev aldrig gennemført i praksis. Således har man samme løn og adgang til personalegoder uanset, om man har arbejdet hårdt og stabilt i månedsvis, eller om den enkeltes arbejdsindsats er mere kortvarig, ustabil og/eller uproduktiv. Dette lighedsprincip udfordres øjensynligt sjældent af deltagerne, med mindre der er en, der åbenlyst lukrerer på de fælles goder. Fx var der udbredt og højlydt forargelse over en, der ville tage noget af projektets frugt med hjem, ligesom en gruppe af mere perifere deltagere, der havde en vane med at dukke op og spise morgenmad for derefter at fordufte, fik en kammeratlig tiltale. Men ellers er der stor accept af, at både de produktive og de mindre produktive har samme ret til at nyde goderne ud fra et italesat grundprincip om, at det 'ikke er så vigtigt, hvad man når, men mere at man prøver'. Dette princip fremhæves – i forskellige formuleringer – ofte af både projektets ansatte og deltagere.

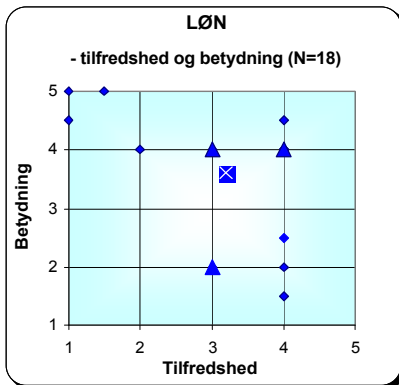
Lønudbetalingen sker ikke efter en minutiøs optælling af de timer, der er arbejdet. Det har flere forklaringer: For det første er det vanskeligt at holde styr på præcist, hvor mange timer den enkelte har arbejdet den konkrete dag, derfor er praksis, at de fremmødte får betaling enten for en hel eller for 2/3 dag, hvor udbetalingen af fuld dagløn er det mest hyppige. For det andet er lønudbetalingen i høj grad styret af de ansattes vurderinger af den enkelte deltager. Således kan der udbetales løn for en begrænset arbejdsindsats, hvis de ansatte vurderer, at den enkelte deltager enten gerne vil, men ikke magter at arbejde mere, eller hvis en deltager har så stor akut pengenød, at et løntræk sandsynliggør, at de enten vil tigge, begå kriminalitet, stifte gæld eller lignende.

I et vist omfang er lønudbetalingen altså styret af de ansattes vurdering af, hvorvidt en lille arbejdsindsats skyldes manglende formåen, en krise eller dovenskab. For at give deltagerne mulighed for at udfordre de ansattes vurderinger tilstræber de ansatte at begrunde deres vurderinger overfor deltagerne, fx når timerne registreres, eller når lønnen udbetales, men i praksis lykkes det ikke altid. I et tilfælde udløste et træk i en deltagers løn en ret voldsom konflikt, hvor en han bl.a. smadrede nogle ruder. I erkendelse af, at vreden havde en årsag – herunder at de ansatte ikke havde fået forklaret beslutningen – medførte hændelsen hverken bortvisning, karantæne eller politianmeldelse. I stedet medførte det, at projektets ansatte gjorde en særlig indsats for at klarlægge principperne og drøfte dem fx over morgenbordet. For at modvirke oplevelsen af vilkårlighed, er der eksperimenteret med, at deltagerne selv udfyldte deres ugesedler i forventning om, at deltagerne bedst selv kan vurdere, om de har arbejdet efter evne. Men denne praksis er aldrig blevet udbredt bl.a. fordi sedlerne er ret besværlige at udfylde. I stedet er det blevet mere almindeligt, at deltagere og ansatte udfylder ugesedlen sammen.

Generelt er det dog en stor udfordring for projektet – og de ansatte – at finde balancen mellem at tage

individuelle hensyn på samtidig sikre retfærdighed og gennemsigthed. Som det er beskrevet tidligere i forbindelse med den individuelle støtte er der også i forbindelse med lønudbetalingen en risiko for, at nogle af deltagerne kommer i en taknemmelighedsgæld til de ansatte, der gør det mere vanskeligt for dem at stille krav og være kritiske overfor projektet.

KVALITETSKORT 8

Hvad betyder løn og andre goder for deltagerne?

Efter skat er lønnen fra Grundlæggerne relativt beskedne. Til gengæld har lønnen stor symbolsk betydning – både i positiv og i negativ forstand. Som det fremgår af Kvalitetskort 8, er der store individuelle variationer både i hvilken grad de enkelte er tilfredse med lønnen, og i hvilken grad de tillægger lønnen betydning.

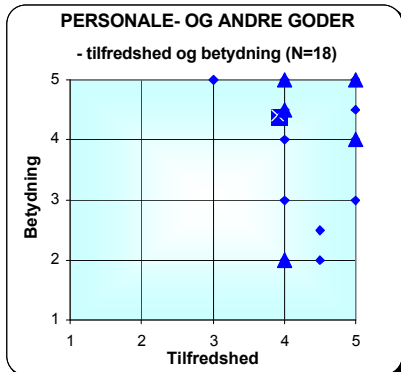
Nogle af deltagerne fremhæver, at de oplever lønnen som en positiv anerkendelse af, at de udfører et reelt stykke arbejde. Beløbets størrelse ser de som en konsekvens af lovgivningen og ikke som udtryk for graden af anerkendelse.

Andre oplever, at lønnens størrelse er udtryk for disrespect og derfor nærmest virker demotiverende. I forlængelse heraf er der nogle, der konsekvent nægter at kalde det 'løn', men i stedet

kalder det for 'almisser'. De, der har erfaringer med kriminalitet mener desuden, at lønnen kræver en uforholdsmæssig stor arbejdsindsats, idet de kan 'lave' flere penge ved fx et indbrud end de kan på en måneds arbejde i Grundlæggerne. Det, der alligevel gør lønnen attraktiv, er, at pengene er tjent uden risiko for at blive taget af politiet eller for fx ryge i klammeri med andre pushere.

B

KVALITETSKORT 9

illedet er mere entydigt, når der i Kvalitetskort 9 spørges til vigtigheden af og tilfredsheden med personalegoderne. Således er der en høj grad af tilfredshed med de fælles goder i projektet, ligesom de fleste også tillægger det stor betydning.

Tilfredsheden skyldes ikke mindst, at personalegoderne repræsenterer en vis værdi, fx de daglige måltider, som flere nævner som en kompensation for den beskedne løn.

Men derudover er personalegoderne et meget håndgribeligt udtryk for Grundlæggernes fælles succes, idet de finansieres af den samlede indtjening. Omfanget af personalegoderne afspejler dermed direkte værdien af det arbejde, der er udført i Grundlæggerne. I de perioder, hvor projektets produktivitet – og

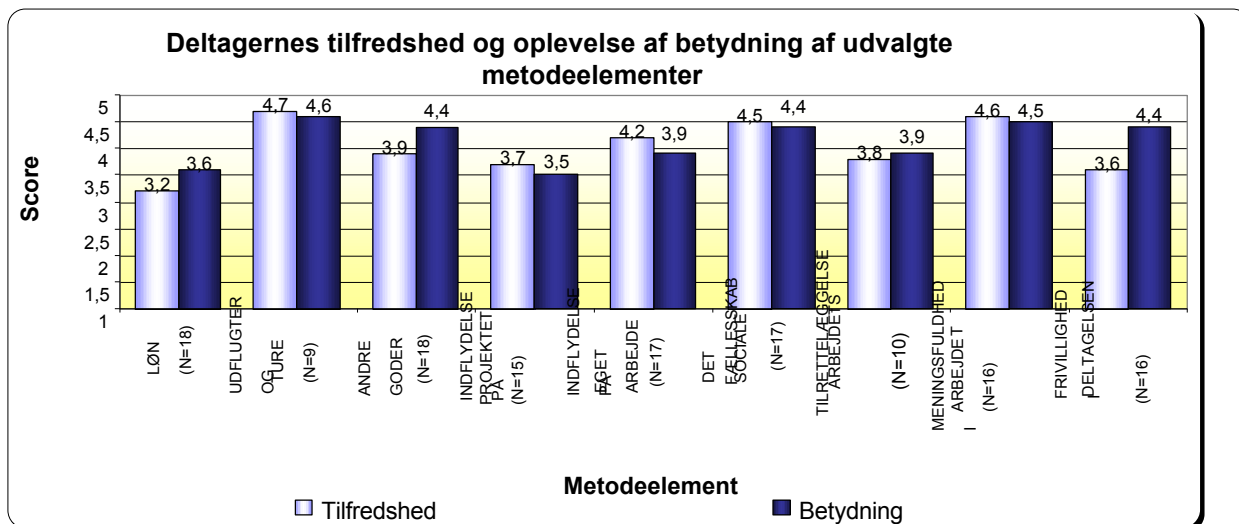
dermed indtjening – har været dalende, er det et eksplicit – og anerkendt – argument for at hæve produktiviteten, at der alternativt må skrues ned for standarden og omfanget af personalegoder.

8.10 Opsamling på metoderne

Erfaringerne fra Grundlæggerne viser, at der blandt de social udsatte voksne er mange ressourcer og kompetencer, der under de rette omstændigheder kan udfoldes. Således viser projektet, at målgruppen kan og gerne vil møde stabilt og løse relativt krævende arbejdsopgaver og samtidig bidrage positivt til fællesskabet. Denne oplevelse skal ses i relation til, at flere af deltagerne selv nævner, at det er første gang i deres liv – eller i hvert fald i nyere tid – at de har et regelmæssigt fremmøde. Der er altså noget, der tyder på, at Grundlæggernes koncept, metoder og praksis har et potentiale i forhold til aktivering af målgruppen.

For at give en overblik over, hvad der ifølge deltagerne i særlig grad opleves som vigtigt og positivt ved Grundlæggerne gives der i Figur 9 en samlet fremstilling af deltagernes gennemsnitlige vurderinger af de enkelte metodeelementers relevans og deltagernes gennemsnitlige grad af tilfredshed.

Figur 9: Deltagernes vurdering af de forskellige metodeelementer

Generelt fremgår det af figuren, at scorerne på såvel tilfredshed som betydning er relativt høje. En høj grad af tilfredshed er forventelig, idet alle mennesker tenderer mod at opleve en høj grad af tilfredshed, når de får et ekstraordinært tilbud. Yderligere indebærer frivilligheden i deltagelsen at de utilfredse kan 'stemme med fødderne' – og simpelt hen lade være med at deltage.

Deltagernes relativt høje grad af oplevet relevans – eller betydning – er i den sammenhæng et mere interessant fund, idet det indikerer, at deltagerne oplever de udvalgte metoder som relevante.

Men selvom de gennemsnitlige scores generelt er høje, er der variationer i graden af såvel tilfredshed som betydning, hvor de væsentligste præsenteres nedenfor.

Af Figur 9 fremgår det, at særligt følgende metodeelementer tillægges betydning af deltagerne:

- Ture og udflugter med en gennemsnitlig score på 4,6
- Meningsfuldhed i arbejdet – med en gennemsnitlig score på 4,5
- Andre goder – med en gennemsnitlig score på 4,4
- Det sociale fællesskab – med en gennemsnitlig score på 4,4
- Frivillighed i deltagelsen – med en gennemsnitlig score på 4,4.

Tilfredsheden er især fremtrædende i forhold til følgende metodeelementer:

- Ture og udflugter – med en gennemsnitlig score på 4,7
- Meningsfuldhed i arbejdet – med en gennemsnitlig score på 4,6
- Det sociale fællesskab – med en gennemsnitlig score på 4,5.

Ser man på, hvor der er størst sammenfald mellem deltagernes scores, og hvor projektet altså har sine mest væsentlige styrker, er der både stor tilfredshed med og oplevet vigtighed af:

- De fælles udflugter og ture
- Det sociale samvær
- Det meningsfulde arbejde.

Omvendt vurderes hverken lønnen eller deltagernes mulighed for at få indflydelse på det samlede projekt særligt højt hverken i forhold til betydning eller tilfredshed. Det er med andre ord mulige udviklingsområder. Men idet lønnens størrelse er dikteret af forhold, der ligger uden for projektets indflydelse, er det særligt muligheden for at få indflydelse, hvor projektet kunne lægge et yderligere fokus.

At frivillighed i deltagelsen vurderes som meget betydningsfuldt, men at der til gengæld er ret lav tilfredshed med graden af frivillighed, hænger som nævnt sammen med, at samarbejdet med beskæftigelsesystemet indebærer, at deltagelsen for et stigende antal ikke er helt frivillig. Dette samarbejde risikerer med andre ord, at begrænse virkningen af en af projektets mest værdsatte elementer – nemlig frivilligheden i deltagelsen.

Kapitel 9 Projektets virkning på deltagerne

- hvori forandringer i deltagernes livssituation sammenfattes. Fokus er, hvordan projektdeltagelsen kan siges at have positiv indflydelse på deltagernes livskvalitet i relation til de tre livskvalitetsdimensioner; den materielle, den sociale og den eksistentielle.

Som nævnt er den kvalitative evalueringens undersøgelse af projektets virkning på deltagerne primært baseret på deltagernes selvoplevede betydning for deres selvoplevede livskvalitet.

Idet en del af deltagerne fortæller, at de er klar over, at indikationer på positive forandringer i deres livskvalitet forøger projektets – og lignende projekters – muligheder for at opnå finansiering, kan det forventes, at deres svar afspejler denne interesse, og at de derfor vil være mindre tilbøjelige til at forholde sig kritisk. Resultaterne, der fremlægges i dette kapitel, er derfor søgt underbygget ved at sammenholde dels kvalitative data med data fra registre og ASI-interviews, dels svarene i deltagerinterviews med interviews med ansatte, med data fra deltagerobservation, og ved generelt at stille ensbetydende spørgsmål i forskellige sammenhænge.

Datagrundlaget for dette kapitel stammer således fra:

- Deltagerobservation
- Interviews med deltagere og ansatte
- Kvalitetsspørgsmål.

Kapitlet er struktureret efter den analytiske tredeling af livskvalitet, der er introduceret tidligere – dvs. den materielle, den sociale og den eksistentielle livskvalitetsdimension.

Kvalitetsspørgsmål i forhold til hverdagsliv, livssituation og livskvalitet

For at give en grafisk illustration af, i hvilken udstrækning deltagerne oplever, at der er sket en forandring i deres livssituation som følge af deres arbejde i Grundlæggerne, er der – ligesom i det foregående metodekapitel – stillet en række kvalitetsspørgsmål til nogle af deltagerne.

Selve kvalitetskortene indeholder alene data fra de 10 – 18 deltagere, der har besvaret dem, men de øvrige beskrivelser og refleksioner om forandringer i deltagernes livskvalitet indeholder data fra alle de deltagere, evaluator har talt med om det pågældende aspekt.

Som det vil fremgå er antallet af besvarelser (angivet ved et 'N=') generelt lavere end på de kvalitetsspørgsmål, der blev stillet til de – noget mere konkrete – metoder i det foregående kapitel. Det skyldes, at det ikke i alle tilfælde er lykkedes evaluator at formidle og dermed få svar på disse – ret abstrakte – spørgsmål om selvoplevet livskvalitet. Det skyldes bl.a. at nogle af deltagerne har begrænsede danskundskaber, og andre har under interviewet været påvirkede af alkohol, piller og/eller stoffer. Konkret er et tilfældigt udsnit af deltagerne blevet bedt om at score en række indikatorer på livssituation og livskvalitet i forhold til dels i hvor høj grad de oplever, at der på den pågældende indikator er sket *'en forandring'* i deres livssituation som følge af, at de har arbejdet i Grundlæggerne, dels i hvor høj grad de oplever, at en forandring i den pågældende indikator *'har relevans'* for deres oplevelse af livskvalitet. Som det gjaldt for kvalitetsspørgsmålene i det foregående kapitel er besvarelserne ikke repræsentative, men kvalitetskortene giver en indikation af, på hvilke områder deltagerne især oplever, at projektdeltagelsen har en positiv virkning på deres selvoplevede livskvalitet.

Ligesom i det foregående kapitel gælder det for alle kvalitetskortene, at der er anvendt en skala fra 1 til 5, hvor 5 er 'i meget høj grad' og 1 er 'i meget lav grad eller slet ikke'. Gennemsnittet af besvarelserne er angivet med et kryds i koordinatsystemet, og en trekant viser, at der er mere end én besvarelse på den pågældende koordinat

Deltagernes individuelle scores er efterfølgende lagt ind i koordinatsystemer, hvor den forskel deltagerne oplever i hverdagen – den selvoplevede *'virkning'* – fremgår af x-aksen (den vandrette),

mens aspektets oplevede 'relevans' for de enkelte deltagere fremgår af y-aksen (den lodrette).

En høj score på oplevet relevans kombineret med en høj grad af oplevet forandring giver således et indtryk af projektets virkning på deltagernes livskvalitet. Derimod indikerer en lav grad af oplevet forandring på et område, som deltagere oplever som relevant, at projektet her har mindre succes med at forbedre deltagernes livskvalitet.

Generelt gælder, at deltagernes svar er dagsaktuelle. Således kan det ikke påvises, om deres scores på kvalitetsspørgsmålene betegner en varig oplevelse. Fx er der flere, der på et givent tidspunkt fortæller om en nedgang i deres forbrug af fx hash eller alkohol, hvor der efter kort tid kan konstateres en markant stigning – og omvendt er der andre der på besvarestidspunktet ikke oplevede den store forandring, men som på et senere tidspunkt nedbragte deres forbrug markant.

9.1 Forandringer i livskvalitet – den materielle dimension

Blandt indikationerne på, at der sker en positiv udvikling i forhold til den materielle livskvalitet er forandring i deltagernes boligsituation, økonomiske situation og helbredstilstand. Som det vil fremgå, vurderer deltagere, at selv om der ikke er tale om radikale forandringer, så har deres arbejde i Grundlæggerne en mærkbar positiv indflydelse på deres materielle livsvilkår.

Bolig

Som nævnt oplever de fleste af de, der ikke har egen bolig, at hjemløshed er et betydeligt livskvalitetsproblem. Frem til opgørelsestidspunktet var der ingen, der havde fået egen lejlighed¹⁴, en enkelt fik dog en fremlejelejlighed. Undervejs i projektdeltagelsen har 8 af projektets 43 deltagere, bl.a. med hjælp fra projektets ansatte fået værelse på en midlertidig boform, fortrinsvist på et af Sundholms botilbud. Således har projektdeltagelsen altså betydet en vis afhjælpning af deltagernes boligproblemer.

Bedre økonomi

Løn og personalegoder har naturligvis en direkte indflydelse på deltagernes økonomi, men også mere indirekte har projektdeltagelsen haft betydning for nogle af deltagernes økonomi. Fx har flere med hjælp fra projektets ansatte opnået – eller generhvervet – retten til kontanthjælp, en har fået hjælp til at få en anden (midlertidig) bolig som alternativ til sin relativt dyre lejlighed, andre har fået rådgivning og hjælp til at indgå aftaler med kreditorer, søge julehjælp o. lign. Endelig er det tre deltagere, der i løbet af projektperioden har fået ordinært arbejde, hvilket selvsagt giver en betydelig bedre økonomi. To af disse mistede imidlertid jobbet efter få måneder. Den tredje er der ingen oplysninger om.

Relevans

Af Kvalitetskort 10 fremgår, at over 2/3 af de adspurgte (13 ud af 18) oplever, at økonomiske afsavn har stor eller meget stor betydning for deres livskvalitet. Enkelte (4 ud af 18) oplever ikke, at økonomiske afsavn fylder meget i deres hverdag. To af disse er boligløse og har derfor ikke boligudgifter, mens de to andre er gældfri og har et relativt lavt personligt forbrug.

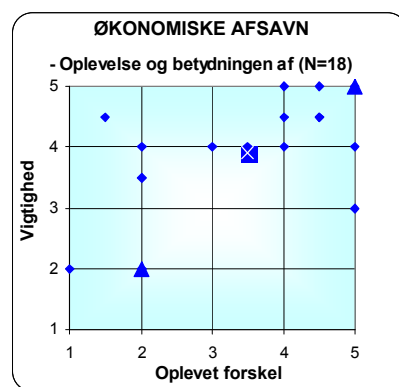
Oplevet virkning – forskel i hverdagen

Som det fremgår, er der store variationer i, hvor høj grad deltagere oplever, at arbejdet i Grundlæggerne gør en forskel for deres økonomiske afsavn. Seks deltagere oplever således, at forskellen er lille eller meget lille, mens ti oplever, at forskellen er stor eller meget stor. Ikke uventet er det især de, der oplever, at deres økonomi er anstrengt, der oplever den største forskel i hverdagen.

Bedre helbred

Som nævnt tidligere er mange deltageres hverdag præget af en del helbredsproblemer. De ansatte tilstræber at få bygget bro til relevante sundhedstilbud, og i hverdagen fremmes sundheden fx via de faste måltider og adgang til kildevand, vitaminpiller og frisk frugt. Nogle af deltagere har i forbindelse

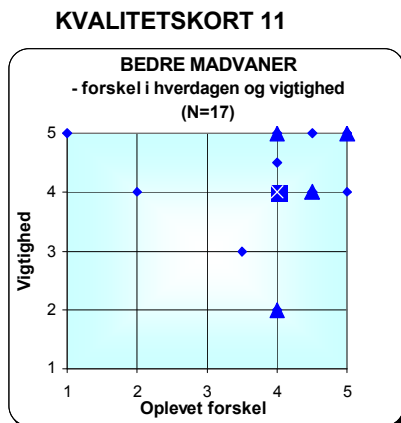
KVALITETSKORT 10

¹⁴ Siden da forlyder det imidlertid, at to har fået anvist en lejlighed via den kommunale boliganvisning.

med deres arbejde i Grundlæggerne fået hjælp til at løse forskellige helbredsproblemer både via det ordinære sundhedssystem og gennem de særligt tilrettelagte sundhedsordninger, der er målrettet socialt udsatte voksne. To deltagere er fx – på opfordring og indstilling fra projektets ansatte – blevet visiteret til psykiatrisk døgnbehandling og en enkelt er begyndt til psykologsamtaler.

I Kvalitetskort 11 og 12 er der spurgt dels til, hvor stor betydning for deres livskvalitet, deltagerne tillægger henholdsvis bedre madvaner og et bedre helbred, dels til i hvilken grad de oplever forandringer som følge af, at de arbejder i Grundlæggerne.

Relevans

Som det fremgår, tillægger deltagerne både gode madvaner og et godt helbred stor betydning for deres livskvalitet. De, der scorer betydningen lavt (2-3,) er generelt relativt unge og har et godt helbred.

Oplevet virkning

Ligeledes fremgår det, at de fleste oplever, at deres deltagelse i Grundlæggerne gør en relativt stor forskel på disse to områder.

For madvanerne gælder, at de fleste (14 ud af 17) oplever en stor eller meget stor forskel som følge af, at de er begyndt at arbejde i Grundlæggerne. Fx fremhæver flere, at de får flere, mere regelmæssige og mere sunde måltider, hvor de førhen hyppigt sprang måltider over, eller erstattede dem med chokolade. En nævner, at hans madvaner generelt er blevet bedre, idet han om aftenen og i weekender er mere opmærksom på, hvad han spiser, fordi han oplever, at han får det bedre, når han spiser regelmæssigt og mere sundt.

Omkring deres helbred fremhæver nogle, at den fysiske aktivitet betyder, at de kommer i bedre form og sover bedre om natten. Andre har via projektet fået hjælp til at komme til lægeundersøgelser og behandling, og en deltager fortæller, at den struktur i hverdagen, han har fået via Grundlæggerne, indebærer, at han oftere husker at tage sin lægeordnede medicin. Oplevelsen af at have fået et bedre helbred knytter de ikke nødvendigvis til en oplevelse af mere sundhed og velvære men til, at de i mindre grad har det dårligt. Fx siger en:

"Det betyder vel lidt med madvanerne, og man drikker lidt mindre, det giver nok samlet et bedre helbred, men det er jo ikke noget man mærker som en forbedring. Man vågner ikke op med tømmermænd hver morgen, men det er jo ikke fordi, man kan mærke, at man får det meget bedre, man er bare stoppet med at have det dårligt, ikk."

En anden siger lidt lakonisk, at han ikke oplever, at hans helbred er blevet bedre, men arbejdet i Grundlæggerne "forhindrer, at det bliver værre."

9.2 Forandringer i livskvalitet – den sociale dimension

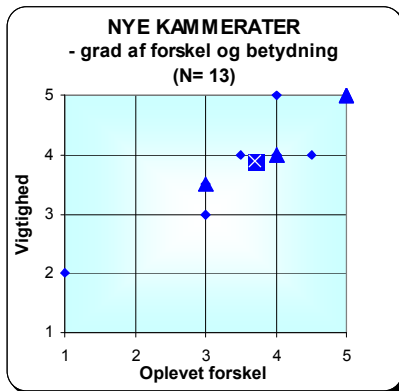
Den sociale livskvalitetsdimension vedrører de sociale aspekter af deltagernes hverdagsliv og livssituation. Blandt indikationerne på, at der sker en positiv udvikling i forhold til den sociale livskvalitet er, om deltagerne får øget struktur i hverdagen, nye ven- og kammeratskaber, bedre kontakt til familien, øget deltagelse i samfundet, nye faglige kompetencer og mindre kriminel aktivitet.

Venner og kammeratskaber

Ingen af Grundlæggerne har en forventning om at få 'venner' gennem Grundlæggerne, Men flere af dem håber, forventer og oplever, at de får såvel nye kammerater som gode kolleger, de trives med i hverdagen. Herunder fremhæver nogle eksplicit, at etableringen af nye sociale relationer – kammeratskaber eller kollegiale relationer – kan være et skridt i retning af komme ud af et miljø, de

føler sig fastholdt i og begrænset af – fx fordi der drikkes mange øl, tages stoffer eller ryges meget hash.

KVALITETSKORT 13

I Kvalitetskort 13 er der spurgt til, hvor vigtigt det er for den enkelte at få nye kammerater og i hvor høj grad de oplever, at have fået nye kammerater.

Relevans

At nye kammerater opleves som betydningsfuldt af de fleste deltagere, afspejles i, at 9 ud af 13 vurderer det som vigtigt eller meget vigtigt og scorer 4 eller derover.

Oplevet virkning

Ligeledes oplever relativt mange (ca. 3 ud af 4) at have fået nye kammerater gennem Grundlæggerne. Herunder er der nogle af deltagerne, der er begyndt at ses privat, og fx tager på stranden, går i parken eller lign.

Familie

Ligesom for venskaber gælder det også for familierelationerne, at deltagerne hverken forventer eller oplever, at Grundlæggerne direkte gør en forskel. En enkelt deltager, der har boet i Danmark i over 5 år fortæller dog, at arbejdet i Grundlæggerne har været med til at skabe så meget stabilitet og normalitet, at vedkommende har fået mod på at etablere kontakt til nogle familiemedlemmer, som også bor i Danmark. Denne deltager forklarer:

"Jeg var sådan lidt gemt i første omgang, jeg kom jo som alkoholiker og alt det der og præget af vold og alt muligt, så jeg har ikke taget kontakt. Det er først lige nu, jeg er begyndt at vågne op - Nu er jeg ved at blive ædru, og nu tror jeg på at jeg kan komme videre, og så vil jeg gerne se dem."

Ligeledes er der en, der søger at få etableret et udvidet samvær med sine anbragte børn, bl.a. på baggrund af, at hverdagslivet er blevet mere struktureret og normaliseret.

Struktur i hverdagen

I Kvalitetskort 14 er der spurgt til dels den enkeltes oplevelse af relevansen af øget struktur i hverdagen og dels til i hvilken grad, den enkelte oplever, at arbejdet i Grundlæggerne giver øget struktur på deres hverdag.

Relevans

Ca. 2/3 (11 ud af 17 adspurgte) scorer 4 eller derover og indikerer dermed, at struktur på hverdagen har stor betydning for deres livskvalitet. De forhold, de især fremhæver, er behovet for 'noget at stå op til' og 'et sted at være'.

En fortæller fx: *"Jeg hader, når jeg ikke har noget at lave. Så skal jeg jo bare have tiden til at gå, og så drikker jeg nogle bajere."*

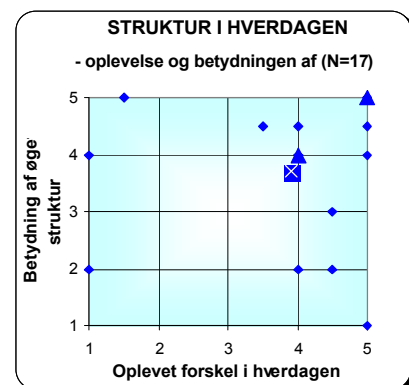
Andre elementer ved at 'skulle' noget om morgenen og komme op og af sted er, at det giver en god fornemmelse at være træt om aftenen, så man kan falde i søvn, hvilket flere før har haft svært ved. En fremhæver desuden, at weekenden opleves anderledes, end før han startede i Grundlæggerne, hvor han *"havde fri hele tiden."*

Ud af de 17 adspurgte, er der fem deltagere, der ikke synes, at øget struktur på hverdagen er vigtig for dem. En forklarer det med hans unge alder, hvor struktur ikke er relevant, han vil hellere have *"gang i den"*. De fire øvrige, forklarer det ligeledes med, at de har en tilbagelænet og *"anarkistisk"* livsstil.

Oplevet virkning

13 ud af de 17 adspurgte oplever, at Grundlæggerne gør en stor eller en meget stor forskel for graden af struktur i hverdagen (scorer 4 eller derover). Tre deltagere scorer lavt (1 – 1,5). To af disse arbejdede i et af de andre værksteder, før de startede i Grundlæggerne, og den sidste fortæller, at han

KVALITETSKORT 14

altid har sørget for at have daglige gøremål, der kunne strukturere hans hverdag.

Følelse af at høre til i samfundet

Som behandlet tidligere er følelsen af at 'stå uden for' samfundet for mange af deltagerne meget udbredt. Det gælder fx i forhold til konkret stå uden for arbejdsmarkedet, ikke at have del i det økonomiske opsving og have en oplevelse af at stå uden for 'normalen', hvad enten det skyldes psykiske lidelser, et stort dagligt forbrug eller deres sociale situation generelt.

Selv om arbejdet i Grundlæggerne på mange måder er meget anderledes end det ordinære arbejdsmarked, kan fx arbejdstøjet og følelsen af at få mere struktur på hverdagen alligevel give en positiv oplevelse af at være relativt mindre marginaliseret. Fx fortæller en deltager, om oplevelsen af at færdes i en lokal park, hvor han tidligere har holdt til:

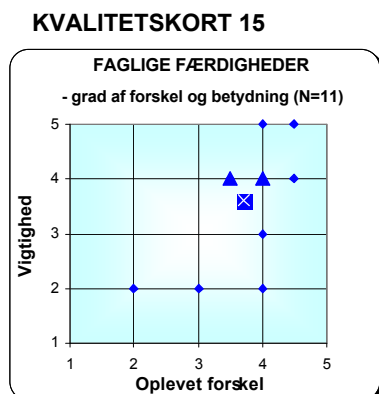
"Når man tager sit helt nye arbejdstøj på og går over i parken, så ser man jo anderledes ud. Folk kender mig jo derude, også selv om de ikke snakker med mig, men bare er naboer og sådan noget. Når så jeg kommer over i parken, så kigger de lidt, og de tænker, hvad fanden er der sket? Sidste sommer var han flommefed og totalt alkoholiseret, nu render han rundt i arbejdstøj. Så kan det godt være, at det kun er en arbejdsprøvning, men det kan folk jo ikke se. De kigger lige en ekstra gang og tænker, hvad fanden er der sket?"

Ligeledes kan deltagelse i Grundlæggerne også øge deltagernes demokratiske deltagelse i samfundet. Fx var der stor politisk debat ved morgen- og frokostbordet på valgdagen ved folketingsvalget i november 2007. Denne snak fik flere til – mod deres egen forventning – at beslutte sig for at stemme, bl.a. med henvisning til, at 'de' også skal høre 'vores' stemme. Konkret var der to, der gik hjem for at hente deres valgkort og fulgtes ad til valgstedet.

Uddannelse og nye faglige færdigheder

Som nævnte har de fleste af Grundlæggernes begrænsede – og ofte ret negative – skoleerfaringer, og når snakken faldt på de forskellige uddannelsesmuligheder, var der kun få, der havde lyst til eller mod på at komme 'på skolebænken' igen. Den læring, der sker i Grundlæggerne, er bl.a. af den årsag meget praksisnær og foregår ved sidemandsoplæring eller 'learning by doing'.

Tre deltagere er dog i forbindelse med deres deltagelse i Grundlæggerne begyndt på forskellige mere generelle kurser – fx i sprog, IT, jobsøgning og lignende 'almene kompetencer'. En deltager er blevet optaget på en søfartsuddannelse, og to overvejer at påbegynde samme sted. For disse tre gælder, at de har tidligere sømandserfaring, og nu gerne vil 'have papir' på det. Selv om det ikke er klart, hvilken indflydelse Grundlæggerne har på deres beslutning, er det sandsynligt at projektets køb af et skib har været med til at aktualisere ideen, og Grundlæggerne har en meget direkte mulighed for at give opmuntring og støtte i forbindelse med uddannelsesvalget, bl.a. ved at stille muligheden for at blive ansat på projektets skib i udsigt.

Af kvalitetskort 15 fremgår 11 deltageres svar på deres oplevelse af hhv. relevans af nye faglige færdigheder og deres oplevelse af, hvorvidt de opnår nye færdigheder via arbejdet i Grundlæggerne.

Relevans

De fleste (7 ud af 11) scorer relativt højt på i hvilken grad de oplever, at nye faglige færdigheder er vigtige for dem. Nogle forklarer, at de ganske enkelt kan lide at lære nyt mens andre har en drøm om at komme ud på arbejdsmarkedet.

Over ¼ af deltagerne scorer relativt lavt (3 eller derunder). For disse gælder, at de ikke har hverken tro på eller føler behov for at udvikle sig fagligt. En deltager siger fx:

"Jeg kommer jo aldrig på arbejdsmarkedet, og i Grundlæggerne er det jo lige meget hvad, du kan, og om du overhovedet kan noget – her gør man jo bare det, man kan."

Oplevet virkning

De fleste (7 ud af 11) oplever, at de i høj grad eller i meget høj grad har fået nye faglige færdigheder gennem Grundlæggerne. For nogle handler det om, at det har genopdaget og genopfrisket praktiske færdigheder, mens andre oplever at de har lært helt nye ting, som fx at montere gipsplader, spartle, sætte klinker op osv.

Kriminalitet

Som nævnt er det fra den kvalitative evaluering kun i begrænset omfang muligt at få valide data om forandringer i deltagernes kriminelle aktiviteter. Konkret siger flere deltagere direkte, at deres svar ikke nødvendigvis er dækkende, dels fordi de ikke er specielt stolte af deres kriminalitet, dels fordi de ikke har interesse i at henlede opmærksomhed på kriminalitet, som (endnu) ikke er kendt af andre – herunder fx politi og andre myndigheder. Fra deltagerobservation og snakke med deltagerne er der ikke indikationer på, at projektdeltagelsen giver en betydelig nedgang i deltagernes kriminelle aktivitet. Muligvis begås lidt færre butikstyverier, idet nogle deltagere eksplicit nævner, at de om fredagen, når de har fået løn, bedre kan betale for (samtlige) af de varer, de har taget ned fra supermarkedets hylder.

9.3 Forandringer i livskvalitet – den eksistentielle dimension

Den eksistentielle livskvalitetsdimension vedrører de eksistentielle og psykologiske forhold i et menneskes liv. Grundlæggernes forventede virkning på den eksistentielle dimension handler om, at øge deltagernes selvfølelse og selvværd. Det vedrører bl.a. den enkeltes oplevelse af at blive set, anerkendt og respekteret af sine omgivelser, og om at udvikle sig personligt, opnå en større grad af kontrol over og dermed manøvrer muligheder i egne livsomstændigheder – herunder få et lavere forbrug af fx alkohol, hash og andre stoffer og om at få nye fremtidsplaner og drømme.

Deltagernes selvværd

De fleste af deltagerne oplever, at projektdeltagelsen har styrket både deres selvværd og selvtillid. Fx er oplevelsen af egen fremmødestabilitet og produktivitet en positiv overraskelse for mange, ligesom stoltheden over – og anerkendelsen af – det udførte arbejde styrker selvværdet. Fx siger en:

"Man bliver mere glad for sig selv, hvis man kommer hver dag i hele ugen, og man føler mere man har fortjent de penge, hvis man har arbejdet igennem, og det ligesom er blevet til noget."

Kvalitetskort 16 viser deltagernes oplevelse af, hvor vigtigt deres selvværd er, og i hvilken grad de oplever, at deres arbejde i Grundlæggerne har givet øget selvværd.

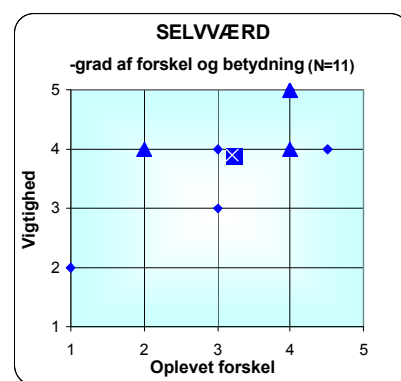
Relevans

Ikke uventet tillægger de fleste (9 ud af 11) et øget selvværd stor eller meget stor betydning for deres oplevede livskvalitet.

Oplevet virkning

Over halvdelen (6 ud af 11) oplever, at der i forbindelse med at de arbejder i Grundlæggerne sker en stor eller meget stor positiv forskel i deres selvværd. Fx er de positivt overraskede over, at de kan møde stabilt og rettidigt, og flere fortæller, at det er første gang de i deres voksenliv, at de regelmæssigt kommer op og ud af døren om morgenen. Andre kilder til et større selvværd er som nævnt, at de ser, at de kan producere et flot resultat, kan samarbejde med andre, eller at de spiller en positiv rolle i det sociale fællesskab.

KVALITETSKORT 16

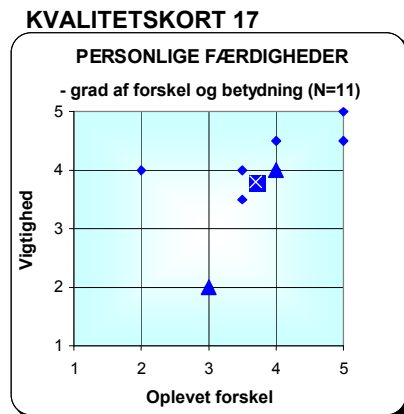

Fem oplever kun i begrænset omfang, at deres selvværd vokser via Grundlæggerne. To af disse har for relativt nylig har været i ordinært arbejde og ser Grundlæggerne som et 'tilbageskridt', to andre var på interviewtidspunktet relativt nye i projektet, og den sidste fortalte, at hans selvværd ikke hang sammen med arbejdet i Grundlæggerne, men med om han kunne udleve sine kreative drømme.

Personlig udvikling og personlige kompetencer

Et vigtigt aspekt af eksistentiel livskvalitet er, at man har mulighed for personlig udvikling og for at realisere sit individuelle potentiale. I kvalitetsspørgsmålet er deltagerne spurgt om, i hvilken grad, de

oplever, at det er vigtigt, at lære nye personlige færdigheder, og i hvor høj grad de oplever at have lært noget nyt personligt.

Relevans

Af Kvalitetskort 17 fremgår det, at halvdelen synes det er vigtigt at lære nye personlige færdigheder. De tre, der scorer relativt lavt anførte, at de havde nok personlige færdigheder.

Oplevet virkning

Ca. 2/3 oplever, at de har fået nye personlige færdigheder via Grundlæggerne. Flere fremhæver fx, at de fx har fået revideret nogle fordomme om Sundholm, om afrikanere, om hjemløse eller lignende. Nogle fortæller, at de har lært noget om sig selv ved at reflektere over, hvilken rolle de indtager i projektet. Fx er en blevet opmærksom på sin utilbøjelighed til at søge indflydelse, selv om han gerne vil have den, og en anden har erfaret, at han nemmere kan styre sit temperament, når han laver noget fysisk

krævende.

Følelsen af at have kontrol over eget liv og livsomstændigheder

Deltagernes oplevelse af at have eller mangle kontrol over eget liv er dels knyttet til deres daglige livssituation, der for manges vedkommende er præget af økonomiske og materielle afsavn, og af begrænsede muligheder for at kunne gennemskue og øve indflydelse på deres livsomstændigheder. Generelt gælder, at arbejdet i Grundlæggerne kun midlertidigt og i begrænset omfang giver deltagerne mere kontrol over eget liv, og generelt gælder, at de fortsat har vanskeligt ved at få indsigt i og overblik over de systemer, beslutninger og betydninger, der definerer væsentlige dele af deres livsomstændigheder. Ligeledes har kun få fået mere kontrol over deres forbrug af alkohol, hash eller stoffer.

Forbrug og afhængighed af alkohol og stoffer

Deltagernes faktiske forbrug af alkohol og stoffer, og deres motivation til og tro på, at de kan nedbringe det er generelt meget svingende. Af den kvalitative evaluering fremgår, at især de, der fx nedsætter eller ophører med et forbrug efter kort tid ofte 'ryger i vandet' igen og genoptager og endda øger forbruget. Ligeledes opgives planer om at gå i behandling eller på nedtrapning ofte, inden de omsættes til egentlige beslutninger eller konkrete initiativer.

I Kvalitetskort 18 er deltagerne spurgt om, dels hvor vigtigt det er, at nedbringe deres forbrug af alkohol eller stoffer, dels om i hvor høj grad deres arbejde i Grundlæggerne betyder en nedgang i forbruget.

Relevans

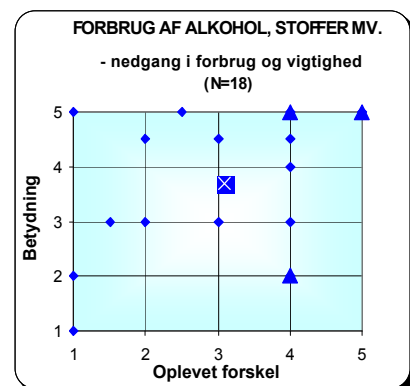
Ca. halvdelen (10 ud af 18) oplever, at en nedgang i deres forbrug er vigtig eller meget vigtig for deres livskvalitet. Blandt de øvrige har nogle - i hvert fald midlertidigt - resigneret overfor deres forbrug, mens enkelte ikke oplever, at deres forbrug er problematisk.

Oplevet virkning

Ser man på, i hvor høj grad den enkelte oplever, at deres forbrug bliver mindre af at de arbejder i Grundlæggerne er svarene ligeledes spredte. Fem deltagere scorer relativt lavt (2 eller derunder), og ni scorer relativt højt (4 eller derover). En af dem, der scorer højt fortæller, at det at komme op og af sted på arbejde om morgenen betyder, at han drikker mindre i hverdagen:

"Når ikke jeg får startet op om morgenen med en morgenvodka, så når jeg jo ikke at blive fuld til om aftenen. Så nu hvor jeg så går herfra [fra Grundlæggerne], så går jeg ikke hjem og starter op med en flaske vodka, så er man ligesom vågnet, og dagen er gået i gang, og så begrænser jeg det lidt – behersker mig."

KVALITETSKORT 18

Planer for fremtiden

Den eksistentielle livskvalitet er også knyttet til, at den enkelte har drømme og planer for fremtiden. Nogle af Grundlæggernes drømme stammer fra før, de begyndte i projektet, andre er opstået i forbindelse med deres deltagelse. Nogle af de mere ressourcestærke ser arbejdet i Grundlæggerne som en mulighed for at bevise, at de faktisk kan stå op, møde stabilt og yde en god indsats på en arbejdsplads. Andre fremhæver i højere grad, at Grundlæggerne giver mulighed for at blive mere afklarede om deres fremtidsmuligheder. En formulerer dette aspekt på følgende måde:

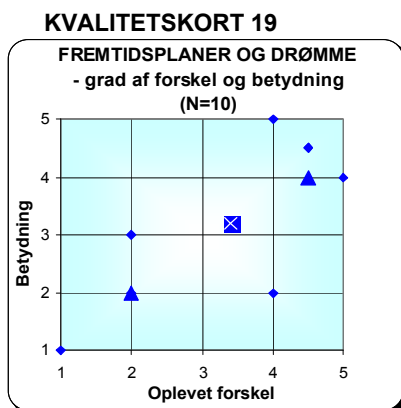
"Det, jeg godt kan lide, er, at du har noget at stå op til. At have noget at lave – det er jo alfa og omega for, at du kommer videre – at du først og fremmest har et sted, du kan komme hen og være, så du kan komme videre derfra. Grundlæggerne er et godt sted at starte. Der er jo flere opgaver, det er ikke bare at male og sætte gips op. Så man kan finde ud af, hvad jeg er god til, og hvad jeg skal lære noget mere af. Men der er også nogle andre ting, der gør, at du kan finde ud af, om du kan komme videre, eller om du skal blive, eller hvad fanden det er du skal – fx om at omgås med andre mennesker, samarbejde, komme til tiden og sådan noget... At finde ud af det – det gør fremtiden lidt mere åben og lys."

Erkendelsen af at det kan være en lang proces at få fornyet tro på fremtiden deles også af projektets leder, der formulerer det på følgende måde:

"De fleste vil jo faktisk noget, måske ikke lige med det samme, men lidt hen ad vejen, når de får noget ro og styr på hverdagen, og de ser, at de godt kan noget, så vågner drømmene."

Men selv om, der altså er nogle, der ser Grundlæggerne som et skridt på vejen til at komme i ordinær eller støttet beskæftigelse eller uddannelse, er der flere, der ikke tror på, at de – heller ikke via forskellige støtteordninger – nogensinde vil kunne honorere kravene på en almindelig arbejdsplads. Denne vurdering udtrykkes fx meget klart af denne deltager:

"De spurgte mig da jeg var 21 om jeg ikke bare ville have pension, så sagde jeg "arr, jeg skal lige prøve at se, om jeg ikke kan klare mig selv." Men det har jeg så prøvet, og nu er jeg 37 år, og det er ikke rigtig lykkes. Nu skal man ud i alle fucking mulige projekter hele tiden og aktiveres, og det er ikke rigtig mig. Jeg har været aktiveret altid, men det har aldrig været sådan på erhvervsmæssigt niveau, og det bliver det heller ikke! Jeg skal ikke ud og stresse med en arbejdsgiver for at tjene penge og så ødelægge hans forretning, det gider jeg sgu ikke! Jeg egner mig ikke til at arbejde for en eller anden kapitalist, der skal tjene penge på mig. Jeg tjener ikke nok penge til at være rentabel at have gående, og så kommer der kun problemer ud af det. Det går måske godt i 14 dage, men så går der ged i det. Der er jo nogle helt andre krav, end der er her. Jeg kan fint følge med her, og også være en af dem, der ligger i toppen. Men at komme ud i det pulveriserende, så trækker jeg jo ned. Jeg har sgu ikke overskud til det."

I Kvalitetskort 19 er ti deltagere spurgt om forandringer i deres planer og drømme for fremtiden i forbindelse med deres arbejde i Grundlæggerne.

Relevans

Halvdelen af de adspurgte oplever, at det er vigtigt for deres livskvalitet, at de får nye drømme og planer for fremtiden. For de øvrige fem gælder, at de ikke – eller i begrænset omfang – tillægger nye planer og drømme betydning for deres livskvalitet. For nogle gælder, at de har en meget kort tidshorizont og ikke tillægger fremtiden stor betydning, mens andre fortsat arbejder på at realisere 'gamle' planer.

Oplevet virkning

Over halvdelen (seks ud af ti) af de adspurgte oplever, at de i løbet af deres deltagelse i Grundlæggerne har fået nye planer. De nye planer og drømme spænder vidt men vedrører især drømme om at få et arbejde – evt. på særlige vilkår – få en lejlighed, nedbringe forbruget af alkohol, stoffer mv., og i det hele taget leve et liv, der er mere i overensstemmelse med de

samfundsmæssige normer.

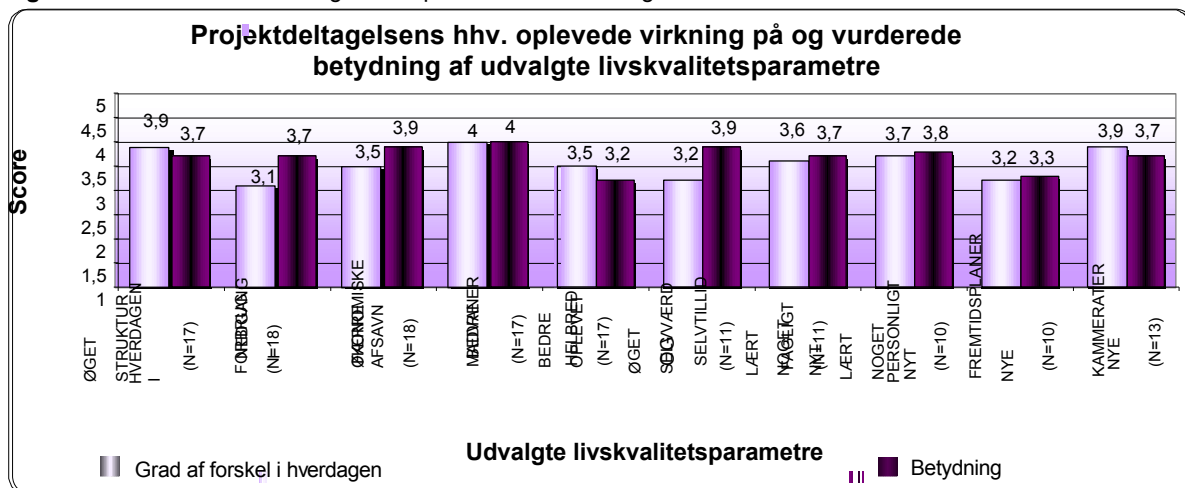
9.4 Opsamling på forandringer i deltageres hverdagsliv og livssituation

For projektet generelt gælder, at der ikke var klare mål for i hvilken grad deltageres livskvalitet skulle forbedres eller yderligere social understøtning skulle forebygges. Dermed er det vanskeligt éntydigt at vurdere projektets succes i forhold til positive forandringer i deltageres livskvalitet. Hvis forventningen var, at en stor del af deltagerne fx skulle få bolig, starte uddannelse, komme i arbejde eller i relevant behandling fremtræder resultaterne relativt beskedne. Men hvis målet var, at projektdeltagelsen skulle give deltagerne en oplevelse af lindring af deres vanskelige sociale situation, er projektet en succes.

Figur 10 giver et grafisk overblik over dels på hvilke livsområder, deltagerne samlet set oplever, at deres deltagelse i Grundlæggerne giver den største forandring, dels hvilke livsområder, de i særlig grad oplever som vigtige at forandre. I Figur 10 fremstilles deltageres gennemsnitlige vurderinger:

- Vurdering af hvor stor betydning de tillægger det enkelte livsområde for deres oplevede livskvalitet på en skala fra 1 til 5
- Oplevelse af forandringer på udvalgte livsområder på en skala fra 1 til 5.

Figur 10: Gennemsnit af deltageres oplevelse af forandringer i deres livskvalitet.

Af figuren fremgår det, at deltagerne særligt vurderer, at forandringer på følgende livsområder er vigtige for, at de kan få en bedre livskvalitet:

- Bedre madvaner – med en gennemsnitlig score på 4,0
- Færre økonomiske afsavn – med en gennemsnitlig score på 3,9
- Øget selvværd og selvtillid – med en gennemsnitlig score på 3,9

De områder, hvor deltagerne – gennemsnitlig set – især oplever, at der er sket positive forandringer er:

- Bedre madvaner – med en gennemsnitlig score på 4,0
- Øget struktur i hverdagen – med en gennemsnitlig score på 3,9
- Nye kammerater – med en gennemsnitlig score på 3,9

Som det er fremgået undervejs i kapitlet dækker disse gennemsnit ofte over store variationer i besvarelserne, der kan relateres til de enkeltes individuelle livssituation og strategier. Således er der stor forskel på, hvorvidt – og i hvilken grad – de enkelte deltagere har oplevet forandringer i deres forbrug af alkohol, hash mv. Ligeledes har fx forbedringer af det selvoplevede helbred større betydning for de, der har mærkbare helbredsproblemer, hvorimod andre ikke oplever sundhed som særlig relevant.

At deltageres selvoplevede livskvalitet og de oplevede forandringer heri er komplekse størrelser afspejles fx i, at der i forhold til kvalitetsspørgsmålene om livskvalitet, viste sig langt større spredning i

besvarelserne, end det var tilfældet i kvalitetsspørgsmålene i kapitel 6, som vedrørte tilfredshed med – de væsentligt mere konkrete – metoder, projektet har afprøvet.

Samlet set kan de konkrete forandringer i deltagernes livssituation altså fremstå som relativt beskedne. Hertil kommer, at forandringerne sjældent sker jævnt fremadskridende fx hen imod større social integration eller væk fra hjemløsemiljøet. Udviklingen er langt fra lineær, og der sker såvel fremskridt og forbedringer som tilbageskridt og forværringer. Det gælder fx i forhold til den enkeltes meget svingende forbrug af alkohol og stoffer, men det gælder også på andre områder. Fx fik en deltager ordinært arbejde og en fremlejet lejlighed. Men efter et halvt år var han af forskellige årsager atter både arbejds- og boligløs. Ligeledes blev en optaget på en uddannelse, men opgav at starte, fordi han blev indkaldt til afsoning og stod overfor at skulle idømmes endnu en fængselsdom.

Deltagernes udbytte af at arbejde i Grundlæggerne har i den optik mere karakter af en umiddelbar lindring af en vanskelig social situation end en mærkbar og målbar forbedring i deres materielle, sociale eller eksistentielle livsvilkår. For projektets leder er dette imidlertid også et meget væsentligt resultat, idet han på baggrund af mange års erfaring på hjemløseområdet, ser netop dette aspekt som et vigtigt skridt i forandringen af en vanskelig livssituation. Eller med hans egne ord:

"Jeg har ikke et mål om, at folk skal komme i arbejde eller få et normalt liv. Målet er, at folk skal få noget glæde i hverdagen, og så måske på et eller andet tidspunkt komme videre. Men det er slet ikke de krav, jeg stiller til projektet – bestemt ikke! De skal bare have noget glæde og en god dag – og det får de! Jeg tror, at når der kommer tilstrækkeligt af de gode dage, så får man også andre behov – fx om uddannelse, lejlighed eller arbejde, eller måske at skabe sig et positivt netværk. Hvor man måske startede med bare at ville have noget mad, en smøg og noget kaffe, så står man nu med nogle helt andre og mere langsigtede behov, og det er da positivt!"

Indfris projektets brugerrettede formål?

Som nævnt indeholder rapportens første kapitel evalueringens opsamling og konklusion. Dette sidste afsnit indeholder derfor alene en kort vurdering af, hvorvidt Grundlæggerne har formået at indfri de brugerrettede formål, der på forhånd var formuleret for projektet.

Som beskrevet var formålet med at iværksætte det forsøgsprojekt, der fik navnet Grundlæggerne, at afprøve metoder i social aktivering, der fremmer social integration, forebygger yderligere social udstødning og forbedrer deltagernes livskvalitet.

De to formål om dels at forebygge yderligere udstødning, dels fremme social integration er indfriet, for så vidt, at Grundlæggerne giver deltagerne en række gode dage i et ellers kaotisk liv, og at det anerkendes at de gode dage er en forudsætning for at den enkelte kan komme til klarhed over egne muligheder, ønsker og behov.

Det sidste brugerrettede formål – at forbedre deltagernes livskvalitet – er ligeledes indfriet for så vidt, at deltagerne dels fortæller, at de oplever en bedre livskvalitet, dels udviser en stabilitet i fremmødet, der indikerer, at projektdeltagelsen giver dem noget, de har brug for.

Oplevelsen af, at Grundlæggerne giver deltagerne et positivt udbytte, udtrykkes af en af deltagerne, der samtidig får de sidste ord i denne evalueringsrapport:

"Hvad Grundlæggerne betyder for mig? Jamen det er jo maden, hyggen, arbejdet og computeren – det hele altså! Det er ét stort dejligt sammensurium."

-- O --

Lidt mere om datakilderne

Nedenfor gives en kort beskrivelse af de kilder, der udgør evalueringens datagrundlag. Som nævnt er evalueringens designet tilgængeligt på www.acsu.dk/grundlaeggerne.php

Deltagerobservation

Deltagerobservation er en antropologisk metode, der indebærer, at undersøgeren og undersøgelsesfeltet i en periode deler hverdag og erfaringer. Hensigten er at opnå forståelse for og formidle de – udtalte og/eller ubevidste – betingelser og betydninger, der ligger bag og under informanternes handlinger, tanker og beslutninger. Samtidig har metoden den fordel, at den fælles erfaring skaber en mere gensidig og tillidsfuld relation mellem evaluator og deltagere, hvilket giver adgang til oplysninger og indsigter, der ikke ville kunne indhentes via fx interviews eller spørgeskemaer.

I Grundlæggerne er deltagerobservationen gennemført ved, at evaluator i 3 perioder hver på 4-6 uger på lige fod med ansatte og deltagere, har deltaget i og samtidig observeret projektets hverdag og arbejdsopgaver. Siget med denne metode er at komme bag om de betingelser og betydninger, der kan italesættes og dermed indhentes via interviews og samtaler

Nærheden til undersøgelsesfeltet har naturligvis også ulemper. Dels er der en risiko for, at evaluator i uhensigtsmæssig grad identificerer sig med undersøgelsesfeltet, og dermed får 'blinde pletter' i forhold til projektet og dels er der en risiko for, at evaluators 'oversættelse' fra de lokale og specifikke betydninger til mere generelle sammenhænge bliver utilstrækkelig, og at resultaterne dermed er mindre anvendelige i andre sammenhænge.

For at imødegå de risici, er det søgt at skabe en afstand i tid og rum mellem dataindsamlingen, analysen og rapportskrivningen. Samtidig er deltagerobservationen kun en af flere dataindsamlingsmetoder, således at rapportens resultater generelt er søgt underbygget via flere forskellige kvantitative og kvalitative dataindsamlingsmetoder og -kilder.

Interviews og samtaler

I løbet af de tre dataindsamlingsperioder er der gennemført i alt 20 semistrukturerede interviews med deltagere, heraf er to deltagere interviewet flere gange. Der er desuden taget noter fra mindre formelle interviews og samtaler. I alt har evaluator i forbindelse med den kvalitative del af evalueringen talt med 38 af projektets 43 deltagere. Data fra disse 38 indgår i forskelligt omfang i de kvalitative data. For en del af deltagerne har interviewet bl.a. indeholdt såkaldte 'kvalitetsspørgsmål', hvor informanterne er blevet bedt om at kvantificere deres kvalitative oplevelser og vurderinger, der i rapporten er fremstillet grafisk i koordinatsystemer, kaldet 'kvalitetskort'.

Selv om en del af deltagerne har relativt begrænsede danskundskaber, er der – af praktiske årsager – ikke brugt tolk.

Interviews er som hovedregel foregået i projektets frokoststue. I forbindelse med at andre deltagere er kommet forbi for at hente kaffe, tage en pause eller lignende, har en del af de individuelle interviews udviklet sig til mindre gruppeinterviews.

Ud over deltagerinterviews er der gennemført interviews og samtaler med forskellige professionelle. Det gælder fx projektets leder, skiftende ansatte, medarbejdere fra bosteder, de øvrige værksteder, sagsbehandlere mv.

Skriftlige kilder

Den forudgående vidensindsamling er et væsentligt teoretisk og empirisk bidrag til evalueringen. Det gælder især i forhold til vidensindsamlingens operationalisering af begrebet livskvalitet, og i forhold til den omfattende empiri om deltagernes hverdagsliv og behov. Denne viden er suppleret med diverse undersøgelser, pjecer og politikker på området.

I datamaterialet indgår desuden referater og noter fra fx møder i motivationsgruppen, de

regelmæssige metodemøder, der er blevet afholdt med projektets ledelse og ansatte, forskellige seminarer o.a.

Registerdata

Registerdata er hentet fra:

- Status- & Forskningssystemet, som er Københavns Kommunes register over personer, som har modtaget tilbud til misbrugere.
- Københavns Kommunes registreringssystemer for brugere af § 107 og § 110-tilbud
- Københavns Kommunes økonomisystem (KØR), der indeholder oplysninger om økonomiske ydelser til socialt udsatte – fx kontanthjælp, enkelttydelser, ydelser til børnefamilier mv.
- Landspatientregisteret som indeholder oplysninger om alle kontakter til de danske sygehuse
- Det Centrale Person Register, hvorfra oplysninger om nationalitet er hentet
- Kriminalregisteret, som omfatter sigtelser og domme.

For en nærmere beskrivelse af registrenes opbygning og metodik henvises til de enkelte systemer

ASI-Data

Det var forventningen at en stor del af deltagerne ville være i behandling for stofmisbrug via Rådgivningscentrene. Med henblik på at udrede 'problemtungden' hos brugerne anvender Rådgivningscentrene Addiction Severity Index (ASI), som er et standardiseret spørgesystem, der ud fra folks egne oplysninger, måler hvordan det står til med hensyn til kriminalitet, stofmisbrug, alkoholforbrug, relation til familien, relation til vennerne, økonomi, jobsituation, fysisk og psykisk helbred. Metoden er målrettet mod misbrugere og oplysningerne indsamles via et struktureret interview.

Det viste sig imidlertid, at kun få af deltagerne var tilknyttet Rådgivningscentrene, og dermed havde gennemført ASI-interviews i det regi. Som alternativ blev det af projektets styregruppe i foråret 2008 derfor besluttet at gennemføre ASI-interviews i projektets regi. En student blev ansat til opgaven, der med hjælp fra projektets ansatte fik gennemført interviews med en del deltagere.

Formålet med at bruge metoden på deltagerne i Grundlæggerne var at kunne følge udviklingen hos dem og en tilsvarende kontrolgruppe, for derved at konstatere om livssituationen for deltagerne i Grundlæggerne udviklede sig anderledes end for personer, som ikke arbejdede i Grundlæggerne.

I alt blev der gennemført 30 interviews fordelt på 15 personer. Heraf 8 personer, med mindst ét opfølgende interview, 4 personer med to opfølgningsinterviews og 2 personer, hvor der er gennemført tre opfølgningsinterviews. Dermed er der 8 deltagere, hvor der er mulighed for at undersøge en udvikling med henblik på at anskueliggøre projektdeltagelsens virkning på deltagerne.

I analysen af de indsamlede data er det imidlertid blevet klart, at det på det foreliggende grundlag ikke er muligt. Dette synes primært at skyldes, at resultaterne er præget dels af personernes evne og lyst til på selve dagen at deltage i et interview, dels af aktuelle begivenheder i deltagernes liv, som ikke kan tilskrives deres arbejde i Grundlæggerne. På baggrund af erfaringerne med at anvende ASI-data i forbindelse med evalueringen af Grundlæggerne kan de konkluderes, at anvendelse af ASI-data forudsætter en helt anderledes analysedesign, end det har været muligt at opstille i forbindelse med Grundlæggerne.

Blandt de forudsætninger, der skal være til stede er bl.a.:

- Populationen skal være væsentlig større
- Der skal være adgang til ASI-data fra en sammenligningsgruppe, hvor forskellen mellem forsøgsgruppen og sammenligningsgruppen alene er indsatsen
- For at interviewene ikke skal være præget af dagsformen, bør der gennemføres flere interview for samme person i intensiv periode. Herefter kan man lægge et gennemsnit til grund for målingen.
- Målingerne bør foretages over længere tid og der bør foretages flere af dem. Det er svært at tolke alene på en før og efter måling og alene på en periode på 1-2 måneder.
- Deltagerne skal opleve, at ASI-interviewene er menings- og betydningsfulde, og at interviewsituationen er tryk, således at de er motiverede for at svare mest muligt "sandt" og velovervejet

- Tolke og veluddannede interviewere skal skabe størsts mulig sikkerhed for at respondenterne forstår spørgsmålet og svarkategorierne.

Links til bilag

I denne rapport er det valgt ikke at vedlægge de relativt omfangsrige bilag fysisk.

Alle nedenstående bilag kan imidlertid downloades fra Aktivitetscentrets hjemmeside på internetadressen: www.acsu.dk/grundlaeggerne.php

- Vidensindsamlingsrapporten: "Et holdepunkt i Hverdagen – og noget at tage sig til"
- Projektbeskrivelse for "Projekt Social Aktivering"
- Forsøgsprojektbeskrivelsen
- Registerbaseret målgruppeanalyse
- Evalueringsdesign
- Evalueringsdesign for den kvalitative evaluering
- Midtvejsevalueringen fra Grundlæggerne.